CONTROVERSIA

PRIMI TOMI

S E X T A CONTROVERSIA GENERALIS,

DE ECCLESIA, QVÆ EST IN PVRGATORIO,

DVOBVS LIBRIS explicata.

A R.P. ROBERTO BELLARMINO POLITIANO Societatis IESV.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS, De Purgatorio.

PRÆFATIO.

LIBER SECVNDVS, De circumstantiis Purgatorij.

LIBER PRIMVS DE PVRGATORIO.

PRÆFATIO.

DISSERVIMVS HACTENVS de ea parte Ecclesiæ quæ est in terris: Nunc de ea disputandum est, quæ degit infra terram; disputaturi vltimò de illa, quæ regnat in cœlis; & quoniam fideles iam defuncti, necdum beati, & corpore, & animo sunt infra terram, diuersis in locis, ideo primùm de loco animarum dicemus; secundò de loco corporum, id est, de sepultura.

Sed antequam ad quæstiones veniamus, tria præmittenda sunt. PRIMO, quid nomine Purgatorij hoc loco intelligamus. SECVNDO, qui fuerint errores de Purgatorio. TERTIO, quo ordine sit explicanda hæc disputatio.

Scripserunt autem de Purgatorio Ioannes Roffensis contra articulos Lutheri; Ioannes Eckius lib. 4. de Purgatorio; Ioannes Bunderius in suo compendio, titul. 18. Ioannes Garetius libro de oratione pro defunctis; Iacobus Latomus in expli-

catione artic. sexti Louaniensium; Iodocus Clichtouæus in libro de Purgatorio; Bernardus Lutzenburg. lib. vnico de Purgatorio; Alphonsus de Castro, verbo, Purgatorium; Martinus Peresius Aiala de traditionibus; Claudius Coussord contra VValdenses; Caietanus tomo 1. tractat. 23. & 24. Franciscus Orantius libro 5. de locis Catholicis; Hugo Etherianus de regressu animarum, ab inferis; Catharinus libro de veritate Purgatorij.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De nomine Purgatorij.

TRIA IN SCRIPTVRIS INVENIVNTVR, QVIbus tribuitur purgatio peccatorum, & purgatoria dici possunt. PRIMO, Christus ipse, de quo dicitur Hebr. 1. *Purgationem peccatorum faciens.* Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Sed de hoc non loquimur, tum quod nō soleat Christus vocari Purgatorium, tum quod sit extra controuersiam eum purgatorem peccatorum esse.

SECVNDO, tribulationes huius vitę, de quibus ad literam videtur intelligendus Malachias, cap. 3. *Ipse sedebit quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Nam, vt rectè exponit B. Hieronymus, hic agitur de tribulatione, quæ præcedet diem iudicij ad purganda peccata fidelium. & Ioan. 15. *Omnē palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.* De hoc Purgatorio non loquimur, tum quod sit extra controuersiam, tum etiam quod non semper tribulatio huius vitę sit purgatoria. Nam multi iusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt exerceantur, & probentur iuxta illud Ecclesiastici 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Et multi iniusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt incipiant damnationis suæ pœnas gustare.

Vocatur ergo TERTIO Purgatorium, locus quidam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plenæ purgatæ fuerunt, vt nimirum sic purgatæ in cœlum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquinatum. De hoc est tota controuersia.

CAPVT SECVNDVM.

De erroribus circa Purgatorium.

MVLTI, & inter ſe contrarij errores fuerunt de Purgatorio. PRIMVS omnium, qui aliquid ſenſit contra Purgatorium, videtur fuiſſe Aërius, qui teſte Epiphanio, hær. 75. & Auguſtino hær. 53. docuit, non eſſe pro defunctis orandum. Hinc enim ſequitur, aut eos non egere precibus, aut non poſſe iuuari, quorum vtrumque Purgatorio repugnat, ſaltem eo modo exiſtenti, quo ab Eccleſia ponitur.

Diſertè autem Purgatorium negauerunt VValdenſes, vt Guido Camelita. in ſumma de hæreticis, & B. Antoninus 4. parte, tit. 11. cap. 7. §. 2. ſummæ Theologiæ referunt.

Idem docuerunt Apoſtolici apud B. Bernardum ſerm. 66. in Cantica. & fortè VValdenſes proles ſunt Apoſtolicorum; nam in erroribus, qui eis tribuuntur, conueniunt, & tempore ſunt vicini. Nam VValdenſium ſecta exorta eſt circa annum Domini M. C. LX. iuxta Trithemij Chronicum, vel M. C. LXX. iuxta Guidonem in ſua ſumma, cap. 1. & Reynerium, qui floruit ante annos CCC. cuius teſtimonium vide in fine libri Claudij Cuſſordij contra VValdenſes. Apoſtolici autem ſunt paulò antiquiores, nam exorti ſunt tempore B. Bernardi, qui obiit anno M. C. LIII. vocari autem voluiſſe Apoſtolicos, etiam ipſos VValdenſes, quòd Apoſtolorum paupertatem ſectarentur, manifeſtum eſt ex hiſtoria ipſorũ, apud Æmilium lib. 6. de geſtis Francorum, & Abbatem Vrſpergenſem in Chronico anni M. CC. XII.

Idem cum VValdenſibus docuerunt eodẽ tempore Henricus & Petrus Bruis, contra quos ſcribit B. Bernardus epiſt. 240. & Petrus Cluniacenſis in epiſtola ad omnes Epiſcopos.

Idem poſtea docuerunt Albigenſes, qui tamen non ſolùm Purgatorium, ſed etiam infernum tollebant, teſtis B. Anton. 4. part. tit. 11. cap. 7. §. 5.

Idem tribuit VViclefiſtis, & Huſſitis Bernardus Lutzenburgenſis in præfatione libri ſui de purgatorio, ſed fortaſſe falsò, cùm nihil tale eis tribuat Concilium Conſtantienſe, nec Thomas VValdenſis; Æneas autẽ Syluius, qui inter errores Huſſitarum hunc etiam numerat lib. de origine Boëmorum, cap. 35. videtur cõfundere Huſſitas cum VValdenſibus.

Idem tribuitur Armenis & Græcis à Guidone Carmelita in summa de hæreticis, & quanquam Græci ipsi in Concilio Ferrariensi, sess.1. affirmabant se non negare Purgatorium, sed ignem tantùm, & existimare Purgatorium esse locum tenebricosum, & laborum plenum, tamen credibile est Gręcos de hac hæresi saltem suspectos fuisse; nam B. Thomas in opusculo contra Græcos refellit etiam hunc errorem, & probat, Purgatorium esse; & in Concilio Florentino, sess. vlt. damnatus est idem error, cùm tamen in eo Concilio solùm damnati sint errores Græcorum, aut certè de quibus Græci suspecti erant.

Denique Lutherus, & omnes posteri eius, licet in varias sectas dissecti, in hoc tamen conueniunt, vt Purgatorium tollant, quanquam Lutherus ipse valde varius fuit. Nam PRIMO, Purgatorium planè Catholicè admittebat; nam in disputatione Lipsica, quæ adhuc exstat: *Ego*, inquit, *qui credo fortiter, immò ausim dicere, scio Purgatorium esse, facilè persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem.*

DEINDE, Purgatorium admisit quidem, sed multis admistis erroribus. PRIMVS error fuit, Purgatorium non posse probari ex Scripturis. SECVNDVS, animas in Purgatorio non esse certas de salute consequenda. TERTIVS, animas in Purgatorio posse mereri, & demereri. QVARTVS, animas in Purgatorio sine intermissione peccare, dum horrent pœnas, & requiem quærunt. QVINTVS, animas, quæ liberantur per suffragia Ecclesię, minus beari, quàm si per se satisfecissent. Isti quinq; habentur inter articulos à Leone damnatos in fine.

VLTIMO, simpliciter sustulit Purgatorium, suffragia pro defunctis, & asseruit nullum esse Purgatorium post hanc vitam, sed solùm in vita, & in morte; horror enim, & pœna mortis purgat, si quid purgandum superest. Ita docuit in lib. de abroganda Missa priuata, vbi dicit, melius esse in totum negare Purgatorium, quàm credere B. Gregorio referenti animarum apparitiones, suffragia petentium. & in libro ad VValdenses de Eucharistia: *Cùm*, inquit, *negatis Purgatoriū, damnatis missas, vigilias, cœnobia, monasteria, & quidquid per hanc imposturam erectum est, per omnia etiam probo.*

Hoc vltimum sequuti sunt omnes hæretici huius temporis. Lutherani rigidi, vt Centuriatores, Cent.1. lib.2. cap.4.

col. 460. & Cent. 4. cap. 4. col. 304. Lutherani molles, vt Philippus in locis capite de satisfactione, & Brentius in Confessione VVirtemberg. capite de Purgatorio. Item Zvvingliani apud Cochlæum in actis Lutheri anni M. D. XXVI. Item Bernardinus Ochinus in Dialogo de Purgatorio. Caluinus lib. 3. Instit. cap. 5. §. 6. vbi dicit Purgatorium esse exitiale Satanæ commentum, quod Christi crucem euacuat; quod contumeliam non ferendam Dei misericordiæ irrogat, quod fidem nostram labefacit, & euertit. Petrus Martyr in cap. 3. primæ ad Corint. duo dicit. PRIMO, siue sit, siue non sit Purgatorium, certè non esse dogma fidei. SECVNDO, dicit nec esse probabile Purgatorium existere. Denique Anabaptistæ Trinitarij lib. 2. cap. 1. ex iis, quos nuper ediderunt anno M. D. LXVII. dicunt Lutherum iecisse fundamentum reformationis Ecclesiæ, cùm Purgatorium, Missas, & similia sustulit: *Fundamentum omnium Lutheranorum est, quia tollunt satisfactionem, & discrimen peccati mortalis à veniali; isto enim fundamento posito, necessariò sequitur nullum esse Purgatorium.*

Porro non defuerunt, qui adeo Purgatorium probarint, vt nullas pœnas nisi purgatorias post hanc vitam agnouerint. Ita Origenes sensit, qui omnibus impiis hominibus, & dæmonibus tandem salutem pollicetur, vt refert Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, & Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 17. vbi addit aliorum opinionem, qui non quidem dæmonum, sed hominum tamen omnium pœnas solùm purgatorias agnoscebant. & eodem lib. 21. cap. 13. dicit eandem sententiam Platonicorum fuisse, nullam videlicet esse pœnam post hanc vitam, nisi purgatoriam, & probat ex illis Virgilij versibus in 6. Æneidos:

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes, penitusq; necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris,
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt, &c.

Quanquam in ipsius Platonis operibus aliud legimus; nam in Phædone, & in Gorgia, tria facit hominum genera eorum, qui ad iudicium euocantur post mortem. VNVM eorum, qui piè iusteq; vixerunt, & hos statim ad insulas beato-

rum transmitti dicit. ALTERVM eorum, qui peccata curabilia perpetrarunt, & hos asserit ad tempus exerceri pœnis, donec scelus eluatur. TERTIVM eorum, qui peccata incurabilia commiserunt, & hos dicit in tartarum deiici in æternum puniendos, quorum supplicia ipsis quidem nihil prosint, sed aliis tamen prosint ad exemplum. & Virgilius quoque id non tacuit, vbi ait Æneid.6.

---Sedet, æternumque sedebit
Infelix Theseus Phlegiasq; miserrimus, omnes
Admonet, & magna testatur voce per vmbras,
Discite iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

Ac de his satis.

Disputatio tota decem capitibus continetur. PRIMO, ostendemus esse Purgatorium. SECVNDO, id fide tenēdum. TERTIO, quibus personis conueniat, an iustis, an peccatoribus omnibus, an quibusdam tantùm. QVARTO, de statu eorum qui sunt in Purgatorio, an videlicet certi sint de salute. QVINTO, possintné mereri ac demereri. SEXTO, de loco Purgatorij. SEPTIMO, de tempore quo durat. OCTAVO, de ipsa pœna, qualis sit, & à quibus infligatur. NONO, de remedio pœnæ. DECIMO, de sepultura corporum.

CAPVT TERTIVM.

Purgatorium esse probatur ex Scripturis Testamenti veteris.

PRIMVM igitur Purgatorium esse, quinq; generibus argumentorū probabimus. Afferemus enim primò, Scripturas Testamenti veteris. Secundò, Scripturas Testamenti noui. Tertiò, Concilia. Quartò, Patres. Quintò, rationes, & tum demum soluemus argumenta. PRIMVS locus habetur 2. Machab. c. 12. vbi posteaquam Scriptura narrauit Iudam Machabæum misisse in Hierusalem 12000. drachmarū argenti in sacrificia pro mortuis expendenda, subiungit: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.*

Hinc enim sequitur. PRIMO, posse mortuos post hanc vitam à peccatis solui, & proinde esse Purgatorium. SECVNDO, sacrificia, & orationes viuorum prodesse defunctis. TERTIO, non expiari semper in morte omnes peccatorum reli-

reliquias, vt Lutherus dicit; nam isti pro quibus orari iussit Iudas, mortui erant morte violenta, & pro religione, tamen credebat Iudas adhuc illos non plenè esse purgatos. QVARTO, posse hominem sanctè & piè mori, & tamen habere debitum aliquod soluendum, vel propter venialia peccata non remissa in vita, vel propter satisfactionem pro mortalibus remissis non plenè expletam; nam Scriptura hoc loco dicit eos, pro quorum peccatis iussit orari Iudas, cum pietate dormitionem accepisse. QVINTO, hoc esse de fide.

Ad hunc locum respondent aduersarij. PRIMO, librum hunc non esse canonicum, cùm auctor ipse in fine libri veniam petat, si qua in re errauerit: *Ergo*, inquit Brentius, *demus illi veniam quòd errauerit, cùm suffragia pro defunctis laudauit.*

SECVNDO, quia saltem hæc pars non potest esse canonica (*sanctè & piè de resurrectione cogitans, nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret superfluum videretur, & vanum pro defunctis orare*) continet enim exploratum errorem quod nimirum animæ cum corporibus moriantur & resurgant, alioqui non esset superfluum & vanum orare pro mortuis, etiamsi non resurgerent. Addit Ochinus, ex hac ipsa particula tolli posse Purgatorium; nam si Purgatorium esset, etiamsi resurrectio mortuorum non esset, non tamen fuisset vanum orare pro mortuis, quia profuisset illis oratio ad liberationem à pœnis Purgatorij.

TERTIO, quia illa conclusio: *Sancta ergo & salubris est cogitatio, &c.* non videtur historico conuenire, & fortè erat annotatio aliqua marginalis, & inde in textum violenter intrusa est.

QVARTO, quia non fit mentio in hac Scriptura Purgatorij, sed solùm resurrectionis, dicitur enim Iudas iussisse orare pro mortuis, sanctè & piè de resurrectione cogitans.

QVINTO, quia sacrificia, & orationes iubentur fieri à Iuda Machabæo pro illis, quos constabat in peccato mortali decessisse; nam ibidem habemus reperta fuisse tunicis omnium illorum occisorum quædam de donariis idolorum, quę illi rapuerant contra expressam prohibitionem, Deut. 7. *Inuenerunt*, inquit, *sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos:* Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc caussam eos cor-

corruiſſe, ergo vel ſuperſtitioſum fuit factum hoc Iudæ, vel non orarunt vt animas illas iuuarent, ſed ſolùm vt ſeipſos conſolarentur.

SEXTO, quia non ſequitur, oratum & ſacrificatum eſt pro mortuis, ergo erant in Purgatorio; nam potuerunt, pro quibus orabatur, eſſe in inferno, & potuerunt qui orabant, orare & ſacrificare, vt pium erga eos affectum, & memoriam oſtenderent, & ſeipſos conſolarentur.

SEPTIMO, quia Scriptura iſta non profert legem aliquam, aut decretum, ſed ſolùm vnius hominis exemplum, non tenemur autem imitari, immò nec poſſumus, omnia exempla Scripturarum. Neq; obſtat quòd laudatur hoc loco exemplum Iudæ; nam in eodem libro laudatur exemplum Raziæ, qui ſe occidit, 2. Machab. 7.

Ad PRIMVM dico, librũ Machabæorum non eſſe Canonicum apud Iudæos, ſed apud Chriſtianos eſſe. ſiquidem Eccleſia vniuerſa legit hunc librum in Miſſa, & legebat iam olim, vt patet ex epiſtola Petri Cluniacenſis cõtra Petrobruſianos, & tamen prohibitum fuerat in Concilio III. Carthaginenſ. can. 47. ne vllus liber legeretur in Eccleſia ſub nomine diuinorum librorum, niſi canonicus eſſet. Præterea eum numerat cum diuinis libris, ex Conciliis Carthaginenſ. III. can. 47. ex Pontificibus, Innocentius I. in epiſtola ad Exuperium, cap. vlt. ex Patribus, Auguſtinus lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 36. vbi ſic ait: *Libros Machabæorum non Iudæi, ſed Eccleſia pro canonicis habet.*

Ex quibus teſtimoniis refellitur mendacium impudentiſſimum Ochini, qui in Dialogo de Purgatorio ſic ait: *Quod apocryphi ſint, ex Laodicenſi, & Africana Synodo manifeſtum eſt, immò ex omnibus ſacris Doctoribus, qui ſacrorum librorum catalogum percenſentes, de Machabaicis nullam mentionem faciunt.* Hæc ille. Qui quàm apertè mentiatur, facilè cognoſcet, qui legerit Carthaginenſe Concilium III. quod Ochinus Africanum vocat, & præterea Innocentium loco citato, Auguſtinum lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 8. Gelaſium in decreto de libris canonicis, quod edidit in Concilio LXX. Epiſcoporum; Iſidorum lib. 6. etymologiarum, cap. 1. alioſque Patres à nobis citatos lib. 1. de verbo Dei, cap. 15.

Reſpondet Petrus Martyr in cap. 3. primæ Corint. ab Auguſtino, & Eccleſia ipſa hunc librum receptum in Canonem, non

non eorum librorum, qui valent ad confirmanda dogmata, ſed eorum qui valent ad morum ædificationem. & probat, quia Auguſtinus lib. 2. contra epiſtolam Gaudentij, cap. 23. dicit hunc librum non eſſe paris auctoritatis cum lege, Prophetis & Pſalmis, ſed tamen vtilem eſſe ſi ſobriè legatur. Item, quia Cyprianus in expoſitione ſymboli dicit hos libros non valere ad probanda dogmata.

At perfidè agit Pſeudomartyr, nam Auguſtinus adeo putabat hunc librum valere ad confirmanda dogmata, vt lib. 1. de cura pro mortuis, cap. 1. ex ſolo hoc libro argumenta petat ad probandum orandum eſſe pro mortuis. & hoc eſſe dogma fidei idem Auguſtinus docet, cùm in libro de hæreſibus, cap. 53. ponit Aërium in numero hæreticorum, quia negauerat orationes pro defunctis. In 2. autem lib. contra Gaudentium, cap. 23. non dicit eos libros non eſſe pares Pſalmis, Legi, & Prophetis, in Eccleſia, ſed apud Iudæos. *Et hanc quidem Scripturam*, inquit, *quæ appellatur Machabæorum, non habent Iudæi ſicut legem, & Prophetas, & Pſalmos, ſed recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobriè legatur, vel audiatur.* Ex quo apparet inſignis fraus Martyris. Quòd autem Auguſtinus dicit, debere ſobriè legi, non ideo dicitur, quia ſint in hoc libro aliqui errores, ſed propter exempla eorum, qui ſe occiderunt, quæ in hoc libro narrantur, & imitanda non ſunt; quomodo etiam Geneſis ſobriè legenda eſt, ne putemus imitandum factum Iudæ Patriarchæ, qui incœſtum perpetrauit.

Deceptus eſt autem idem Martyr, cùm Cyprianum pro Ruffino adduxit; illa enim Symboli explicatio, Ruffini eſt, non Cypriani, vt patet ex præfatione, vbi auctor indicat, ſe eſſe Aquileienſem, & Aquileiæ baptizatum, & educatum, & ibidem meminit Photini hæretici, qui centum annis Cypriano poſterior fuit; & vbi libros ſacros enumerat, ibidem meminit Donati, Manichæi, Arij, Eunomij, aliorumq; hæreticorum, qui poſt Cypriani obitum exorti ſunt. Neq; mirum eſſe debet, ſi Ruffinus hos libros non eſſe canonicos putauit; nam libri Machabæorum ſunt ex eorum numero, de quibus aliquando etiam inter Catholicos dubitatum eſt, & poſtea tamen ab vniuerſa Eccleſia, tanquam verè canonici, recepti ſunt.

Ad probationem dico, auctorem non petere veniam errorum, sed elocutionis, quomodo etiam B. Paulus excusat sermonis sui imperitiam.

Ad Secundum dico, ideo videri ineptam sententiam huius libri, quia non obseruatur apud Iudæos olim fuisse vsitatissimum, habere pro eadem quæstione illam de resurrectione, & illam de animorum immortalitate, etsi reuera distinctæ sunt. Nam apud Iudæos, qui negabant vnum, negabant alterum, vt Sadducæi; & qui vnum fatebantur, fatebantur alterum, vt Pharisæi, vt patet Act. 23. Nec immeritò; nam cùm anima rationalis sit vera forma corporis, & proinde vera pars hominis, non est verisimile, Deum voluisse animam perpetuò viuere sine corpore. Hinc Dominus Matth. 22. probaturus Sadducæis resurrectionem, vtitur illo testimonio Scripturæ: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob*; & subiungit: *Non est Deus mortuorum, sed viuentium.* ex quibus inferre intendit, ergo mortui resurgunt.

At hoc argumentum nihil concludit, nisi præsupponatur, quęstionem de immortalitate animorum, & de resurrectione corporum accipi pro vna & eadem; posset enim alioqui negari consequentia. Nam Deus erit Deus viuentium, etiamsi mortui non resurgant, quandoquidem animi ipsi viuunt. Pari ratione Apostolus cùm ait 1. Cor. 15. *Quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? comedamus, & bibamus, cras enim moriemur*; nisi præsupponat animas esse mortales, si corpora non resurgunt, nihil concludit. Nam si animus est immortalis, etiamsi corpora non resurgant, multum proderit ieiunare, & bene viuere, quia proderit ad gloriam animæ acquirendam. Scriptura ergo libri Machabæorum loquitur omnino eodem modo, quo hîc B. Paulus, & idem præsupponit. Vult enim dicere; Si mortui non resurgunt, inde sequi, animas esse mortales, & proinde superfluum & vanum orare pro mortuis, nisi speretur resurrectio.

Ad Tertium dico, in textu Gręco nō haberi particulam, Ergo; sic enim legimus: εἶτ' ἐμβλέπων τοῖς μετ' εὐσεβείας κοιμωμένοις κάλλιστον ἀποκείμενον χαριστήριον, ὁσία καὶ εὐσεβὴς ἡ ἐπίνοια, ὅθεν περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξιλασμὸν ἐποιήσατο, τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι. hoc est; *Deinde considerās, iis, qui cum pietate obdormierant optimā reposi-*

repoſitam gratiam, quæ ſancta & pia conſideratio fuit, ideo pro mortuis expiationem fecit, vt à peccato ſoluerentur. Tamen ſenſus eſt omnino idem. Nec poteſt reiici Latina lectio, quin reiiciatur etiam Græca. Neque eſt inſolitum hiſtoricis, aliquid interdum colligere ex rebus geſtis, quod ad imitationem, & bonos mores pertineat.

Ad QVARTVM dico, non eſſe neceſſe fieri mentionem expreſſam Purgatorij, cùm ſatis apertè colligatur ex iis, quæ hîc habentur. Non enim de nomine, ſed de re ipſa contendimus. Neque verò cùm dicitur, Iudas iuſſiſſe orari pro mortuis, benè & religiosè de reſurrectione cogitans, ſenſus eſt, iuſſiſſe eum orare pro mortuis, vt reſurgerent, ſed eſt ſenſus, Iudam cùm religiosè cogitaret reſurrectionem futuram, & proinde animas eſſe immortales, & formidaret, ne animæ interfectorum militum ſuorum, propter peccatum aliquod, in alio ſeculo punirentur, iuſſiſſe pro eis orari & ſacrificari, vt à peccatis ſoluerentur, vt in fine capitis exprimitur.

Ad QVINTVM dico, peccatum illorum aut fuiſſe veniale, quia fortè ignorabant legis prohibitionem, & non acceperunt ex donariis illis in honorem idolorum, ſed ſolùm diteſcendi cupiditate, quę venialis eſſe poteſt; aut certè ſi mortale fuit, in mortis articulo milites illos doluiſſe de peccato, & quoad culpam remiſſum illis fuiſſe, iuxta illud Pſalmi 77. *Cùm occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur;* aut ſaltem Iudam Machabæum ita exiſtimaſſe, alioqui non diceret Scriptura, eum conſideraſſe eos, qui cum pietate obdormiuerant, optimam habere repoſitam gratiam. Adde vltimò, ſaltem incertum fuiſſe ſtatum illorum, & propterea licuiſſe pro eis orare, etiamſi damnati fuiſſent.

Ad SEXTVM dico, noſtram conſequentiã non eſſe iſtam, oratum eſt pro illis, ergo erant in Purgatorio; ſed, orarunt pro quibuſdam defunctis, ergo exiſtimarunt poſſe fieri, vt illi eſſent in Purgatorio; vel iſtam, laudatur in Scriptura oratio pro defunctorum peccatis, ergo Purgatorium eſt in alia vita; nam alioqui fruſtrà oraretur, & Scriptura erraret laudando eiuſmodi orationem. Quod autem hoc loco laudetur oratio pro expiatione peccatorum, & non pro humano affectu oſtendendo, patet, tum ex eo, quòd occaſio huius orationis fuit peccatum illorum mortuorum detectum ob donaria inuenta ſub veſtibus eorum, vt hiſtoria dicit, tum

ex eo,

ex eo, quod expreſsè dicitur, Iudas miſiſſe 12000. drachmas offerri ſacrificium pro peccatis mortuorum. & infrà, vt à peccatis ſoluantur. ADDE, quòd ſi nullum eſſet Purgatorium, liceret quidem flere ad humanum affectum oſtendendum; at orare nõ item. quorſum enim oratio pro illis, qui aut non egent, aut iuuari non poſſunt?

Ad SEPTIMVM dico, argumentum non ſumi ab exemplo vnius hominis, ſed partim ab antiquo & ſolenni ritu Eccleſiæ Teſtamenti veteris, partim à teſtimonio infallibi ſcriptoris ſacri; quòd enim hic fuerit ſolennis ritus Eccleſiæ, patet, cùm hoc loco dicitur: *Omnes qui cum Iuda erant ad preces conuerſos.* & deinde: *Collatione facta;* id eſt, ſingulis conferentibus aliquid, collectam eſſe multam pecuniam, & miſſam à Iuda, nomine omnium in Hieruſalem, ad ſacrificia pro mortuis; & hoc quidem magnum eſt argumentum: ſed maius eſt, & fidem Catholicam faciens, quod ſumitur à verbis Scripturæ ſacræ laudantis orationem pro peccatis mortuorum tanquam ſanctam, piam & religioſam. NEQVE valet inſtantia de laude Raziæ, qui ſe occidit; nam, vt Auguſtinus oſtendit lib. 2. contra epiſtolam Gaudentij, cap. 23. Razias laudatur, quòd fortiter & viriliter egerit, non quòd piè & ſanctè. vel, ſi volunt probari hoc factum ab auctore huius libri, potius dicendum eſt, habuiſſe Raziam peculiarem inſpirationem, & præceptum Dei, vt hoc faceret, ſicut habuit Samſon, teſte Auguſtino lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 21. quàm dicendum eſſet, hunc auctorem potuiſſe errare. Præter hunc locum ſunt alia quædam, quæ ſolùm probabiliter ſuadent, & quibus tamen S. Patres vſi ſunt. Igitur ea quoque hìc breuiter annotabimus.

SECVNDVS locus eſt Iob. 4. *Panem tuum & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo mãducare, & bibere cum peccatoribus.* Huius loci non poteſt eſſe alius ſenſus, quàm is, quem communiter expoſitores tradunt, videlicet; Inſtrue conuiuium, & voca fideles pauperes, vt ipſi poſt acceptam eleemoſynam orent pro anima defuncti. Hinc enim nata eſt illa conſuetudo, quæ & olim in Eccleſia fuit, & nunc etiam eſt, vt affines defuncti conuiuium faciant, & mittant etiam cibum & potum pauperibus & religioſis, vt orent pro anima defuncti. CHRYSOSTOMVS hom. 32. in Matth. *Cur*, inquit, *poſt mortem tuorum pauperes conuocas? Cur Preſbyteros, vt pro*

eis velint orare, obsecras? NEQVE valet quidquam commentum Munsteri, qui interpretatur nomine sepulcri, ora pauperum iustorum, quia scriptum est Psal. 6. *Sepulcrum patens est guttur eorum*, vt sensus sit; Pone panem tuum in ore iustorum, vt non moriantur fame. Hæc enim falsa expositio est. PRIMO, quia nusquam in Scriptura vocatur sepulcrum os iusti, sed solùm os peccatoris, vnde exhalant fœtores vitiorum. SECVNDO, quia Tobias in eodem capite multis verbis commendauerat pauperes viuos, & deinde transiit ad commendationem mortuorum, vt in litera patet.

TERTIVS locus est lib. 1. Reg. cap. vlt. vbi legimus, quòd habitatores Iabes Galaad audita morte Saul, ieiunauerunt septem dies. Et 2. Reg. 1. Dauid fleuit, & ieiunauit pro Saule & Ionatha, & aliis occisis, quod idem fecit pro Abner, 2. Reg. 3. Quamuis enim hæc videbantur fieri in signum doloris & tristitię, tamen credibile est, præcipuè facta esse ad iuuandas animas defunctorum, vt Beda exponit in fine commentarij in lib. 1. Reg. id quod ex duobus colligimus. PRIMO, ex eo, quòd irrationabile fuisset, in signum doloris septem dies ieiunare. SECVNDO, ex eo, quòd Dauid 2. Reg. 12. ieiunauit, & orauit pro filio suo infantulo, dum ægrotaret; postea verò quando audiuit eum esse mortuum, non amplius ieiunauit; quo facto suo ostendit, se ieiunare solitum, vt aliquid à Deo impetraret; ideo enim pro morte pueri non ieiunauit, quia sciebat, non esse puerum ad vitam rediturum, & præterea eum suffragiis non egere; quò etiam spectat illa sollicitudo Patriarcharum, qui cupierunt in terra promissionis sepeliri, Gen. 47. & 50. nimirum vt essent participes precum & sacrificiorum, quæ ibi offerebantur.

QVARTVS locus est Psal. 37. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Etsi enim hæc verba variè exponi possint, tamen B. Augustinus ita exponit, vt in furore argui à Deo, sit in æternum damnari; in ira corripi, sit puniri seuerè post hanc vitam, ad correctionem tamen & emendationem. Vnde subdit: *In hac vita*, inquit, *purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, &c.* Eodem modo exponit Beda, Haymo, Dionysius Carthusianus, & alij.

QVINTVS locus est Psal. 65. *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Hic etiam locus potest

habere

habere varios sensus, tamen Origenes homil.25.in Num. & B.Ambrosius in Psal.36. & sermon.3. in Psal.118. exponit per aquam, Baptismum, per ignem, Purgatorium: *Hic, inquit, per aquam, illic per ignem; per aquam vt abluantur peccata, per ignem vt exurantur.*

SEXTVS locus est Isai.4. *Purgabit Dominus sordes filiorum & filiarum Sion, & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu combustionis.* Hunc locum exponit de pœna Purgatorij B. Augustinus li.20.de ciuitate Dei, cap.25.

SEPTIMVS locus est Isai.9. *Succensa est quasi ignis impietas, vepres & spinas deuorabit.* Basilius in hunc locum dicit, per confessionem peccatum arefieri, vt igne purgatorio post hanc vitam absumi possit, & ex hoc loco probat.

OCTAVVS locus est Mich.7. *Ne læteris, inimica mea; nam si cecidi, resurgam, cùm sedero in tenebris, iram Domini portabo, donec caussam meam iudicet. Adducet me in lucem; videbo iustitiam eius.* Hunc locum afferri solitum pro Purgatorio, docet Hieronymus in cap. vlt. Isaiæ, & Glossa ordinaria exponit; Iram Domini portabo hîc, vel in Purgatorio.

NONVS locus est Zach.9. *Tu autem in sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Etsi enim hunc locum adducũt passim pro liberatione Patrum ex limbo, tamen melius conuenit liberationi animarum ex Purgatorio, quas Christus eduxit, cùm eò descendit post mortem suam. PRIMO, quia isti rectiùs dicuntur vincti. SECVNDO, quia in Purgatorio non est aqua consolationis, quæ est in limbo, vt patet Luc.16. de Lazaro: *Hic verò consolatur.* Vnde Augustinus epist.99. ad Euodium, & lib.12. in Gen. cap.33. contendit, Christum cùm descendit ad inferos, non solùm Patres inuisisse, sed etiam eos, qui cruciabantur in inferno, id est, in Purgatorio, & multos eorum inde liberasse.

DECIMVS locus est Malach.3. *Ipse sedebit quasi ignis conflans, & purgabit filios Leui, & colabit eos, &c.* Hunc locum exponunt de pœna purgatoria Origenes hom.6. in Exodum, S. Ambrosius in Psal.36. B. Augustinus lib.20. de ciuitate Dei, cap.25. & B. Hieronymus in hunc locum. & quanquam pœna illa purgatoria non est ea, de qua nunc agimus; nam illa purgabit viuentes, nos autem agimus de pœna mortuorum; tamen inde rectè infertur Purgatorium. Nam ideo tunc præcedet tribulatio grauissima, & postea etiam ignis descendet,

& purgabit celerrimè omnes reliquias peccatorum in hominibus iustis, quia, vt Irenæus etiam notat in fine libri 5. tunc repentè Ecclesia, quæ est in terris, assumenda erit ad sponsum, nec erit tempus purgationis vlteriùs, vt nunc est post mortem ante iudicium.

CAPVT QVARTVM.

Purgatorium esse probatur ex Testamento nouo.

PRIMVS locus est Matth. 12. vbi dicit Dominus, esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc seculo, neque in futuro. Hinc enim colligunt S. Patres, quædam peccata remitti in futuro seculo per orationes & suffragia Ecclesiæ. ita B. Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 24. & lib. 6. in Iulian. cap. 5. B. Gregorius lib. 4. Dialogor. cap. 39. B. Beda in cap. 3. Marci. B. Bernardus homil. 66. in Cantica, qui hoc solo testimonio contentus fuit contra hanc hæresim. Item Petrus Cluniacensis in epistola contra Petrobrusianos. Rabanus lib. 2. de institut. Cleric. cap. 44. & omnes Glossæ, vt ordinaria, interlinearis, &c.

At contra hunc locum obiicit PRIMO, Petrus Martyr, hæc dici per exaggerationem. RESPONDEO, hoc modo poterimus etiam tollere infernum, & dicere esse exaggerationem, cùm dicitur: *Ite in ignem æternum.* Præterea exaggeratio non debet esse inepta, qualis est, cùm fit partitio, & vni membro nihil respondet.

SECVNDO, dicunt aliqui esse comminationem. RESPONDEO eodem modo.

TERTIO, obiiciunt alij, Christus comparat peccatum in Spiritum sanctum cum grauissimis peccatis mortalibus, cum blasphemia in Patrem, & in Filium; ergo si vellet dicere, aliqua peccata posse remitti in alio seculo, intelligeret maxime de illis, quibuscum comparabat tunc peccatum in Spiritum sanctum; at hoc est falsum, quia sola venialia dimittuntur, per nos, in alio seculo, &c. RESPONDEO, Christus loquitur de perfecta remissione, quæ complectitur remissionem culpę & pœnæ, quomodo peccata grauissima remittuntur etiam in alio seculo, quia ibi completur eorum remissio.

QVAR-

QVARTO, inquiunt, Chriſtus videretur ſignificare, grauiora peccata remitti in futuro ſeculo, in hoc autem ſolùm leuiora, ſi aliqua ibi remitti vellet, alioqui non diceret; Neq; in hoc ſeculo, neque in futuro, ſed è contrario dixiſſet; Non dimittetur, neque in futuro, neque in hoc, vt oratio creſcat. RESPONDEO, orationem creſcere, quia in futuro maius ſpatium eſt diluendi peccata, quàm hîc; & præterea præponitur hoc ſeculum, quia hîc inchoatur, ibi perficitur remiſſio delictorum.

QVINTO, obiicit Caluinus, Dominus loquitur de remiſſione culpæ, ergo malè allegatis hunc locum pro remiſſione pœnæ Purgatorij. RESPONDEO, in Purgatorio remitti etiam culpas ſaltem veniales; præterea falſum eſt, loqui Chriſtum de ſola culpa. hic enim eſt ſenſus; Peccatum in Spiritum ſanctum non remittitur in hoc ſeculo, nec in futuro, neque quantum ad culpam, neq; quantum ad pœnam, cùm alia peccata vel remittantur in hoc ſeculo quoad culpam, & in alio interdum quoad pœnam, vt mortalia; vel hîc & ibi quoad culpam, & quoad pœnam, vt venialia.

SEXTO, inquit Caluinus, in hoc ſeculo & in futuro, vult dicere; In hoc iudicio & in nouiſſimo non remittetur, & ſic nulla fit mentio Purgatorij. AT CONTRA; nam qui erunt illi, quibus hîc non eſt remiſſum, & in iudicio remittetur? nónne illi, qui aut venialium purgatione indigebunt, aut ſolius pœnæ debitores erunt? Qui enim hinc cum iniuſtitia decedunt, certè in iudicio non abſoluentur.

SEPTIMO, obiicit Petrus Martyr, quia ex negatione non ſequitur affirmatio in bona Dialectica. non licet inferre, peccatum in Spiritum ſanctum non remittitur in futuro ſeculo, ergo quędam alia peccata in eo remitti poſſunt. ſicut non bene ſequitur; Rex Philippus non eſt Rex Venetorum, ergo aliquis alius eſt Rex Venetorum. Et confirmat Ochinus; Non potuit Chriſtus dicere; Hoc peccatum non remittetur in hoc ſeculo, neque in inferno: & tamen non colligeremus inde, quædam peccata remitti in inferno.

RESPONDEO, non ſequi ſecundum regulas Dialecticorum, id quod inferimus ex verbis Domini, ſed tamen ſequi ſecundum regulam prudentiæ, quia alioqui faceremus Dominum ineptiſſimè loquutũ. ineptè enim diceret; Hoc peccatum non remittetur, neq; in hoc ſeculo, neque in futuro,

si in futuro nullum remittitur: sicut ineptè loqueretur qui diceret; Rex Philippus non absoluet te, neque in aula Hispaniæ, neque in aula Franciç. Non autem loqueretur ineptè, si diceret, neq; in aula Hispaniæ, neq; in aula Brabantiæ. Vnde Ioan. 19. cùm dixisset Christus: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Intulit Pilatus: *Ergo Rex es tu*; nec respondit Christus, non bene sequi ex negatiuo affirmatiuum, sed approbauit. NEQVE valet similitudo allata ab Ochino; nam Christus non potuit dicere; Neq; in hoc seculo, neq; in inferno, nisi ineptè loqui voluisset, tum quia seculum tempus est, infernus verò locus; proinde, non opponuntur, sicut seculum præsens, & futurum: tum etiam, quia in inferno constat nullam fieri remissionem.

OCTAVO, obiiciunt illud: *Neq; in hoc seculo, neq; in futuro*, idem significare, quod nunquam, siue in æternum, vt exposuit Marcus, qui cap. 3. ait: *Non habet remißionem in æternum*. Et sicut Petrus ait Ioan. 13. *Non lauabis mihi pedes in æternum*.

RESPONDEO, non debere exponi Matthæum per Marcum, sed potius Marcum per Matthæũ, cùm Matthæus pluribus verbis vtatur, cùm constet Matthæum copiosius scripsisse, & Marcum fecisse quasi compendium ex Euangelio Matthæi. Neq; ita accepit Marcus vocem, In æternum, sicut Petrus apud Ioannem. Nam ineptè dixisset Petrus; Non lauabis mihi pedes, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, cùm in futuro non lauentur pedes. Non autem ineptè dixit Dominus apud Matthæum: *Non remittetur neq; in hoc seculo, neq; in futuro*. Itaque Petrus apud Ioannem accepit vocem, *In æternum*, impropriè pro solo tempore huius vitæ, Marcus autem propriè pro toto spatio huius seculi & futuri. Præterea aut Christus dixit, vt habet Matthæus, vel, vt habet Marcus, vel vtroque modo; si primum vel tertium, habeo intentum; si secundum, quanquam hoc non est probabile, tunc Matthęus, duce Spiritu sancto, exposuit verba Christi, & nisi ineptè exposuerit, indicauit, in alio seculo dimitti aliqua peccata.

NONO, dicunt esse phrasim Hebraicam. RESPONDEO, falsum esse, phrasis quidem Hebraica est illa Petri, *In æternum*; dicunt enim, passim haberi לְעוֹלָם etiã de rebus temporalibus. *At neq; in hoc seculo, neq; in futuro*, non est propria phrasis Hebræorum. Neque Marcus phrasi Hebraica vtitur, sed propriè loquitur.

SECVN-

SECVNDVS locus 1.Corinth.3. vbi Apostolus dicit: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Nota inprimis, locum istum Apostoli 1.Corinth.3. esse vnum ex difficillimis & vtilissimis totius Scripturæ; nam ex eo statuunt Catholici duo Ecclesiastica dogmata, Purgatorium, & venialia peccata contra hæreticos & hæreticorum fautores, qualis inprimis fuit Erasmus, qui annotatione in hunc locum conatur ostendere, nec Purgatorium, nec peccata venialia ex hoc loco statui posse.

Quòd sit difficillimus, testatur AVGVSTINVS libro de fide & operibus, cap.15. *Diligenter,* inquit, *oportet attendere, quomodo accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia planè ad intelligendum difficilis, vbi ait; Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, &c.* Et infra: *In his deputanda est quæ Petrus dicit, esse in Scripturis eius quædam difficilia intellectu, quæ non debent homines peruertere ad proprium suum interitum.* Et cap.16. *Fateor,* inquit, *me malle audire intelligentiores atque doctiores.* Idem repetit q.1. ad Dulcitium.

Nos igitur, vt locum istum diligenter explicemus, exponemus primùm Metaphoram, qua Apostolus vsus est; deinde proponemus, & soluemus difficultates, quæ circa hunc locum occurrunt. Quantum ad PRIMVM, hæc sunt Apostoli verba: *Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui. Alius autem superædificat, vnusquisque autem videat quomodo superædificet; fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus IESVS. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, lignum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Vtitur autem Apostolus in hac sententia similitudine duorum architectorum, quorum vnus super fundamentum lapideum & solidum erigit domum ex preciosa materia, & quæ ignem non timet, qualia sunt aurum, & argentum, lapides preciosi, vt Iaspis, Porphireticus, Parius lapis. Nam ex auro & argento fiunt laminæ, & columnæ, vt de templo Salomonis legimus; ex lapide Pario, & Porphiretico etiam

etiam integri parietes erigi possunt. Alter verò super simile fundamentum, id est, lapideum & solidum, erigit domum more pauperum rusticorum ex asseribus & stipitibus, eamq; tegit fœno & stipulis.

Hac posita similitudine, fingamus vtriq; domui adhiberi ignem, videbimus priorem nihil penitus lædi, & si architectus intus fortasse sit, similiter nihil pati. At posteriorem domum videbimus continuò ignem concipere, & breui tempore totam consumi, & si architectus intus sit, & velit saluus egredi, videbimus eum exire non posse, nisi per ignem. In quo transitu non quidem morietur, sed tamen barba & capilli non egredientur incolumes, nisi fortasse fiat miraculum trium puerorum, qui in fornace Babylonica non comburebantur. Hæc est similitudo, qua B. Paulus vtitur, cùm ait: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Quantum ad SECVNDVM; quinq; sunt difficultates huius loci. Prima, quid intelligatur per ædificantes. Secunda, quid intelligatur per aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, & stipulas. Tertia, quid intelligatur per diem Domini. Quarta, quid intelligatur per ignem, qui in die Domini vniuscuiusq; opus probabit. Quinta, quid intelligatur per ignem, de quo dicitur; Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. His explicatis, sententia erit perspicua.

PRIMA igitur difficultas est; Qui sint architecti, qui superædificant. B. Augustinus libro de fide & operibus, cap. 16. & in Enchirid. cap. 68. & alibi, censet omnes Christianos dici hîc ab Apostolo architectos, & omnes superædificare super fidei fundamentum, vel opera bona, vel mala. Idem mihi docere videntur, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius in hunc locum.

Alij permulti docent, architectos hîc ab Apostolo non vocari, nisi Doctores & Prædicatores Euangelij; ita Ambrosius & Sedulius in hunc locum. Idem insinuat Hieronymus lib. 2. in Iouinianum. Idem recipiunt B. Anselmus & B. Thomas in hunc locum, etiamsi priorem sententiam non reiiciant. Idem multi recentiores, vt Dionysius Carthusianus, Lyranus, Caietanus, & alij in hunc locum.

Vtraque expositio est bona, & ex vtraq; deducitur assertio Purgatorij & peccatorum venialium, tamen magis literalis est posterior, id quod patet manifestè ex verbis præceden-

cedentibus & sequentibus eius capitis; dixerat enim antea: *Ego plantaui, Apollo rigauit.* Deinde in eodem sensu statim subiungit: *Ego vt sapiens Architectus fundamentum posui, alius autem superædificat.* Et ibidem: *Qui plantat, & qui rigat vnum sunt. Vnusquisq; autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem; Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.* Vbi apertissimè comparat se & alios prædicatores Euangelij agricolis, & architectis; populos autem qui docentur, comparat agris & ædificiis. Item in verbis sequentibus iterum loquitur de Doctoribus, cùm ait: *Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens.* Et rursum: *Nemo itaque glorietur in hominibus; omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas;* id est, nolite gloriari in Doctoribus & Prædicatoribus vestris, & dicere: *Ego sum Pauli, ego verò Apollo.* Nam omnes sunt vnum, & pro vobis omnes laborant. Itaque sicut dixerat, se plantasse, & Apollinem rigasse, ita nunc dicit; Ego fundamentum posui prædicans Christi fidem. Alij autem superædificant docentes ea, quæ ad vitam & mores pertinent, & etiam explicantes latiùs fidei nostræ mysteria. Et in hac prima quæstione conueniunt nobiscum Caluinus, & Petrus Martyr, atque Ochinus.

ALTERA difficultas est paulò grauior; sunt enim sex sententiæ. Quidam nomine fundamenti intelligunt fidem veram, sed informem. Nomine auri, argenti, lapidum preciosorum, opera bona. Nomine ligni, fœni, stipulæ, peccata mortalia; ita Chrysostomus in hunc locum, quem sequitur Theophylactus.

At hoc defendi non potest. PRIMO, quia, vt Gregorius dicit lib. 4. Dialog. cap. 39. peccata mortalia potius compararentur ferro & plumbo. SECVNDO, quia sequeretur, veram esse hæresim Origenis, quòd omnes saluarentur, quia Apostolus dicit; Saluus erit quasi per ignem.

RESPONDENT Græci; Saluus erit, id est, nunquam penitus consumetur, sed quasi per ignem, quia semper ardebit. Hæc solutio inprimis est dura & coacta; deinde est contra omnem vsum loquendi Scripturarum. Nunquam enim in Scripturis accipitur nomen Salutis in malam partem, sed semper in bonam, vt in Concilio Florentino ante sessionem primam Latini ostenderunt. Præterea illud *(Per)* significat

tranſitum, non manſionem. Non dicit Apoſtolus: *Saluus erit, ſic tamen quaſi in igne; ſed: Saluus erit quaſi per ignem*; id eſt, ad ſimilitudinem eius, qui euadit mortem tranſiens per ignem. Denique, ex communi conſenſu Doctorum. Nam ſumma conſenſione volunt alij omnes tam Græci, quàm Latini hunc locum intelligi de venialibus peccatis, quorum ſententias in quinta difficultate proferemus. Neque verò hinc putet aliquis, Chryſoſtomum negaſſe Purgatorium, vel peccata venialia. Nam Purgatorium eſſe ſæpiſſimè docet, ſed præcipuè hom. 3. in epiſt. ad Philip. & hom. 69. ad populum Antiochenum. Item peccata venialia concedit hom. 24. in Matth. in hoc verò loco aliter expoſuit, vt hæreſim Origenis refelleret, quæ docet, pœnas Gehennæ non eſſe æternas, vt patet ex ipſa homilia.

Secvnda ſententia eſt, nomine fundamenti intelligi Chriſtum, ſiue fidei prædicationem: nomine auri, argenti, & lapidum precioſorum intelligi Catholicas expoſitiones: nomine ligni, fœni, & ſtipulæ intelligi hæretica dogmata. ita videtur docere commentarius Ambroſij, ita etiam Hieronymus exponens illud Iſaiæ 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum.* Atq; huc propendet Caluinus, Martyr, & Ochinus, qui docent, per ligna, fœnum, ſtipulas intelligi humanas traditiones & commenta, quæ pugnant cum verbo Dei.

Hæc ſententia minus defendi poteſt, quàm præcedens. Primo, quia hæretici non ſaluantur per ignem purgatorium, ſed damnantur ad ignem æternum. Secvndo, quia hæretici non ædificant ſuper fundamentum, quod eſt Chriſtus, niſi nomine tenus. Omnis enim hæreſis quantumcunque de Chriſto magnificè loquatur, tamen non verum Chriſtum prædicat, ſed alium, quem ſibi finxit. Neque iſta ſententia, quam refellimus, eſt Ambroſij vel Hieronymi. Nam commentarius Ambroſij intelligit nomine ligni, fœni, & ſtipulæ, hæreſes quidem, & falſa dogmata, ſed per imprudentiã prolata, & ſine pertinacia: dicit enim, eiuſmodi Doctores ſaluos futuros per ignem purgatorium. Hieronymus verò apertè de hæreticis loquitur, ſed ex mente aliorum, non ſua. cùm enim poſuiſſet ſuam expoſitionem, ſubdit: *Quidam autem*, inquit, *hæc de hæreticis intelligunt, &c.*

Tertia ſententia, nomine fundamenti intelligit fidem viuam: nomine auri, argenti, & lapidum precioſorum intel-

ligit

ligit opera ſupererogationis: nomine ligni, fœni, & ſtipulæ intelligit omiſſionem conſiliorum, & affectum quendam carnalem ad bona huius mundi, licitum quidem, ſed qui dolorem adfert, cùm illa bona amittuntur. Ita B. Auguſtinus lib. de fide & operibus, ca. 16. quæ ſententia vera quidem eſt, ſed non conueniens huic loco, niſi cum illo carnali affectu intelligamus peccata ſaltem venialia; nam non dantur opera media in particulari. aut ergo ille amor carnalis eſt bonus, aut malus; ſi bonus, quare ardebit more ſtipulæ? ſi malus, ergo ſaltem admixtum habuit peccatum veniale.

QVARTA ſententia eſt eorum, qui exponunt per aurum, argentum, &c. opera bona; per ſtipulam, fœnum, &c. peccata venialia: ita B. Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 39. & alij, quæ bona eſt, ſed alia eſt melior.

QVINTA eſt eorum, qui intelligunt per aurum, argentum, &c. bonos auditores; per ſtipulas, malos auditores. Sunt enim auditores opificium Doctoris, & quidem Doctor ſaluus erit; ſed ex auditoribus alij ſic, alij non, &c. Ita Theodoretus, & Oecumenius; at refellitur rectè à Chryſoſtomo; nam detrimentum tribuitur etiam Architecto, & ipſe dicitur ædificare ſtipulam, ergo non eſt ſola culpa & pœna auditorum.

SEXTA ſententia, quam omnibus anteponimus, eſt, vt nomine fundamenti intelligatur Chriſtus, à primis prædicatoribus annunciatus, quales erant Apoſtoli, qui fidem Chriſti & Euangelium detulerunt ad eos populos, qui nihil vnquam de Chriſto audierant. Hinc enim beatus Paulus ait: *Ego plantaui, & ego vt ſapiens Architectus fundamentum poſui.* Hinc etiam qui primi in aliqua regione fidem prædicant, dicuntur Apoſtoli eius regionis. Nomine verò auri, argenti, & lapidum precioſorum intelligatur doctrina vtilis & ſalutaris aliorum prædicatorum, qui eos docent, qui iam fidem receperunt, & docent non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo, ita vt verè auditores ſuos ædificent, & promoueant in religione & pietate. Nomine autem ligni, fœni, & ſtipulæ intelligatur doctrina, non quidem hæretica, vel mala, ſed tamen curioſa, inutilis, ſuperuacanea eorum prædicatorum, qui ad Catholicum populum Catholicè concionantur, ſed abſque eo fructu & vtilitate, quam Deus requirit, ita vt ſicut priores cũ magno merito concionantur,

ita

ita isti non solùm sine magno merito, sed etiam nō sine peccatis venialibus concionentur.

Hæc expositio maximè probatur propter tria. PRIMO, quia (vt ostendimus) nomine ædificantium intelliguntur soli Doctores, ergo nomine operis ipsorum intelligi debet doctrina.

SECVNDO, quia valde conuenit hæc similitudo sic explicata Doctoribus Corinthiorum. Erant enim plus æquo dediti eloquentiæ & Philosophiæ, quæ licet ex se iuuent, tamen interdum impediunt fructum concionum; quocirca beatus Paulus de vtroque Corinthios in hac epistola reprehendit.

TERTIO, quia hoc totum caput optimè explanatur, siquidem B. Paulus in hoc capite tres similitudines posuit. PRIMAM, de agricolis plantantibus & rigantibus, qua solùm bonos Doctores complexus est. SECVNDAM, de ædificantibus super bonum fundamentum, qua non solùm bonos, sed etiam malos Doctores comprehendit. TERTIAM, de corruptoribus templi, qua solos malos contineri voluit, & malos non quomodocunque, sed perfectè malos, vt hæreticos, errores pro veritate, & vitia pro virtutibus docentes, de quibus nō dicit, quòd salui erunt, quasi per ignem, sed quòd disperdet illos Deus.

TERTIA difficultas est de die Domini. Aliqui intelligunt nomine diei præsentem vitam, siue tempus tribulationis, in quo discernuntur sæpe boni à malis. ita B. Augustinus libro de fide & operibus, cap. 16. & Gregorius libro 4. Dialog. cap. 39.

Hæc sententia non videtur ad mentem beati Pauli. PRIMO, quia Græcè est dies cum articulo, ἡ γὰρ ἡμέρα, ex quo apparet certum quendam & definitum diem significari, sicut 1. Timoth. 4. *Quam reddet mihi Dominus in illa die.* & cap. 1. 2. ad Timotheum: *Certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem.* & paulò infrà: *Det ei Dominus inuenire misericordiam in illa die.*

SECVNDO, quia præsens tempus non dicitur in Scripturis dies Domini, sed dies nostra, sicut contra tempus alterius vitæ dicitur dies Domini, non nostra, vt Luc. 19. *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Luc. 22. *Hæc est hora vestra.* Gal. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Psal. 74. *Cùm acce-*

pero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Sophon. 1. *Iuxta eſt dies Domini magnus.* Ioël. 2. *Veniet dies Domini, dies tenebrarum & caliginis.*

TERTIO, tempore vitæ præſentis non declaratur opus vniuſcuiuſque quale ſit. Tribulationes enim communes ſunt bonis & malis, iuſtis & iniuſtis.

QVARTO, quia omnes Doctores intelligunt hanc diem eſſe diem iudicij, licet enim Auguſtinus & Gregorius docuerint poſſe diem illam referri ad hanc vitam, tamen in eiſdem locis docent, etiam poſſe intelligi de tempore futuro poſt hanc vitam. Verùm cùm dies iudicij ſit duplex, vna dies iudicij particularis, altera dies iudicij vniuerſalis, quidam, vt Caietan. & alij, volunt Apoſtolum loqui de die iudicij particularis. PRIMO, quoniam poſt hanc diem, de quo Apoſtolus loquitur, aliqui purgandi ſunt per ignem; id verò fieri non poteſt poſt diem vltimi iudicij.

SECVNDO, quia ſi hæc dies, de qua Apoſtolus loquitur, eſſet dies vltimi iudicij, ſequeretur nullum Sanctorum ingredi poſſe in cœlum ante diem iudicij, qui eſt error damnatus in Concilio Florentino, ſeſſione vltima. Conſequentia probatur; Nam in hac die ſunt examinanda omnia ædificia, & poſt examen aliqui ſtatim coronandi, aliqui puniendi; præterea cùm nihil inquinatum intret in regnum cœlorum, ſi purgatio à venialibus non fieret, niſi in die vltimi iudicij, omnes qui cum venialibus hinc migrant, exſpectare deberent eam diem, antequam in cœlum intrare poſſent.

TERTIO, quia Græcus textus non habet reuelabitur, ſed reuelatur: ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται: quoniam in igne reuelatur. Dies autem vltimi iudicij non reuelatur, ergo de die iudicij particularis loquitur, qui ſingulis diebus, modò vni, modò alteri reuelatur. Omnes tamen veteres videntur accepiſſe per illam diem, diē vltimi iudicij, vt Theodoretus, Theophylactus, Anſelmus, & alij, quorum mihi videtur veriſſima ſententia, quamuis neutra repugnet Purgatorio.

PRIMO, quia vbique in Scripturis dies Domini, ſignificat diem vltimi iudicij.

SECVNDO, quia dicitur in illa die, quo deſignatur vna quędam certa dies, quo omnium hominum opera ſimul probantur;

bantur; At dies iudicij particularis nõ est vna, sed multiplex, neque in ea probantur omnium hominum opera.

Tertio, quia dicit Apostolus: *Dies Domini declarabit*, quasi dicat, tunc erunt omnia omnibus manifesta, vt capite sequẽti dicit: *Donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*; id autem non fiet, nisi in nouissimo iudicio.

Qvarto, quia sequitur: *Quia in igne reuelatur*. Dicitur enim dies iudicij reuelari in igne, quia vltimum signum, & omnium notissimum erit conflagratio totius mundi, & propterea semper ferè dies iudicij describitur per ignem, vt Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet*. Ioëlis 2. *Ante faciem eius ignis vorax*. 2. Thessal. 1. *In reuelatione Domini nostri Iesu Christi de cœlo, cum Angelis virtutis eius in flamma ignis*. 2. Petri 3. *Elementa ignis ardore tabescent*. Quod si non placeat hîc per ignem accipere ignem materialem, sed ipsum iudicium Dei, vt alij exponunt, adhuc non potest intelligi per hanc diem, nisi dies vltimi iudicij; Nam tunc sensus est, quia in igne reuelatur, id est, quia illa dies erit notissima propter iudicium acerrimum & maximum, quod in illa exercebitur, At dies iudicij particularis non est notissima propter iudicium, sed magis propter mortem; Nam ipsum iudicium particulare paucis est notum, nec me mouent argumenta in contrarium.

Ad Primvm dico, post iudicium nouissimum non fore purgatorium, & ideò illa verba: *Saluus erit, sic tamen quasi per ignem*, non significant saluus erit, dummodò prius transeat per ignem, sed saluus erit, dummodò prius transierit per ignem; siue saluus erit, vt illi qui per ignem transierunt.

Ad Secvndvm dico, si hoc concluderet, sequeretur, etiam si Purgatorium non esset, neminem beatificari, vel damnari, ante diem iudicij; nam Scriptura passim tribuit distributionem præmiorum & pœnarum vltimo iudicio; immò & examen operum, ac sententiam iudicis, vt patet Matth. 25. & alibi. Sicut ergo sententia fertur in morte vniuscuiusque, & tunc incipiunt aliqui puniri, aliqui præmiari; & tamen dicuntur hæc eadem fieri in nouissimo iudicio, quia tunc fient coram toto mundo manifestissimè, & cum summo honore iustorum, & ignominia impiorum, ita, &c.

Ad

Ad Tertivm dico, pro vno verbo quod hîc habetur in præsenti in Græco, haberi tria in futuro, nimirum φανερὸν γενήσεται, ἡμέρα δηλώσει, & πῦρ δοκιμάσει. & valde credibile est etiã illud vnum ἀποκαλύπτεται, in textibus correctioribus fuisse in futuro ἀποκαλύψεται, quandoquidem noster interpres vertit, reuelabitur. Adde, quod frequentissimè tempus præsens non ponitur ad significandam actionem certi temporis, sed consuetudinem, opinionem, professionem, aut aliquid simile, vt: *Virum non cognosco*. Luc. 1. vt ait B. Virgo, & Sadducæi dicebant: *Mortui non surgunt*. Et Carthusiani dicunt: *Non vescimur carnibus*. In hac difficultate dissentimus à Caluino & Martyre; nam illi intelligunt Paulum de iudicio particulari; sed nihil hoc facit ad quęstionem de Purgatorio.

Qvarta difficultas est, quis sit ignis, qui in die Domini vniuscuiusque opus probabit. Aliqui intelligunt tribulationes huius vitæ, vt Augustinus & Gregorius locis notatis, sed hoc iam reiecimus: alij intelligunt ignem æternum; verum id esse non potest; nam ille ignis non examinabit ædificium ex auro & argento, immò nec ædificium ex ligno & fœno, vt patet: alij videntur intelligere ignem conflagrationis mundi, qui iudicium vniuersale præcedet. Id quoque esse non potest, quia ille ignis non comburet nisi inimicos Dei. Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius*. Iste autem, de quo Apostolus loquitur, omnes tanget, etiam eos, qui aurum & argentum superædificauerunt. Prętereа iste ignis non potest probare opera, cùm sit ignis materialis, & opera non sint nisi in mente, quia transierunt.

Alij intelligunt de pœnis Purgatorij, sed neque id rectè dici potest. Primo, quia ignis Purgatorij non probat opera eorum, qui ædificant aurum & argentum. At iste ignis de quo loquimur: *Vniuscuiusque opus quale sit probabit*. Secvndo, Apostolus apertè distinguit inter opera & operantes, & de isto igne dicit, quòd comburet opera, non operantes. ait enim: *Si cuius opus manserit*, &: *Si cuius opus arserit*. At ignis Purgatorij, qui verus & realis est ignis, non potest opera comburere, quæ sunt actiones transeuntes, & iam transierunt.

Denique ſequeretur, omnes homines etiam ſanctiſſimos tranſire per ignem Purgatorij, & ſaluari per ignem; nam per hunc ignem, de quo loquimur, omnes tranſeunt. At omnes tranſire per ignem Purgatorij, & ſaluari per ignem, eſt apertè falſum; nam Apoſtolus hîc apertè dicit ſolùm eos, qui ædificant ligna & fœnum ſaluandos quaſi per ignem; Eccleſia quoque perpetuò ſenſit ſanctos Martyres & Infantes poſt Baptiſmum morientes, mox in cœlum recipi ſine vllo tranſitu per ignem, vt Concilium Florent. docet, ſeſſ. vlt. Idem etiam ſancti Patres docent. B. HIERONYMVS lib. 2. in Iouin. & B. AVGVSTINVS in Pſal. 37. *Si ædificarent*, inquit, *aurum, argentum, lapides precioſos, de vtroq; igne ſecuri eſſent, non ſolùm de illo æterno, qui in æternum cruciaturus eſt impios, ſed etiam de illo qui emendabit eos, qui per ignem ſalui erunt.*

Supereſt igitur, vt dicamus hîc Apoſtolum loqui de igne ſeueri & iuſti iudicij Dei, qui non eſt ignis purgans vel affligens, ſed probans & examinans. Ita exponit AMBROSIVS Pſalmum 118. concio. 20. ſuper illud; Vide humilitatẽ meam: *Omnes nos*, inquit, *fornax probabit, ergo quia examinandi ſumus, ſic nos agamus vt iudicio probari mereamur diuino, teneamus hîc poſiti humilitatem, vt cùm vnuſquiſq; noſtrûm venerit ad iudicium Dei, ad illos ignes, quos tranſituri ſumus, dicat, vide humilitatem meam, &c.* Idem SEDVLIVS in hunc locum: *Examinationem iudicij*, inquit, *igni voluit comparare ſecundum conſuetudinem Scripturarum.* eodem modo exponunt Dionyſius Carthuſianus, Lyranus, Caietanus, & alij in hunc locum.

Quòd hæc ſententia veriſſima ſit, probatur PRIMO, quia non aliter poteſt intelligi, quomodo ignis probet eos, qui aurum & argentum ædificarunt.

SECVNDO, quia hæc expoſitio optimè conuenit verbis Apoſtoli, cùm ait: *Vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit; ſi cuius opus manſerit, mercedem accipiet; ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur.* Licet enim opera tranſierint ab oculis hominum, & igne materiali examinari non poſſint, tamen non tranſierunt ab oculis Dei, ſed, vt dicitur Eccleſ. vlt. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium.* & ea examinabit, & ſi cuius *opus manſerit*, id eſt, ſi cuius opus iudicium Dei ſuſtinere potuerit, ſicut aurum ſuſtinet ignem, mercedem accipiet, probabitur, & coronabitur à Deo: ſi cuius opus arſerit, id eſt,

si cuius opus iudicium Dei non sustinuerit, sicut fœnum & stipula non sustinent ignem, detrimentum patietur, reprobabitur & reiicietur.

TERTIO, quia iudicium Dei rectissimè vocatur ignis, cùm sit purissimum, celerrimum, efficacissimum, & maximè penetratiuum. vnde Dan. 7. *Fluuius igneus egredietur de ore eius*. Et quoniam Deus totus est iustitia, totus iudicium, inde etiam in Scripturis vocatur ignis. Malach. 3. *Ipse quasi ignis conflans*. Et Heb. 12. *Etenim Deus noster ignis consumens est*. Et in hoc non dissentimus à Caluino & Martyre.

QVINTA & vltima difficultas est, quid per ignem intelligatur, cùm ait: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*. Aliqui intelligunt tribulationes huius vitæ; At hoc non potest conuenienter dici, quia tunc etiam qui ædificant aurum & argentum, saluarentur quasi per ignem. Quocirca B. August. & Greg. qui sunt auctores huius sententię, cùm in ea non acquiescerent, etiam aliam posuerunt, de qua infrà dicemus. ALII intelligunt ignem æternum, vt Chrysost. & Theophyl. sed hoc iam refutauimus. ALII ignem conflagrationis mundi. Id quoque dici non potest, propter rationes antea positas; & præterea, quia sequeretur eos qui habent peccata venialia, non posse ad beatitudinem peruenire ante diem iudicij; nec enim intrabit in cœlum aliquid coinquinatum.

Caluinus & Martyr, Ochinus & Lutherus art. 37. intelligunt per hunc ignem iudicium Dei, quod doctrinam veram approbat, falsam confutat, sicut ignis perficit aurum, consumit fœnum. Dicunt autem hoc iudicium fieri, dum quis conuertitur, & præcipuè in hora mortis; tunc enim illustrantur multi, & sic intelligunt se deceptos, & iacturam fecisse doctrinæ suæ, & confunduntur etiam, & erubescunt, & sic per ignem salui fiunt. Addit Martyr se non dubitare, quin B. Bernardus, B. Franciscus, B. Dominicus, & alij Patres hoc modo salui facti sint, quia nimirum in morte à Deo illustrati intellexerunt, & damnauerunt errores suos de Monachatu, de Missa, &c.

At contrà; PRIMO, vel istud iudicium fit solùm in morte, adhuc viuente homine, vel potest fieri etiam post mortem: si potest fieri etiam post mortem, ergo post mortem fiet aliqua remissio & purgatio peccati, saltem per illam confusionem,

& pœnitentiam, quod ipſi nullo modo admittunt; hoc enim eſſet genus quoddam Purgatorij: ſi autē ſolùm in ipſa morte ſit hoc iudicium, peto, quomodo agetur cum illis, qui ſuperædificarunt lignum, fœnum, ſtipulas, & moriuntur repentè, ita vt non habuerint tempus pœnitentiæ? Iſti enim non ſaluantur quaſi per ignem, quia non habuerunt ignem iſtum iudicij, & refutationis ſuorum errorum, nec tamen poſſunt damnari ad Gehennam, quia habuerunt Chriſtum in fundamento; & Paulus de omnibus talibus pronunciat, quod ſaluentur; nec poſſunt etiam ſaluari, quia cùm deceſſerint in peccato cum ſuis ſtipulis & fœno, non poſſunt ſaluari niſi per ignem.

SECVNDO, ignis iſte, de quo Paulus loquitur, afficiet pœna propriè & verè, præter iacturam ipſorum operum, & confuſionem, quę inde oritur, ergo illud iudicium confutans errores, non eſt ignis de quo hîc agitur. Probatur antecedens primò ex illo verbo, *Ipſe detrimentum patietur.* Græcè ζημιωθήσεται mulctabitur, dabit pœnas. Nihil enim eſt apud Græcos frequētius quàm ζημιοῦσθαι θανάτῳ morte mulctari; Item ex illo, *ſaluus erit quaſi per ignem*, ſimilitudo tranſeuntis per ignem ſignificat pœnā ac dolorem; qui enim tranſiret per ignem ſine vlla læſione, non diceretur tranſire per ignem, quaſi per ignem, ſed quaſi per flores, vt de ſancto Tiburtio legimus.

TERTIO, quia Apoſtolus opponit hunc tranſitum per ignem mercedi; ſicut enim dixerat: *Si cuius opus manſerit, mercedem accipiet*, ita nunc dicit, *ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur*, & *ſaluus erit quaſi per ignem.* At illa merces ſignificat aliquid præter ipſum bonum opus, & præter lætitiam, quam ex ſe affert bonum opus. non enim diceret, mercedem accipiet, ſi nihil aliud eſſet merces, quàm id quod ex ſe habebat, qui ędificauit aurū, &c. ergo etiam detrimentum, & tranſitus per ignē eius, qui ſuperędificauit ſtipulā, eſt aliqua pœna pręter iacturam operū, & præter confuſionem, quā ex ſe affert.

QVARTO, quia illud iudicium confutans errores, non affert detrimentum, ſed lucrum; nam eſt illuſtratio quædam mentis, vt ipſi dicunt, & veritatis cognitio; & ſicut qui habet auricalchum putans eſſe aurum, non exiſtimat detrimentū, ſi quis ei auricalchum illud auferat, & aurum verum donet, ita, &c. At Paulus dicit, *detrimentum patietur*, ergo, &c.

QVINTO,

Qvinto, quia sequeretur, oēs qui saluantur, saluari quasi per ignem, contra Apostoli distinctionē; nam etsi Paulus hìc solùm agat de peccatis quæ cōmittuntur in docendo, tamen eadē est ratio omnium aliorū peccatorum. Sicut enim Deus iudicabit doctrinā, ita etiam opera omnia. At secundū Caluinum, & Lutheranos oēs, omnia opera nostra, quamuis iustissima videātur in oculis hominū, tamen peccata sunt in oculis Dei, nec ferre possunt iudiciū diuinum, sed arguentur eo modo planè, quo falsa doctrina; quare si ignis, de quo Paulus loquitur, est iudiciū Dei, oēs saluabuntur quasi per ignē. Nec valet responsio, quòd iustorum opera nō sint arguenda, quia sunt tecta per non imputationē, impiorū autem qui nō sunt per fidē iustificati, arguenda sint; nam Paulus cùm dicit: *Saluus erit quasi per ignem*, loquitur de iustis, qui ædificarunt stipulas, retento vero fundamento, id est, vera fide in Christum.

Quod autem Martyr ait de beatis, Bernardo, Dominico, & Francisco, impudentissimum est mendacium. Illi enim vsque ad vltimum spiritū commendauerunt suis perseuerantiam in Monasterio, & obedientiā Rom. Ecclesiæ. De S. Francisco sic scribit D. Bonaventvra, cap. 14. vitæ eius: *Hora*, inquit, *transitus sui propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se vocari, & eos consolatoriis verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad diuinum est hortatus amorem, de patientia, & paupertate, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide seruandis sermonem protraxit, & insuper adiecit; Valete filij omnes in timore Domini, & permanete in eo semper; & quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat, felices qui perseuerabunt in his, quæ cœperunt; ego verò ad Deum propero, cuius gratiæ vos omnes commendo.* Hæc est Palinodia scilicet, quam somniat Pseudomartyr Petrus.

Est igitur communis Theologorum sententia, nomine ignis hoc loco intelligi pœnā aliquam purgatoriam, & temporalem, ad quam post mortem adiudicantur, qui in iudicio particulari inueniuntur ædificasse lignum, fœnum, aut stipulam. Hæc expositio præterquam quòd optimè conuenit textui, satis probatur ex communi consensu Patrum. Latini omnes hoc docent. Cyprianvs libro 4. epist. 2. ad Antonianum: *Aliud est*, inquit, *ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire; aliud missum in carcerem non exire, donec soluat nouissimum quadrantem; aliud statim fidei, & virtutis*

accipere mercedem; aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia passione purgasse. Hîc B. Cyprianus non meminit apertè huius loci beati Pauli, sed tamen cùm nusquã in Scriptura fiat mentio ignis, vbi apertè de Purgatorio agitur, nihil dubiũ est, quin B. Cyprianus ad hunc locum respexerit.

AMBROSIVS in hunc locum: *Sed cùm,* inquit, *Paulus dicit (sic tamen quasi per ignem) ostendit quidem illum saluum futurum, sed pœnas ignis passurum, vt per ignem purgatus fiat saluus, & non sicut perfidi æterno igne in perpetuum torqueatur.* Idem habet serm. 20. in Psalmum 118.

HIERONYMVS in quartum caput Amos, exponens illud; Facti estis sicut torris raptus de incendio: *Iuxta illud,* inquit, *quod in Apostolo legimus, ipse autem saluus erit quasi per ignem; qui ergo saluatur per ignem, quasi torris de incendio rapitur.* Idem docuit in vltimis verbis vltimi libri super Isaiam, & lib. 2. in Iouinianum, vltra medium.

AVGVSTINVS in Psalmum 37. *In hac vita,* inquit, *purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne opus non sit.* Et infrà, explicans locum Apostoli: *Dicitur,* inquit, *saluus erit quasi per ignem, & quia dicitur, saluus erit, contemnitur ille ignis, ita planè quamuis salui per ignem, grauior tamen est ille ignis, quàm quidquid potest homo pati in hac vita.*

GREGORIVS lib. 4. Dialog. cap. 39. *Quamuis hoc* (inquit, explicans hunc locum 1. Cor. 3.) *de igne tribulationis in hac vita nobis adhibita possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est, quia illum per ignem dixit saluari, nõ qui super hoc, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minuta, atque leuissima, quæ ignis facilè consumit.* ALCVINVS libro 3. de Trinitate. Rupertus in 3. caput Genes. exponens illud, quod ibi dicitur de gladio flammeo, & versatili. Magister in 4. d. 21. & cum eo B. Bonauentura, & alij Scholastici. Item B. Anselmus, Haymo, & B. Thomas in hunc locum. Denique Innocentius III. in Psalmum 37. & omnes Latini recentiores sic exponunt.

Ex Græcis habemus inprimis ORIGENEM apertissimè hoc docentem, hom. 6. in Exod. & hom. 14. in Leuit. & hom. 12. in Hieremiam. Homilia 6. in Exod. sic ait: *Sed & illuc cùm con-*

conuenitur, ſi quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igne reſoluitur & purgatur, &c. Præterea OECVMENIVM in hunc locum, qui etiam teſtatur Baſilium hunc locum intellexiſſe de igne purgatorio; Adducit etiam B. THOMAS in opuſculo primo contra Græcos, Theodoretum explicantem hunc locum his verbis: *Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur animæ, vt aurum in conflatorio.* GAGNEIVS verò eandem Theodoreti ſententiam ex Grecorum ſcholiis Grecis verbis ita citat: τοῦτο τὸ πῦρ πιστεύομεν καθαρτήριον ἐν ᾧ καθαρίζονται αἱ ψυχαί, καθάπερ χρυσίον ἐν τῷ χωνευτηρίῳ.

At contrà obiiciunt, primò, abſurdum eſſe, quòd Apoſtolus in eadem ſententia variè accipiat nomē ignis, ſemel pro iudicio, & ſemel pro vero igne purgatorio.

Reſpondeo PRIMO, nos cogi ab ipſo textu ad æquiuocationem non vnam, ſed duas admittendas; nam cùm dicit diem iudicij manifeſtari per ignem, videtur omnino loqui de igne conflagrationis; cùm addit, cuiuſque opus ignis probabit, nō poteſt loqui de igne materiali, qui non poteſt probare opera quæ tranſierunt; rurſum cùm ſecundò iſto igne dicat Apoſtolus omnia opera examinanda; tertiò verò, non opera, ſed operarios, & eos non omnes, ſed eos ſolùm, qui ædificant lignum, fœnum, ſtipulam; neceſſariò diuerſi ignes eſſe debent. Nec tamen propriè æquiuocatio, ſed elegans alluſio mihi videtur eſſe in verbis Pauli. Hîc enim eſt ſenſus totius huius loci; Dies Domini per ignem conflagrationis declarabitur, & ſicut ipſa dies per ignem declarabitur, ita eadem dies manifeſtabit per ignem, nimirum iudicij, vniuſcuiuſq; opus, & ſicut opera per ignem manifeſtabuntur, ita etiam operarij, qui purgatione egebunt, per quendā ignem purgabuntur.

SECVNDO dico, non eſſe inſuetum B. Paulo in eadem ſententia vti variè aliquo nomine; variè enim accipit vocem peccati, cùm ait 2. Corinth. 5. *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Et Roman. 8. *De peccato damnauit peccatum.*

TERTIO dico, quod ſi quis omnino non vellet ſignificationum varietatem admittere, ſed vbique acciperet ignem

pro iudicio, adhuc non efficeret, quin ex hoc loco Purgatorium statueremus. Tunc enim hic esset sensus: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*; id est, si cuius opus iudicium Dei sustinere non poterit, opus quidem reprobabitur, ipse verò saluus erit, sed sic tamē quasi is, qui per ignem diuini iudicij transiit, quod iudicium cùm sit iustissimum, omnino aliqua pœna eum affecit.

Obiiciunt SECVNDO, particulam, *quasi*, quæ non veritatem, sed similitudinem significare solet. RESPONDEO, particulam, *quasi*, similitudinem significare non ignis, quasi ignis ille non sit verus, sed phantasticus, sed transeuntis per ignem, ita vt sit sensus; Ad salutem perueniet, qui ædificauit fœnum, sed ad eum modum perueniet, quo peruenit ad aliquem locum is, qui transit per ignem, sicut dicitur Ioannis 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre*; id est, vidimus eum gloriosum ad eum modum, quo decet gloriosum esse Filium Patris vnigenitum.

TERTIVS locus est, 1. Corinth. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? Vt quid baptizantur pro illis?* Hic locus apertè conuincit, quod volumus, si bene intelligatur, ideò breuiter eum expendamus. Sex inuenio huius loci expositiones.

PRIMA est, quòd Apostolus probet futuram resurrectionem, ex errore quorundam, qui Baptismū suscipiebant nomine alicuius amici sui defuncti sine Baptismo; existimabant enim, quod sicut orationes & ieiunia viuorum prosunt defunctis, ita & Baptismus prodesset. Ita exponunt Tertullianus lib. 5. in Marcionem, & libro de resurrectione, Ambrosius, Anselmus, & Haymo. secundum quam expositionem colligitur oratio pro defunctis ex hoc loco, quia docent isti Patres, quod Apostolus, licet non probet errorem istorum, tamen probat intentionem, quam habebant iuuandi defunctos, & ex ea argumentatur; si igitur Apostolus probat intentionem iuuandi mortuos, certè reprobari non potest, nec debet ab vllo Christiano; tamen non puto veram hanc expositionem.

PRIMO, quia Apostolus debuisset saltem insinuare hunc esse errorem, ne daret occasionem errandi. SECVNDO, quia non solidè argumentaretur Apostolus; posset enim responderi,

deri, non benè probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidem errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant vnum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. TERTIO, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse; tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis, qui 100. annis post obitum S. Pauli exorti sunt, eundem tribuunt Chrysostomus & Theophylactus, vbi suprà, Marcionistis, qui etiam post obitum Pauli LXXX. annis inceperunt; denique Epiphanius hæresi 28. hoc tribuit Cherintianis, quorum secta XX. annis post obitum Pauli orta est. ADDE quod Chrysostomus & Epiphanius, non ipsi Marcioni & Cherinto, sed posteritati eorum hunc errorem tribuunt, & meritò. Alioqui enim quomodo Irenæus & Tertullianus hunc errorem non refutassent, qui diligentissimè refutarunt omnes errores Cherinti, & Marcionis; dicit quidem Tertullianus, hunc errorem fuisse tempore Apostolorum, sed non habet nisi hinc. itaque meritò Chrysost. & Epiphan. & Theophyl. hanc expositionem vt falsam reiiciunt.

ALTERA expositio est, quod Apostolus nomine mortuorum intelligat peccata, cùm dicit, qui baptizantur pro mortuis, quasi dicat; Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, id est, pro peccatis diluendis? ita Sedulius, & B. Thomas in hunc locum Apostoli.

At contrà; PRIMO, quia Apostolus subdit: *Si mortui non resurgunt, vt quid baptizantur pro illis?* nimirum hominibus mortuis, qui non resurgunt; itaque clarè docet, se non de peccatis, sed de hominibus agere. Non enim vult probare, quod peccata resurgant, sed quod homines resurgant. SECVNDO, quia tota vis argumenti perit, si dicatur, quid facient qui baptizantur pro peccatis diluendis, si mortui non resurgunt? posset enim responderi, multum prodesse diluere peccata, etiamsi mortui non resurgant, quia bonum est in hac vita frui testimonio bonæ conscientiæ. TERTIO, quia peccata non dicuntur mortua, nisi quando sunt deleta, & extincta; non ergo Paulus nomine mortuorum intelligit peccata quæ adhuc delenda sunt.

TERTIA expositio est, baptizari pro mortuis, esse baptizari simpliciter Baptismo Christi, sed ideò dicuntur baptizari pro mortuis, qui Baptismum suscipiunt, quia ante-

quam baptizentur, recitant ſymbolum, in quo eſt vnus articulus: *Carnis reſurrectionem*, ita vt illud *pro mortuis*, ſignificet pro ſpe reſurrectionis, vel pro corporibus mortuis, id eſt, in eum finem, vt corpora noſtra quæ moritura ſunt, aliquando immortalia reſurgant. ita Chryſoſtomus, Oecumenius, & Theophylactus; ſed certè dura & violenta expoſitio eſt.

PRIMO, quia non diceret Apoſtolus: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis*, ſed, quid facimus qui baptizamur pro mortuis? Non enim quidam, ſed omnes ſic baptizantur; Apoſtolus autem de quibuſdam tantùm loquitur, vt patet tum ex forma verborum, tum ex eo quod ſequitur, vt quid & nos periclitamur tota die? SECVNDO, quia inauditum eſt, vt nomine mortuorum intelligatur ſpes reſurrectionis, vel corpora mortua, cùm in Græco ſit νεκροὶ, in genere maſculino, & corpora ſint generis neutri σώματα. TERTIO, quia ſi ideò diceremur baptizari pro mortuis, quia recitamus articulum de mortuorum reſurrectione, etiam poſſemus dici baptizari pro Deo Patre, & pro Chriſto, & pro Spiritu ſancto, & pro Eccleſia, quia hæc omnia recitamus in Symbolo. QVARTO, quia Apoſtolus videtur omnino nomine mortuorum, homines mortuos intelligere, & nihil aliud, cùm enim ait: *Si mortui non reſurgunt, vt quid baptizantur pro illis?* quid poſſumus intelligere per vocem, *illis*, niſi illis mortuis, qui non reſurgunt?

QVARTA expoſitio eſt, baptizari pro mortuis eſſe baptizari Baptiſmo Chriſti; dici autem Baptiſmum pro mortuis, quia dum baptizamur, agimus & repræſentamus perſonam mortui, dum mergimur in aquam; & reſurgentis, dum ſurgimus ab aquis, & ſic profitemur reſurrectionem, & ex hac profeſſione Apoſtolus probat futuram reſurrectionem. ita exponunt Theodoretus & Caietanus.

At contrà; PRIMO, quia neq; Hebraicè, neq; Græcè, neq; Latinè, agere pro aliquo, ſignificat eum repræſentare, ſed agere loco eius, vel in eius vtilitatem. Quis vnquam dixit de agente in theatro perſonam Daui, aut Pamphili, ille egit pro Dauo, aut pro Pamphilo.

SECVNDO, quia qui baptizantur, repræſentant mortem Chriſti, & ſimul mortem ſuam, vt patet ex Apoſtolo Rom. 6. *Quotquot baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati*

ptizati sumus; consepulti enim sumus cum illo per Baptismũ,etc. Itaq; baptizari pro mortuis, erit baptizari pro se, & pro Christo, quod absurdissimum est; nec in Scripturis vnquam reperitur baptizari pro Christo, sed solùm baptizari in Christo, vel in eius nomine, vt patet Rom.6. Gal.3. Act.10. & 19.

TERTIO, quia argumentum Apostoli nullum esset; nam ex eo quod qui baptizatur, agit personam mortui, non sequitur quod profiteatur resurrectionem. debuisset ergo Apostolus dicere; Quid facient qui baptizantur pro suscitatis, vel pro mortuis, & suscitatis? sed etiam si hoc dixisset, adhuc leue esset argumentum eius; quia posset responderi, in Baptismo repręsentari resurrectionem, non carnis à morte, sed animæ à peccato. Id enim Apostolus significat Rom.6. *Vt in nouitate vitæ ambulemus.* Et Col.3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite.*

QVINTA expositio est Epiphanij, hær.28. quam adfert Petrus Martyr, quod Paulus loquatur de Baptismo eorum, qui baptizabantur in lecto, cùm essent in extremis, qui olim dicebantur Clinici, & quos Cyprianus festiuè opponit Peripateticis lib.4. epist.7. ad Magnum, quod nimirum Clinici non ambulent, sed hæreant lecto affixi; κλινὴ enim lectum significat. Volunt ergo quidam hunc esse Apostoli sensum; Quid facient qui baptizantur pro mortuis? id est, qui baptizantur, quando habentur magis pro mortuis, quàm viuentibus, & quando certum est eos non baptizari pro vllo commodo huius vitæ, cùm pro mortuis habeantur.

Hæc expositio refellitur. PRIMO, ex illis verbis, vt quid baptizãtur pro illis? nam dicere debuisset, vt quid baptizantur pro se, non pro illis. SECVNDO, quia illud, pro mortuo, non potest dici, nisi in iis actionibus, quæ fiunt circa mortuos. Verbi gratia, rectè dicimus, ille cecidit ex loco edito, & pro mortuo sublatus fuit, vel pro mortuo lotus, sepultusque fuit, etiamsi viueret. At non rectè dicitur, ille ambulabat, vel comedebat, vel loquebatur pro mortuo. At baptizari est viuorum non mortuorum; non ergo rectè dicitur baptizari aliquem pro mortuo, etiamsi agat in extremis, sed potius deberet dici baptizari pro viuo, etiamsi ferè sit mortuus.

Est igitur SEXTA expositio vera & germana, quod Apostolus loquatur de Baptismo lacrymarum & pœnitentiæ, qui suscipitur orando, ieiunãdo, eleemosynas faciendo, &c.

Et ſenſus ſit: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgent?* id eſt, quid facient qui orant, ieiunant, gemunt, affligunt ſe pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt? ita exponunt Ephrem in ſuo Teſtamento, Petrus Cluniacenſis in lib. contra Petrobruſianos, Dionyſius, Hugo, Gagneius, & alij in hunc locum.

Hæc expoſitio veriſſima eſt. PRIMO, quia baptizari paſſim in Scriptura & Patribus accipitur pro affligi, vt Marci 10. *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, & Baptiſmo quo ego baptizor baptizari?* Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari.* Patres paſſim vocant pœnitentiæ afflictionem Baptiſmum laborioſum, & ſecundam tabulam. Cyprianus in ſermone de cœna Domini: *Lacrymis*, inquit, *ſe baptizat.* Et in Procœmio lib. de exhortatione martyrij, mori pro Chriſto, frequenter vocat Baptiſma; & Gregorius Nazianzenus orat. de Epiphania: *Scio*, inquit, *quartum Baptiſma, quod per martyrium & ſanguinem fit, ſcio & quintum, lacrymarum & pœnitentiæ.*

SECVNDO, quia ipſa pœna Purgatorij à Scriptura & Patribus vocatur Baptiſma; nam quod legimus Matt. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.* B. Hieronymus exponit in Spiritu ſancto, in hac vita, igne vero, in futura; ſicut ante eum expoſuerat B. Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 15. & poſt eos Beda in cap. 3. Lucæ. Item Gregorius Nazianzenus in fine orationis de Epiphania, vocat ignem Purgatorij in alia vita, vltimum Baptiſma. Itaq; elegantiſſimè Apoſtolus dixit, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes ſe oratione & ieiunio, ſumunt in ſe partem illius Baptiſmi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio.

TERTIO, quia hæc expoſitio maximè quadrat cum ſequentibus: *Vt quid & nos periclitamur tota die?* quaſi dicat; Cur quidam ſe affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prædicando Euangelium, ſi mortuorum reſurrectio non eſt?

QVARTO, quia iſta ſententia eadem eſt cum illa, 2. Machab. 12. ſi mortui non reſurgunt, ſuperfluum eſt & vanum orare pro mortuis.

At contra hanc expoſitionem duo argumenta obiiciuntur. PRIMVM eſt, quia non debuiſſet Apoſtolus dicere, quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſed quid faciemus qui baptizamur pro mortuis? nam omnes Chriſtiani orant pro mortuis.

mortuis. RESPONDEO, Apostolus argumentari voluit non à consuetudine Christianorum, quæ tanquam noua reiici potuisset ab incredulis, sed à consuetudine Iudæorum, qui more veteri, & secundum Scripturarum exempla orabant, & ieiunabant pro mortuis, quasi dicat; Quid facient illi qui imitantes antiquos Patres ieiunant, & orant, ac se affligunt pro mortuis, si mortui non resurgunt?

SECVNDVM argumentum est, quia non videtur benè probari mortuorum resurrectio, ex eo, quòd oratur pro mortuis, quia oratur non vt resurgant, sed vt à pœnis illis liberentur, atq; ad requiem transeant. RESPONDEO, quæstionem de resurrectione & de immortalitate animorum ita fuisse coniunctas tempore Apostolorum, vt pro vna haberentur, vt suprà ostendimus, cùm testimonium ex libris Machabæorum exponeremus. Siue igitur hãc expositionem sequamur, quæ nobis verissima videtur, siue primam, quę melior est ceteris tribus, apertè colligitur oratio pro defunctis.

QVARTVS locus est, Matth. 5. & Lucæ 12. *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es cum eo in via, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tortori, & mittaris in carcerem: Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.* Exponendum est quid sit via, quid aduersarius, quid iudex, quid tortor, quid carcer, quid quadrans.

De PRIMO Chrysostomus in c. 5. Matth. docet, viam hîc accipi propriè pro vera via, qua itur ad iudicem in hoc mundo; Chrysostomus enim existimat nullã hîc esse parabolam, sed Dominum ad literam terrere diffidentes comminatione humani periculi, ita vt etiam iudex intelligatur homo, tortor homo, carcer materialis huius vitæ, & quadrans verus nummus ęreus. quo etiam modo contendit Ochinus esse hunc locum exponendum. de qua explicatione duo dico.

PRIMO, eam simpliciter non esse probabilem; tum quòd repugnent omnes alij expositores; Origenes, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Beda, Anselmus. & recentiores, Abulensis, Lyranus, Caietanus, Iansenius, & alij, qui omnes docent, hîc viam significare vitam præsentem, vt cùm dicitur: *Beati immaculati in via*, Psal. 118. & magna ex parte hunc sermonem esse metaphoricum: tum etiam quod nõ soleat Dominus tam seriò docere & instruere humanam prudentiam, cùm ipse sæpe testatus sit, filios

huius

huius seculi prudentiores esse filiis lucis. Adde, quod non tam assertiuè Dominus diceret: *Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.* si loqueretur de humano iudicio, cùm sæpe videamus contrarium accidere, vt rei liberentur fauore alicuius, vel per se fugiant & nihil soluant.

Dico SECVNDO, si Chrysostomi sententia recipi debeat, vt probabilis, solùm recipi posse pro iis verbis quæ habentur Matth. 5. quæ ipse exponit. pro iis autem quæ habentur Luc. 12. nullo modo recipi posse; vt enim Ambrosius rectè notauit, bis Dominus hæc verba loquutus est, diuersisque oblatis occasionibus; nam Matth. 5. dixit hæc verba, cùm loqueretur de amore inimicorum, & de iniuriis condonandis, & ideo tolerari vtcunq; expositio Chrysostomi potest. at Lucæ 12. Dominus loquitur de iudicio futuro; dicit enim: *Sint lumbi vestri præcincti.* Et postea: *Vigilate quia qua hora non putatis Dominus veniet.* Et in fine concludit: *Cùm ergo vadis cum aduersario tuo ad Principem.* Vbi apertè ostendit se loqui de futuro iudicio, quod erit post hanc vitam; quod etiam confirmatur ex verbis immediatè præcedentibus, ait enim: *Quid autem & à vobisipsis non iudicatis quod iustum est? Cùm enim vadis cum aduersario, &c.* Vult enim eos admonere, parabolam hanc sumptam ex iis quæ homines facere solēt; vt enim debitores dant omnem operam liberandi se à creditore antequam ad iudicium veniatur, ita, &c. Quocirca Theophylactus, & Euthymius qui in cap. 5. Matthæi sequuntur Chrysostomum, tamen in cap. 12. Lucæ dicunt rectè intelligi per viam, vitam; per iudicem, Deum, &c.

De SECVNDO, & si parum refert, quod attinet ad nostrum propositum de Purgatorio, quis sit aduersarius, quia tamen res est dignissima cognitione, explicemus breuiter; quidam per aduersarium intelligunt Diabolum, vt Origenes hom. 35. in Lucam; Ambrosius, Euthymius, & Theophylactus in cap. 12. Lucæ, & Hieronymus in epist. 8. ad Demetriadem. neque Hieronymus hanc sententiam reprehendit in commen. Matth. 5. cùm ait: *Quidam coactius differunt, &c.* Nam illud, *Coactius*, est error impressorum, & debet legi, *Cautius.*

SI petas quomodo debemus esse consentientes Diabolo, cùm è contrario iubeamur illi resistere? Respondet Hierony-

ronymus, debere nos conſentire illi, quatenus tenemur ſtare pactis cum ipſo initis in Baptiſmo; tunc enim renunciauimus Diabolo, & pompis eius; ſi enim rurſum appetamus & inuadamus pompas eius, quibus renunciauimus, meritò nos coram Domino accuſabit. Hæc opinio non eſt multum probabilis, & ab Auguſtino refellitur lib. 1. de ſerm. in monte, cap. 22. nam Græca vox eſt ἐυνοῶν, id eſt, beneuolus, & concors, at Diabolo non poſſumus eſſe beneuoli, deinde cùm ipſe cupiat vt concupiſcamus pompas eius, & ad hoc nos tentet, tunc eſſemus conſentientes illi, ſi appeteremus eius pompas, & Deum offenderemus.

Alij exponunt per aduerſarium, carnem, ſed refelluntur meritò ab Auguſtino, cùm non poſſit iuberi ſpiritui vt conſentiat carni, cùm hoc peccatum ſit. Alii intelligunt ſpiritum per aduerſarium, cui caro iubetur conſentire. Refellit hoc Hieronymus, quia non eſt credibile ſpiritum traditurum iudici ſuam carnem; neq; ibit in carcerem caro ſine ſpiritu, ſed vel ſolus ſpiritus, vel ſpiritus, & caro. Alii per aduerſarium, ſaltem apud Lucam, intelligunt peccatum, quia Lucas dicit: *Da operam liberari ab eo*. Ita Ambroſius, ſed non eſt probabile; nam liberari ab aduerſario non eſt ab illo fugere, vel illum extinguere, ſed componere cum illo, vt patet tum ex Matthæo, tum ex verbo ἀντίδικος, id eſt, litigator, ſiue actor. Alii intelligunt per aduerſarium, alterum hominem, qui nimirum nos læſit, aut nos illum. ita Hilarius, Anſelmus, & Hieronymus in cap. Matth. 5. Quæ ſententia etſi probabilis eſt, quantum ad locum Matthæi, tamen eam refellit Auguſtinus loco citato. Primo, quia videtur hìc Dominus loqui de aduerſario qui ſemper nobiſcum eſt in via, & cum quo ſemper poſſumus concordare, dum via durat; at aduerſarius homo ſæpe moritur ante ſuum aduerſarium, & illum deſerit in via. Nec tamen dicendum eſt, non poſſe iſtum, qui eſt in via, per pœnitentiam ſaluari, licet non poſſit cum aduerſario conſentire.

Secundo, quia non propriè vnus homo tradet alterum Deo iudici; vel ſaltem multa ſunt alia, quæ magis propriè dicantur tradere, vt dicemus, præſertim quia vox Græca eſt ἀντίδικος, quæ non ſignificat aduerſarium ratione iniuriæ, ſed ratione litis, id eſt, actorem, ſiue accuſatorem.

Est

Est ergo verissima expositio, aduersarium esse Dei legem, siue Deum ipsum, quatenus præcipit contraria carni, siue conscientiam, quæ Dei legem semper obiicit peccanti; hæc enim ferè in idem coincidunt. ita exponunt Ambrosius, Beda, & Bonauentura in caput 12. Lucæ. Item Anselmus, & Augustinus in cap. 5. Matt. necnon idem Augustinus hom. 1. de verbis Domini, homil. 5. in lib. 50. homiliarum, & in libro de decem chordis, cap. 3. Gregorius homil. 39. & Bernardus serm. 85. in Cantica. Nam lex Dei & conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper aduersantur prauis desideriis, iisque vtilissimum est citò consentire, & ab eorum inimicitia liberari; denique accusatores & testes erunt contra nos in iudicio.

Vnvm solum obstare videtur huic expositioni, quod Matth. 5. immediatè ante hanc parabolam Dominus loquebatur de reconciliatione aduersarij hominis. Respondeo, Dominum posteaquam docuit debere hominem homini reconciliari, monere voluisse hac parabola, vt etiam recordarentur reconciliari cum Deo, siue cum eius lege. Præterea, etiamsi probabile sit propter eam rationem, Matth. 5. per aduersarium intelligi hominem, tamen Lucæ 12. non possumus intelligere nisi legem Dei, aut conscientiam; vnde Caietanus qui Matth. 5. exposuit de homine, Lucæ 12. exposuit de conscientia.

De Tertio, conueniunt omnes, iudicem esse Christum; nam Scripturæ passim hoc docent, & præcipuè Ioan. 5. *Pater omne iudicium dedit filio.*

De Qvarto, Ambrosius in cap. 12. Lucæ, & Augustinus lib. 1. de sermone in monte, cap. 21. intelligunt per ministros, Angelos bonos. Gregorius hom. 39. & Theophylactus in 12. Lucæ, intelligunt Dæmones; vtrumque est probabile.

De Qvinto, conueniunt similiter omnes carcerem esse infernum, in quo tamen multæ sunt mansiones, aliæ pro damnatis, aliæ pro his, qui purgantur; exstitit olim absurdissima hæresis Carpocratis, vt refert Irenæus lib. 1. cap. 24. qui dicebat debere vnumquemque exerceri in omni genere flagitiorum, & ideò animas à corpore, quasi à carcere abeuntes examinari à iudice, & nisi omnia flagitia patrassent, rursum remitti in aliud corpus tanquam in carcerem, & toties id fieri, donec per omnia omnino flagitia transissent, & hoc

voluisse Dominum dicere, cùm ait: *Non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem*, sed absurdior est sentẽtia, quàm vt refutari debeat.

De SEXTO, conueniunt etiam ferè omnes, per nouissimum quadrantem intelligi minuta peccata, quadrans enim est minima moneta; quod enim Augustinus dicit, vltimum quadrantem significare peccata terrena, quia terra est vltimum elementum, nimis durum, & coactum videtur, quia tamen nõ vult dicere Dominus, solum quadrantem soluendum, sed totum debitum vsq; ad vltimum quadrantem, dubium manet, an hæc solutio fiat in Gehenna, an in Purgatorio? Augustinus putat hìc agi de pœnis æternis Gehennæ, & ideò dicit, illud: *Donec reddas*, non significare certum tempus, sed ęternitatem, sicut cùm dicitur Matth. 1. *Non cognouit eam donec pareret filium suum.* Et Psal. 109. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Et 1. Cor. 15. *Oportet illum cœlum suscipere, donec omnia subiiciantur pedibus eius.* Non enim licet colligere; ergo postquam Maria peperit, cognouit eam Ioseph, &c.

Alij, vt Albertus & Caietanus, exponunt de Gehenna, & Purgatorio simul, vt sensus sit; si debitum erit insolubile, nunquam exibis, si erit solubile, exibis, cùm totum exactè solueris; alij intelligunt de solo Purgatorio, nempè ij, quos statim citabimus. Ex quibus

TERTIA hæc sententia est omnium verissima. Probatur PRIMO, quia hoc modo hunc locum intellexerunt vetustissimi Patres. TERTVLLIANVS libro de anima, cap. 17. *Ille te in carcerem*, inquit, *mandet infernum, vnde non dimittaris, nisi modico quoq; delicto mora resurrectionis expenso.* Vbi nota, solùm esse manendum in carcere Purgatorij ad summum, vsq; ad resurrectionem.

CYPRIANVS li. 4. epist. 2. *Aliud est ad veniam stare; aliud ad gloriam peruenire; aliud missum in carcerẽ non exire inde donec soluat nouissimum quadrantẽ; aliud statim fidei & virtutis accipere mercedẽ; aliud pro peccatis longo tempore cruciatum emendari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia passione purgasse.*

ORIGENES homilia 35. in Lucam: *Quod si magnam pecuniam debuerimus, sicut ille, qui scribitur decem millia talenta debuisse, quanto tempore claudamur in carcere, non possum manifestè pronunciare; si enim qui parum debet, non egreditur nisi exsoluat*

exsoluat minutum quadrantem, vtique qui tanto debito fuerit obnoxius, infinita ei ad reddendum secula numerabuntur. Et in epistola ad Rom. *Quamuis,* inquit, *promittatur exeundem esse quandoq; de carcere, tamen designatur non inde exiri posse, nisi reddat quisq; nouissimum quadrantem.*

EVSEBIVS Emyssenus hom. 3. de Epiphania: *Hi verò,* inquit, *qui temporalibus pœnis digna gesserunt, ad quos sermo Dei dirigitur, quod non exeunt inde, donec reddant nouissimum quadrantem, per fluuium igneum transibunt, &c.*

AMBROSIVS in cap. 12. Lucæ, exponens hunc locum: *Quadrantem,* inquit, *in balneis dare solere reminiscimur, cuius oblatione, vt illic vnusquisq; lauandi accipit facultatem, ita hic accipit eluendi, quia vniuscuiusq; peccatum suprascriptæ genere conditionis eluitur, cùm tamdiu exercetur noxius pœnis, vt commissi supplicia erroris expendat.*

HIERONYMVS in cap. 5. Matth. *Hoc est,* inquit, *quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persoluas.* BERNARDVS sermon. de obitu Huberti: *Illud,* inquit, *scitote, quia post hanc vitam in purgatoriis locis centupliciter, quæ fuerint hic neglecta, redduntur, vsque ad nouissimum quadrantem.*

Probatur SECVNDO, quia illud: *Donec soluas vltimum quadrantem,* non videtur rectè posse dici, nisi aliquando sit futurus finis solutionis. neq; exempla B. Augustini satisfaciunt; nam cùm dicitur: *Non cognoscebat eam donec pareret,* non licet quidem inferre, ergo postea cognouit eam, sed benè inferre licet, ergo illa aliquando paritura erat; similiter cùm dicitur: *Sede à dextris meis, donec ponam, &c.* rectè infertur, ergo aliquando ponentur omnes inimici Christi sub pedibus eius; alioqui illud: *Donec,* ineptè diceretur; ita ergo cùm dicitur: *Non exies donec soluas vltimum quadrantem,* inferimus rectè, ergo aliquando soluet vltimum quadrantem, & consequenter exibit inde.

TERTIO probatur ex fundamento & scopo ipsius parabolæ; nam similitudo non est sumpta ab homicida, vel adultero, vel proditore, qui damnantur ad mortem, vel ad perpetuos carceres, vel triremes, sed à debitore, qui non propter crimen, sed propter debitum pecuniarium conijcitur in carcerem donec soluat. solent autem huiusmodi homines ordinariè egredi post aliquod tempus, vt patet; itaq; scopus parabolæ

bolæ est, vt in hac vita componamus cum Deo, quando facilè impetramus remissionem pœnæ, peccatis nostris debitæ, nec exspectemus seculum futurum, in quo seuerissimè agetur, &c. Atq; hæc de isto loco.

QVINTVS est Matth. 5. *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui dixerit fratri suo racha, reus erit Concilio; qui dixerit fatue, reus erit Gehennæ ignis.* NOTA, hîc certum esse agi de pœna iniungenda in foro Dei, vt patet ex illo: *Reus erit Gehennæ ignis.* Vnde Augustinus lib. 1. de sermone in monte, cap. 19. exponit omnia tria de pœnis animarum post hanc vitam. Nota SECVNDO, certum etiam esse hîc distingui tria genera peccatorum, & pœnarum, vt ibidem Augustinus exponit, & damnationem æternam solùm tribui tertio generi peccatorum, id est, criminibus: Aliis autem, vtpotè leuioribus peccatis, pœnas leuiores, ac proinde temporales; ex quibus infertur, animas aliquas post hanc vitam puniri temporalibus pœnis.

DICES, at Christus dixerat; Qui occiderit, reus erit iudicio: ergo reum esse iudicio est damnari ad Gehennam; nam homicidium crimen lætale est. RESPONDEO, cùm ait Dominus: *Dictum est antiquis; qui occiderit, reus erit iudicio,* loquitur de iudicio humano, & temporali, quo homicidia mulctantur morte temporali; nec enim lex vetus aliam mortem comminabatur homicidis, vt patet Exodi 21. Vult ergo Dominus dicere homicidium puniri morte in hoc mundo, at in alia vita commotionem iræ internam, etiamsi peccatum sit veniale, puniri pœna quadam, temporali quidem, sed quę æquetur morti temporali; iram autem exterius prodeuntem puniri adhuc grauius; at verbum contumeliosum, & multò magis homicidia puniri morte æterna.

DICES rursum, esto, hoc loco loquatur Dominus de pœnis infligendis iudicio Dei, non tamen sequitur in alia vita esse pœnas temporales; nam Deus in hac vita potest infligere huiusmodi pœnas.

Respondeo PRIMO, ab Augustino aliisq; Patribus hunc locum intelligi de pœnis post hanc vitam. SECVNDO dico, saltem ex hoc loco posse deduci pœnas aliquas post hanc vitam purgatorias esse; nam hinc habemus quædam peccata non mereri nisi pœnam temporalem; sed potest fieri, vt quis moriatur cum talibus peccatis, quia potest mori repentè,

vel dormiens, ita vt nullum habeat spatium pœnitentiæ, ergo in alia vita purgabitur, alioqui vel ibit in cœlum aliquid coinquinatum, vel iniustè damnabitur ad pœnas æternas, qui non merebatur nisi temporales.

SEXTVS locus est Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Per (*deficere*) intelligunt omnes mori, per (*amicos*) intelligunt sanctos, qui cum Christo regnant, ex quibus sequitur homines post mortem iuuari precibus Sanctorum.

Sed quia posset aliquis dicere hîc agi de virtute eleemosynæ, & sensum esse, eos qui eleemosynas fecerunt, cùm moriuntur saluari propter opera illa bona quæ fecerunt; obseruandum est, non hoc solùm velle Dominum, sed etiam velle post mortem iuuari animas precibus Sanctorum; nam PRIMO ad id cogunt verba illa: *Facite amicos, qui recipiant.* Nam eleemosyna quę datur malis hominibus, bona tamen intentione, meritoria est; & tamen non facit amicos, qui possint recipere in æterna tabernacula; vnde Hieronymus lib. contra Vigilantium in fine dicit, hîc Dominum hortari vt detur eleemosyna potius bonis quàm malis, vt bonorum intercessione saluentur qui eleemosynas faciunt; similiter Ambrosius in hunc locum, & Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27. dicunt, hîc per amicos intelligi sanctos cum Christo regnantes, qui suis precibus nos iuuat, & iuuabunt cùm mortui fuerimus.

SECVNDO, ad id nos cogit ipsa similitudo; nam parabola sumpta est à quodam œconomo, qui depositus ab officio, & egenus factus opem implorabat amicorum suorum: quod autem in applicatione parabolæ deponi ab officio sit mori, Dominus ipse explicat.

Adde TERTIO, quod Augustinus li. 21. de ciuit. Dei, c. 27. ex hoc loco Purgatorium demonstrat. dicit enim esse quosdam tam sanctos, qui rectà ad cœlum euolant post mortẽ, & qui non solùm ipsi saluantur, sed etiam alios iuuare possunt; rursum quosdã alios tam malos, qui nec seipsos iuuare possunt, nec ab aliis iuuari, sed ad pœnas æternas sine remedio descendũt. Deniq; esse quosdam medios, qui ita moriuntur, vt nec digni sint morte æterna, nec tamen sufficiant eis propria merita ad salutem, nimirum statim recipiendam, & isti sunt, inquit, qui recipiuntur in æterna tabernacula precibus amicorum.

Ad

Ad hunc locum nihil respondet Petrus Martyr, sed obiicit sibi nomine Catholicorum ea quæ sequuntur post hanc Parabolam, aitq; nos asserere Epulonem fuisse in Purgatorio, cùm ab Abrahamo auxilium petiit, & hoc argumentum, quasi noster esset Achilles, operosè soluit, & simul inde deducit non posse animas iuuari à viuentibus; quandoquidem nec Abraham, nec Lazarus Epulonem iuuare potuerunt, & per iocum miratur, cur Epulo non petierit anniuersaria & Missas pro se fieri; sed Catholici ferè omnes Epulonem in Gehenna esse dicunt, proinde Petrus Martyr in ventum pugnat.

SEPTIMVS locus est Luc.23. *Memento mei dum veneris in regnum tuum:* Nunquam hoc diceret bonus ille vir à Spiritu sancto edoctus, nisi crederet post hanc vitam posse remitti peccata, & auxilio animas indigere, & iuuari posse. Certè Augustinus lib.6. in Iulian. cap.5. hinc probat aliqua peccata remitti post mortem.

OCTAVVS est Act.2. *Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impoßibile erat teneri eum ab illis.* Hunc locum ita intelligit B. Augustinus epist.99. ad Euodium, & lib.12. Genes. cap.33. vt sensus sit, Christum cùm descendit ad inferos, multos liberasse à cruciatibus inferni, quod cùm nō possit intelligi de damnatis, necessariò videtur accipiendum de iis, qui purgabantur; quod etiam affirmat Epiphanius in hæresi Tatiani, quæ est vltima primi libri; dicit enim Christum, cùm descendit ad inferos, liberasse eos, qui per ignorantiam peccauerunt, nec tamen à Dei fide recesserunt. & prętei horum Patrum auctoritatem, probatur ex ipsis verbis Scripturæ; nam illud: *Solutis doloribus inferni,* non potest intelligi de doloribus ipsius Christi; dolores enim Christi in cruce finiti sunt, vt patet ex illis verbis Luc.23. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Nec de doloribus damnatorum, vt patet, quia illi æternis ignibus addicti sunt; nec de doloribus sanctorum Patrum; illi enim nullos patiebantur dolores, vt Augustinus docet locis citatis, & Gregorius hom.22. Relinquitur igitur vt de doloribus animarum Purgatorij hoc loco agatur.

DICES; Gręci non legunt solutis doloribus inferni, sed solutis doloribus mortis τοῦ θανάτου non τοῦ ᾅδου. RESPONDEO,

nobiscum facere PRIMO, vulgatam antiquam editionem Latinam. SECVNDO, Syriacam, quæ similiter legit: *Deus*, inquit, *excitauit illum, & soluit funes inferni.* TERTIO, antiquissimos Patres Græcos & Latinos; nam B. Polycarpus initio epistolæ suæ, citans hunc locum, scribit, *solutis doloribus inferni.* Item CYPRIANVS sermone de cœna Domini initio ad hunc locum respiciens ait: *Sed volebat*, inquit, *pius Magister ostendere, impossibile esse suam animam ab inferno detineri.* Epiphanius quoque & Augustinus sine dubio ita legerunt. DENIQVE probatur ex verbis sequentibus; nam probat Petrus id quod dixerat ex Psalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

NONVS locus est Philipp. 2. *Vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.* Vtitur hoc loco B. Augustinus lib. 12. de Genes. cap. 33. quanquam per illud infernorum non improbabiliter accipiuntur Dæmones. similis huic est locus Apocal. 5. *Quis dignus est aperire librum, & soluere septem signacula eius? & nemo inuentus est neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram.* Per eos qui sunt in cœlo intelliguntur Angeli, per eos qui in terra homines iusti, per eos qui sub terra non possunt intelligi nisi animę Purgatorij, nec enim id damnatis tribueretur, Patres autem qui fuerant in limbo, iam liberati erant.

Vtuntur nostri hoc loco, sed tamen non videtur multum vrgere; nam probabile est intelligi per eos, qui sunt infra terra, Patres, qui erant in limbo, etsi enim quando Ioannes hæc scripsit Patres exierant ex limbo, non tamen exierant eo tempore de quo loquitur; loquitur enim de tempore, quod præcessit Christi mortem, ideo enim subiungitur: *Vicit Leo de tribu Iuda radix Dauid aperire librum, &c.* Christus enim morte sua aperuit mysteria libri vsque ad illam diem clausa; similiter quod affertur ex hoc eodem capite 5. Apocal. vbi dicuntur creaturæ quæ sunt in cœlo, & quæ in terra, & quæ subtus terram dedisse laudem Deo, non conuincit; nam possunt hîc per creaturas intelligi res inanimæ, vt: *Ignis, grando, &c.* Quæ in Psal. 148. ad Deum laudandum inuitantur, præsertim cùm Ioannes addat etiam ea quæ sunt in mari.

CAPVT QVINTVM.

Asseritur Purgatorium testimoniis Conciliorum.

SECVNDVM argumentum sumitur ex Conciliis, & Ecclesiæ consuetudine; nam inprimis quid Ecclesia Africana senserit, patet ex Concilio III. Carthaginensi, cap.29. *Et Sacramenta altaris*, inquit, *non nisi ieiunis hominibus celebrentur, si autem aliquorum pomeridiano tempore defunctorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat*; similia habes in Concilio IV. Carthaginensi, cap.79.

Idem sensit Ecclesia Hispanica, vt patet ex Concilio Bracarensi I. cap.34. vbi iubet non orari pro illis, qui seipsos interimunt, & cap.39. vbi iubet diuidi inter Clericos oblationes factas, vt oraretur pro defunctis.

Idem Ecclesia Gallica, vt patet ex Concilio Cabilonensi, & habetur de consecr. dist.1. can. Visum est: *Visum est*, inquit, *præterea, vt in omnibus Missarum solennibus pro spiritibus defunctorum loco competenti in Ecclesia ad Dominum deprecetur.* Vide etiam Concilium Aurelianense II. cap.14.

Idem sensit Ecclesia Germanica, vt patet ex Concilio VVormatiensi, cap.10. vbi definitur, etiam pro suspensis in patibulo esse orandum, & sacrificandum.

Idem Ecclesia Italica, vt patet ex Concilio VI. sub Symmacho, vbi dicitur sacrilegium, fraudare animas defunctorum orationibus, &c.

Item Ecclesia Græca, vt patet ex Græcorum Synodis à Martino Bracarensi Episcopo collectis, cap.69. Immò videntur aliqui Græci etiam nimium voluisse iuuare animas defunctorum; nam in Concilio VI. can.83. reprehenduntur illi qui iis, qui sine communione sacra obierant, sacram Eucharistiam in os ingerere conabantur.

Accedant Concilia totius Ecclesiæ generalia, Lateranense sub Innocentio III. cap.66. Florentinum sess. vltima in decreto de Purgatorio, & Tridentin. sess.25. in initio, & omnes liturgiæ, Iacobi, Basilij, Chrysostomi, Ambrosij, &c. Nam in omnibus fit oratio pro defunctis.

Respondet Petrus Martyr tripliciter loco notato. PRIMO: *Solet*, inquit, *nobis obiici, Ecclesiam semper pro defunctis*

orasse, quod equidem non inficior, sed assero, istius facti neque verbi Dei, neque exempli, quod desumitur ex sacris literis, auctoritatem habere. Facilè mouentur homines naturali quadam caritate impulsi, & amore in defunctos, vt illis benè cupiant, & in aliquas preces pro eis erumpant, sed affectio hæc vehementior, videndum est, ne fidei, & iustæ pietati aduersetur. His verbis arguit totam Ecclesiam Martyr, quod sine testimonio Scripturæ oret pro defunctis, & quod id faciat ex vehementiore affectu erga mortuos; quæ affectio fidei, & pietati repugnat.

PRIMAE parti accusationis satisfacit AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis, cap. 1. *Adiungis,* inquit, *vacare non posse quod vniuersa pro defunctis Ecclesia supplicare consueuerit.* Et infrà, approbans hanc sententiam B. Paulini, ad quem scribit: *In Machabæorum,* inquit, *libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed & si nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi in precibus sacerdotis, quæ Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio defunctorum.*

SECVNDAE parti accusationis facilè respondetur; Nam quod ex naturali affectu prorumpatur in preces pro caris defunctis, etiam si quis putet nihil eis prodesse, potest contingere in precibus priuatis, & quæ ex tempore recitantur; at in solennibus precibus Ecclesiæ, quæ leguntur ex libro, & maturo iudicio compositæ sunt, & à Concilio Episcoporum approbatæ, quomodo potest id fieri?

TERTIAE parti satisfacit B. Paulus, cùm dicit: *Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis,* 1. Timoth. 3. necnon Augustinus qui epist. 118. dicit insolentissimę insaniæ esse disputare contra id quod vniuersa Ecclesia facit. Denique ipsa ratio; nam si vniuersa Ecclesia potest verę fidei & iustæ pietati aduersari, vt Martyr dicit, potest ergo tota Ecclesia ruere contra Christi prędictionem, Matth. 16. *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vtrum autem credibilius sit, Ecclesiam vniuersam posse ruere, & Christum, ac Paulum mentiri, an Petrum Martyrem insolentissima insania laborare; cuiuslibet hominis, modò sani, appello iudicium.

SECVNDA solutio Martyris est, quòd Ecclesia non oret pro defunctis, vt eos liberet à Purgatorio, sed vt memoriam

eorum

eorum se habere testetur, & conseruet etiam quàm diutissimè potest: *Et alia caussa,* inquit, *citra Purgatorium esse potuit, vt pro defunctis in Ecclesia preces fierent. Noluerunt enim defunctorum nomen, & memoriam facilè interire.* At AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis, cap. I. tractat quæstionem; An prosint animabus defunctorum preces Ecclesiæ, & dicit prodesse illis, qui in hac vita non fuerunt valde mali, & qui meruerunt, vt sibi prodessent; non autem illis, qui fuerunt valde mali, & proinde nihil tale meruerunt: Proinde commentitia Petri Martyris solutio est.

TERTIA solutio est, Ecclesiam fungi munere suo erga mortuos ac si adhuc viuerent, & ideo precari illis id quod putat iam eos consequutos, quomodo Christus orauit pro Lazari excitatione, etiamsi sciret, iam se accepisse quod petebat; & Ambrosius in oratione de obitu Theodosij gratulatur illi quòd iam cum Christo regnaret, & tamen ibidem orat pro illo, vt optatam requiem Deus illi concedat; & Epiphanius hæresi 75. dicit orari etiam pro SS. Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & Martyribus.

RESPONDEO, si ita esset, Ecclesia oraret pro omnibus æqualiter, etiam pro Martyribus; At non ita facit; nam vt Augustinus dicit tract. 84. in Ioan. *Ideo ad ipsam mensam non sic Martyres commemoramus, quemadmodum alios defunctos, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus, sed magis, vt orent ipsi pro nobis.*

Neque videtur vllo modo conuenire, vt quis petat quod iam habet; & Christus cùm orauit pro Lazaro, nondum acceperat quod petebat, neque enim Lazarus adhuc resurrexerat. Aliud autem est petere id quod scimus nos accepturos, aliud petere id quod iam accepimus. Porrò AMBROSIVS sperabat Theodosium iam esse in cœlo, & ideo gratulabatur ei; & simul quia non certò sciebat, an ita esset, pro illo orabat. EPIPHANIVS verò nusquam dicit in Ecclesia orari pro sanctis, sed dicit memoriam fieri in Ecclesia omnium defunctorum fidelium tam peccatorum, quàm iustorum. & addit: *Peccatorum* quidem, vt illis à Deo misericordiam imploremus: *Iustorum* autem, vt eos à Christo separemus.

Separamus autem sanctos à Christo, non vt Martyr dicit, quia pro sanctis oramus, non pro Christo, sed quia pro san-

ctis offerimus sacrificium gratiarum actionis; Pro Christo autem non offerimus, sed ipsi potius Christo cum Patre, & Spiritu sancto offerimus. quod intelligi potest ex liturgia Græcorum, de qua Epiphanius loquitur, & quæ exstat in 5. tomo Chrysostomi. ibi enim fit commemoratio omnium Sanctorum, & dicitur: *Offerimus tibi, Domine, sacrificium pro Patriarchis, Apostolis, Prophetis, Martyribus, & præcipuè pro beatißima Deipara*; quòd autem hoc sacrificium non offeratur pro peccatis, sed pro gloria eorum, patet; Nam statim subiungit liturgia: *Quorum supplicationibus respice nos Deus*; & deinde oratio subiungitur pro aliis defunctis: *Et memento, inquit, omnium fidelium defunctorum, qui dormierunt in spe resurrectionis, & quiescere eos facito, vbi videtur lumen vultus tui.* Idem potest cognosci ex Augustino tract. 84. in Ioan. & ex Cyrillo catechesi 5. Mystagogica, & ex nostra liturgia, quę omnino talis est, qualem Cyrillus, Epiphanius, & Augustinus describunt.

CAPVT SEXTVM.

Asseritur Purgatorium testimoniis Patrum Græcorum & Latinorum.

PRIMVS ex Patribus. CLEMENS lib. 8. constitut. cap. 47. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam. DIONYSIVS de Eccles. hierar. cap. 7. parte 3. *Accedens*, inquit, *deinde venerandus Antistes, precem sacram super mortuum peragit, precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statuat, & regione viuorum.* ATHANASIVS quæst. 34. ad Antiochum, quærit, num animæ sentiant vtilitatem ex orationibus viuorum. Respondet, sentire omnino. BASILIVS in liturgia instituit orationem pro mortuis.

Gregorius NAZIANZENVS in orat. in Cæsarium circa finem: *Ipsi Deo*, inquit, *& nostras, & eorum, qui quasi in via paratiores prius ad hospitium peruenerunt, animas commendemus*; Ibidem orat. pro anima eiusdem Cæsarij. EPHREM in suo Test. *Assiduè*, inquit, *in vestris orationibus mei memoriam faciatis; etenim in vanitate, & iniquitate vitam peregi meam.*

CYRIL-

CYRILLVS catechesi 5. Mystagogica: *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum iuuamen, pro quibus offertur* OBSECRATIO *sancti illius, & tremendi sacrificij.* EVSEBIVS lib. 4. de vita Constantini, dicit eum voluisse sepeliri in celebri templo, vt fieret particeps multarum orationum. EPIPHANIVS in fine operis contra hæreses, numerat inter dogmata Ecclesiæ orationem pro defunctis, & hæresi 75. Aërium hæreticum facit, quia hoc negabat.

CHRYSOSTOMVS hom. 41. in priorem ad Corinthios: *Iuuetur*, inquit, *mortuus non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, eleemosynis.* Et infrà: *Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes.* Hom. 69. ad Popu. *Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis, defunctorum agatur commemoratio; sciunt enim inde multum illis contingere lucrum, vtilitatem multam.* Idem hom. 32. in Matt. & 84. in Ioan. hom. 3. in epist. ad Philipp. & 21. in Act. Apostolorum, & alibi. THEODORETVS, lib. 5. hist. cap. 26. scribit Theodosium iuniorem procubuisse ad reliquias S. Ioannis Chrysostomi, & orasse pro animabus parentum suorum Arcadij, & Eudoxiæ iam defunctorum.

THEOPHYLACTVS in cap. 12. Lucæ: *Hoc autem dico*, inquit, *propter oblationes & distributiones, quæ fiunt pro defunctis, quæ non parum conducunt etiam iis, qui in grauibus delictis mortui sunt.* DAMASCENVS in lib. de iis, qui in fide migrarunt, probat hanc veritatem testimoniis multis Dionysij, Athanasij, Gregorij Nazianzeni, Greg. Nisseni, & aliorum. vide etiam Palladium in historia Lausiaca, cap. 41.

Veniamus ad Latinos. TERTVLLIANVS in li. de corona militis, inter traditiones Apostolicas numerat suffragia pro defunctis, & lib. de Monogamia vltra medium: *Pro anima*, inquit, *eius*, coniugis defuncti, *oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione cõsortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius; nam hæc nisi fecerit, verè repudiauit quantum in ipsa est.* Idem lib. de exhortatione castitatis procul à medio.

B. CYPRIANVS lib. 1. epist. 9. *Episcopi*, inquit, *antecessores nostri censuerant, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.* Et infrà: *Et*

ideo Victor cùm contra formam nuper in Concil. à sacerdotibus datam Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit actorem cõstituere, non est quo pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua.

B. AMBROSIVS lib. 2. epist. 8. ad Faustinum de obitu sororis: *Itaq;, inquit, non tam deplorãdam, quàm prosequendam orationibus reor, nec mœstificandã lacrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Deo commendandam.* Vide etiam orationes de obitu Theodosij, de obitu Valentiniani, & de obitu Satyri, in quibus omnibus pro animabus prædictorum Deo supplicat, & sacrificia se oblaturum pollicetur.

B. HIERONYMVS in epist. ad Pammachium de obitu Paulinæ vxoris ante medium: *Ceteri mariti,* inquit, *super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, floresq; purpureos, Pammachius noster sanctam fauillam, ossaq; veneranda eleemosynæ balsamis rigat, his pigmentis, atq; odoribus fouet cineres quiescentes, sciens scriptum; sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum.*

B. PAVLINVS Nolanus in epist. ad eundem Pammachium laudat eum quòd & corpori, & animæ vxoris defunctæ satisfecerit, corpori lacrymis, animæ eleemosynis. Idem in epist. 5. ad Delphinum Episcopum commendans illi animam fratris sui: *Fac,* inquit, *vt orationibus tuis condonetur tibi, & vt illius animam de minimo sanctitatis tuæ digito destillans refrigerij gutta respergat.* Et in epist. sequenti, quæ est prima ad Amandũ, similia dicit commendans eandem animam Amando Episcopo.

B. AVGVSTINVS de cura pro mortuis, cap. 1. *In Machabæorum,* inquit, *libro legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed & si nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et cap. 4. *Cùm itaq; recolit animus vbi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus; qui cum defunctis à fidelibus exhibetur, eum prodesse non dubium est.* Et infrà: *Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana, & Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumq;*

sub

sub generali commemoratione suscepit Ecclesia, vt quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicunq; cognati, vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi. Vide eundem in Enchirid. cap. 110. lib. 9. Confess. cap. 13. serm. de verbis Apostoli 17. & 34. lib. 21. ciuit. cap. 24. tract. 84. in Ioan. q. 2. ad Dulcitium, ac demum libro de hæresibus, cap. 53. vbi propterea hęreticum facit Aërium.

B. GREGORIVS lib. 4. Dial. cap. 55. *Multum*, inquit, *solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur.* Et cap. 50. *Quos grauia*, inquit, *peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur, quòd eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca conueniunt, suorum, quorum sepulchra conspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt.*

ISIDORVS lib. 1. de officiis, cap. 18. *Nisi Catholica Ecclesia crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus, vel eleemosynam faceret, vel Deo sacrificium offerret.* VICTOR lib. 2. de perseq. VVandal. *Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes?*

Denique B. BERNARDVS serm. 66. in Cantica, & Petrus Cluniacensis in lib. contra Petrobrusianos, directè in hunc errorem scripserunt. Malachias apud Bern. *Nec parum spei mihi repositum*, inquit, *in illa die, qua defunctis tanta à viuis beneficia impenduntur.*

Sed operę pretium est audire quid ad hæc Caluinus, & Petrus Martyr respondeant. PETRVS Martyr respondet, ferè omnes Patres in aliqua re errasse, & enumerat eorum errores. At errarunt in priuatis opinionibus, quas alij refutarunt, at simul omnes in vno errore conuenire non possunt, quin Ecclesia vniuersa erret, & pereat.

CALVINVS autem quatuor dicit lib. 3. Instit. cap. 5. §. 10. PRIMO sic ait: *Ante mille, & CCC. annos vsu receptum fuit, vt precationes fierent pro defunctis.* Et aliquot interpositis: *Sed omnes, fateor, in errorem abrepti fuerunt.* Certè ista confessio sufficit ad Caluinum damnandum. Quomodo enim credibile est, Ecclesiam per annos mille trecentos in tam crasso errore versatam, & nullum fuisse ex antiquis, qui restiterit, excepto Aërio, quem & nos, & Caluinistæ pro hæretico habemus?

SECVNDO

SECVNDO dicit, veteres orasse pro mortuis, non vt eos iuuarent, sed vt ostenderent erga eos pium affectum, & vt seipsos consolarentur. At hoc mendacium est; apertè enim Patres citati dicunt iuuari animas, & distinguunt solatia viuorum ab auxiliis mortuorum, ac præsertim Augustinus in Enchirid. cap. 110. & lib. de cura pro mortuis passim.

TERTIO dicit, vulgus Christianorum cœpisse orare pro mortuis ex imitatione Gentilium, Patres autem accommodasse se opinioni vulgarium, vt patet ex Augustino, qui in libro de cura pro mortuis, vbi præcipuè de hac re agit: *Ita dubiè, hæsitanter, & frigidè disputat, vt suo frigore zelum extinguere possit pugnantium pro Purgatorio; Quod autem orauit pro matre, id fecit,* inquit Caluinus, *quia anile votum matris non examinauit ad Scripturas, & priuato quodam affectu omnibus probari voluit.*

At hoc etiam mendacium est; nam inprimis nunquam fuerunt Patres diligentiores in Ethnicorum ritibus prohibendis, quàm quando multi Ethnici conuertebantur. Certè Tertullianus & Cyprianus seuerissimi fuerunt castigatores omnis Ethnicæ superstitionis, adeo vt Tertullianus acerrimè reprehenderit Christianos milites, qui coronam gestarent more militum Ethnicorum; & tamen isti ipsi ad orationem pro defunctis hortantur. PRAETEREA Patres non solùm non reprehendunt hunc vsum, sed etiam statuunt in suis Conciliis sic esse faciendum, hortantur vt sic fiat, ipsi exemplo suo præcedunt, ac demum multi eorum dicunt, hanc esse Apostolicam traditionem, & inter hæreticos numerant Aërium contrarium sentientem; quid amplius dicere poterant? B. AVGVSTINVS autem in lib. de cura pro mortuis, ca. 4. disertè dicit, non dubium esse, quin iuuentur animæ, & in toto lib. non est vna syllaba, quæ dubium vel insinuet, de quo Caluinus loquitur; quod verò vocat anile votum S. Monicæ, & B. Augustinum arguit quod illud implere curauerit, non est mirum; est enim familiare Caluino reprehendere, & ridere sanctos.

QVARTO dicit, de Purgatorio autem adeo nihil asseruisse Patres, vt illud pro re incerta haberent: At hæc etiam est intoleranda impudentia, vel imperitia; nam inprimis, etiamsi nusquam nominassent Purgatorium, tamen satis intelligi poterat quid Patres de eo sentirent ex eo, quòd tam perspicuè

ſpicuè docent, animas quorundam fidelium egere refrigerio, & iuuari orationibus viuentium.

Deinde ſunt apertiſſima loca in Patribus, vbi aſſerunt Purgatorium, quorum pauca quædam afferam. Gregorius NYSSENVS in oratione pro mortuis procul à medio: *Vel,* inquit, *in præſenti vita precibus ſapientiæq; ſtudio purgatus, vel poſt obitum per expurgantis ignis fornacem expiatus, ad priſtinam vellet redire felicitatem.* Et infrà: *Non poterit,* inquit, *à corpore egreſſus diuinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas purgatorius ignis abſtulerit.* Et infrà: *Alius,* inquit, *poſt hanc vitam purgatorio igne materiæ labes abſtergentibus, &c.*

AMBROSIVS in illud Pſal. 36. Gladium euaginauerunt peccatores: *Etſi ſaluos faciet,* inquit, *Dominus ſeruos ſuos, ſalui erimus per fidem, ſic tamen ſalui quaſi per ignem. Etſi non exuremur, tamen vremur. quomodo tamen alij remaneant in igne, alij pertranſeant, alio loco nos doceat Scriptura diuina, nempe in mare rubrum demerſus populus eſt Aegyptiorum, tranſiuit autem populus Hebræorum, Moyſes pertranſiuit, præcipitatus eſt Pharao, quoniam grauia eum peccata merſerunt, eo modo præcipitabuntur ſacrilegi in lacum ignis ardentis, &c.* Vide etiam eundem ſerm. 20. in Pſal. 118.

B. AVGVSTINVS lib. 21. ciuit. Dei, cap. 16. loquens de infantibus baptizatis morientibus: *Non tantùm pœnis,* inquit, *non præparatur æternis, ſed nec vlla poſt mortem purgatoria tormenta patitur.* Et cap. 24. loquens de adultis fidelibus, qui tamen cum leuibus peccatis decedunt: *Tales,* inquit, *conſtat ante iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum ſpiritus patiuntur, purgatos, æterni ignis ſupplicijs nõ tradendos.* Idem hom. 16. ex lib. 50. homiliarum: *Qui temporalibus pœnis,* inquit, *digna geſſerunt, per ignem quendam purgatorium tranſibunt, de quo Apoſtolus, inquit, ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Et lib. 2. de Geneſ. contra Manich. cap. 20. *Qui fortè agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit, habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc vitam habebit vel ignem purgationis, vel pœnam æternam.* Denique in Pſal. 37. *Quia dicitur,* inquit, *ſaluus erit, ille ignis contemnitur, ita planè quamuis ſaluum per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quidquid poteſt homo pati in hac vita.*

Quare cùm D. Auguſtinus lib. 21. ciuit. Dei, cap. 26. & in Enchirid. cap. 69. dicit poſſe dubitari, & quæri, an poſt hanc vitam

vitam animæ torqueantur purgatorio igne: non dubitat de pœna animarum, sed de modo & qualitate; nam in priore loco solùm dubitat, an ignis purgatorius sit idem in substantia cum igne Gehennæ; de quo dicitur Matth. 25. *Ite in ignem æternum.* In posteriore autem dubitat, an post hanc vitam vrentur animæ igne illo doloris de amissione temporalium, quo hîc vri solent, cùm rebus valde dilectis carere coguntur.

B. HIERONYMVS in fine commentarij in Isaiam: *Sicut,* inquit, *Diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta, sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ sententiam iudicis.*

B. GREGORIVS lib. 4. Dialogorum, cap. 39. *De quibusdam,* inquit, *leuibus culpis esse ante iudicium, purgatorius ignis credendus est.* Et in Psal. tertium pœnitentialem in ipso initio: *Scio,* inquit, *futurũ esse, vt post huius vitæ exitum, alij flammis expientur purgatoriis, alij sententiam æternæ subeant damnationis.*

ORIGENES hom. 6. in Exodum: *Qui saluus fit,* inquit, *per ignem saluus fit, vt si quid fortè de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat, & resoluat, vt efficiantur omnes aurum purum.*

Gregorius NAZIANZENVS oratione in sancta lumina, circa finem: *In altero suo,* inquit, *igni baptizabuntur, qui postremus est Baptismus, nec solùm acerbior, sed & diuturnior, qui crassam materiam instar ferri depascitur, vitiiq; omnis leuitatem absumit.*

BASILIVS in cap. 9. Isaiæ: *Si igitur per confessionem,* inquit, *detexerimus peccatum, iam succrescẽs gramen arefecimus, dignum planè quod depascatur ac deuoret purgatorius ignis.* Et infrà: *Non omnimodam,* inquit, *internecionem, & exterminium comminatur, sed innuit expurgationem, iuxta Apostoli sententiam, ipse autem saluus erit quasi per ignem.*

EVSEBIVS Emyssenus hom. 3. de Epiphania: *Hæc pœna,* inquit, *infernalis illos manebit, qui amisso, & non seruato Baptismo in æternum peribunt; hi verò qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per fluuium igneum, per vada feruentibus globis horrenda transibunt.*

THEO-

THEODORETVS in scholiis Græcis in 1. Cor. 3. *Hunc ipsum ignem purgatorium credimus, in quo animæ defunctorum probantur, & repurgantur, sicut aurum in conflatorio.* OECVMENIVS in eundem locum: *Saluabitur & ipse quoque, non tamen citra dolorem, vt par est eum qui transit per ignem, & à concretis leuioribus maculis expiatur.* TERTVLLIANVS lib. de anima, cap. 17. *In carcerem te mandet infernum, vnde non dimittaris, nisi modico quoq; delicto mora resurrectionis expenso.* CYPRIANVS li. 4. epist. 2. *Aliud est pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, & emendari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.*

HIERONYMVS lib. 1. contra Pelagianos vltra medium: *Si autem Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit pœnitentiam; quid ad nos qui Diabolum, & satellites eius, omnesq; impios & præuaricatores dicimus perire perpetuò, & Christianos si in peccato præuenti fuerint, saluandos esse post pœnas?*

PAVLINVS epist. 1. ad Amandum: *Ob hoc impensè rogamus, vt quasi frater orandi labore conspires, vt misericors Deus rifrigeret animam eius stillicidiis misericordiæ suæ per orationes vestras, &c.* BOETIVS lib. 4. Psal. 4. *Nulla ne supplicia animarum post defunctum morte corpus relinquis? & magna quidem, quorum alia pœnali acerbitate, alia purgatoria clementia exerceri puto.* ISIDORVS lib. 1. de diuinis officiis, cap. 18. *Nam & cùm Dominus dicit; Qui peccauerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro, demonstrat quibusdam illic dimittenda esse peccata, & quodam purgatorio igne purganda.*

BEDA in Psalm. 37. *Quidam,* inquit, *committunt quædam peccata venialia grauiora & leuiora, & ideo necesse est vt hi tales in ira corripiantur, id est, in purgatorio igne nunc interim ante diem iudicij ponantur, vt quæ in eis immunda sunt, per illum exurantur, & sic tandem idonei esse cum his, qui in dextra coronandi sunt, inueniantur.* Ibidem dicit hunc ignem grauiorem esse pœnis latronum, martyrum, &c.

Petrus DAMIANVS in serm. 2. de S. Andrea: *Non tibi blandiaris si grauiter peccanti leuior pœnitentia à mansueto, vel à dissimulante dictatur, cùm in purgatoriis ignibus perficiendum sit quidquid hic minus feceris, quia dignos pœnitentiæ fructus quærit altissimus.*

ANSELMVS in 1. Cor. 3. *Nam de quibusdam leuibus culpis esse ante corporum resurrectionem, purgatorius ignis credendus est.* Et Ibidem asserit esse grauissimam pœnam.

BERNARDVS serm. de obitu Humberti: *Volat fratres irreuocabile tempus, & dum creditis vos cauere istam pœnam minimam, incurritis ampliorem; Illud enim scitote, quia post hanc vitam in purgatoriis locis centupliciter, quæ fuerint hîc neglecta, redduntur vsq; ad nouissimum quadrantem. scio ego quàm durũ sit homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere, sed durius, & multò durius erit futuras illas molestias tolerare.*

LACTANTIVS lib. 7. cap. 21. *Quorum peccata pondere aut numero præualuerint, perstringentur igne atque amburentur, &c.*

HILARIVS in Psal. 118. in illud; Concupiuit anima desiderare iudicia iustitiæ tuæ: *Nobis*, inquit, *est ille indefessus ignis obeundus, in quo subeunda sunt grauia illa expianda à peccatis animæ supplicia.*

CAPVT SEPTIMVM.

Idem asseritur ratione.

ARGVMENTVM QVARTVM ex rationibus. PRIMA ratio; Quædam peccata sunt venialia, solaq; temporali pœna digna. At fieri potest, vt cum solis talibus homo decedat ex hac vita, igitur necesse est in alia vita posse purgari.

Esse autẽ quædam peccata venialia probatur ex Iacobo, qui sic ait Iacobi 1. *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua; concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum, cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Hîc describitur peccatum veniale ex imperfectione actus. Neque locum hîc habet distinctio hæreticorum de imputatione; nam Iacobus explicat processum peccati secundum se, ac docet, post tentationem concupiscentiæ, quæ sine peccato esse potest, continuò sequi peccatum, si quis non caueat; nam ex concupiscentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum est, non tamen mortiferum, si non adsit consensus mentis deliberatus; ideò enim subiungit: *Peccatum verò si consummatum fuerit*, accedente nimirum pleno consensu, *generat mortem.*

Præterea 1. Cor. 3. *Qui superædificat ligna, fœnum, stipulas, saluus erit quasi per ignem.* Hîc describitur veniale ex leuitate materiæ, & quomodocunque intelligamus verba Apostoli siue de hac vita, siue de alia, siue de doctrina, siue de omnibus operibus, necessariò cogimur exponere per ligna, fœnum, stipulas, peccata venialia, quandoquidem qui ista habet, saluatur quasi per ignem. AVGVSTINVS lib. 83. q. 26. *Alia,* inquit, *sunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ; infirmitas contraria est virtuti, imperitia sapientiæ, malitia bonitati; quisquis igitur nouit quid sit virtus, & sapientia Dei, potest existimare quæ sint venialia peccata; & quisquis nouit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa pœna debeatur, & hîc, & in futuro seculo, quibus benè tractatis, probabiliter iudicari potest, qui non sint cogendi ad pœnitentiam luctuosam & lamentabilem, quamuis peccata fateantur; & quibus nulla omnino speranda sit salus, nisi sacrificium obtulerint Deo, spiritum contribulatum per pœnitentiam.*

Probatur VLTIMO ratione; nam intelligibile non est, quomodo verbum ociosum ex natura sua dignum sit perpetuo odio Dei, & sempiternis flammis; hîc enim in terris stultissimus haberetur, qui ob leuissimam offensionem amici, nec malo animo factam, nollet amplius esse amicus, immò vsque ad mortem persequeretur eum, quem amicum paulò antea habuerat; maneat igitur, quædam esse peccata venialia, ac sola pœna temporaria digna. Quod autem cum eiusmodi peccatis aliqui interdum de hac vita migrent, ac proinde in alia vita purgatione temporali egeant, probatur hoc modo. Potest quis, dum moritur, habere voluntatem permanendi in peccato veniali, igitur tale peccatum deleri in morte non potest; præterea cùm *septies in die cadat iustus*, vt dicitur Prouerb. 24. & multi moriantur repentè, quomodo credibile est non mori aliquos cum peccato veniali? Hæc est igitur prima ratio.

SECVNDA ratio; Cùm reconciliantur Deo peccatores, non dimittitur semper cum peccato tota pœna temporalis: at potest fieri, & sæpe fit, vt in tota vita aliquis non satisfecerit plenè pro temporali illa pœna; ergo necessariò statui debet Purgatorium. probatur maior propositio breuiter; nam alibi ex professo probabitur, 2. Reg. 12. cùm Dauid dixisset: *Peccaui Domino,* ait Propheta: *Deus quoque transtulit à te iniquitatem,*

quitatem, sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur. Num. 12. Cùm Maria murmurasset contra Dominum, punita est morbo lepræ: orante autem pro ea Moyse, dimissa est ei culpa, & tamen pœnam voluit Deus vt illa lueret per vnam hebdomadam.

Ad hæc & similia respondet Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 31. duo esse genera flagellorum Dei; quædam enim sunt propriè pœnæ, & infliguntur à Deo vt iudice in vindictam peccatorum præteritorum, vt iustitiæ satis fiat; quædam autem sunt castigationes, quæ infliguntur à Deo vt patre, non in vindictam peccatorum præteritorum, sed ad futurorum remedium, nimirum vt homo admoneatur flagello, ne iterum facilis sit ad peccandum. Primum genus, inquit Caluinus, ad solos inimicos pertinere, secundum ad solos amicos; & proinde cùm non sint istæ pœnæ ex iustitia luendę, non esse opus vt maneat earum debitum post mortem, quando nõ est periculum recidendi in peccatum.

At frustrà laborat Caluinus; nam etsi fatendum est, flagella iustorum esse etiam paternas castigationes, & remedia contra peccata futura, tamen simul est agnoscenda vera pœna & satisfactio debita culpæ præteritæ ex iustitia. quod sic probatur; nam inprimis 2. Reg. 12. exprimitur caussa cur puniretur Dauid, & non dicitur ne iterum pecces, sed: *Quia blasphemare fecisti nomen Domini.*

Deinde mors est vera pœna peccati originalis, & eam luunt homines iusti, non vt abstineant à peccato, sed vt satisfaciant iustitiæ diuinæ: quod patet, quia non est inflicta à Deo post peccatum, vt sunt castigationes paternæ, sed est lege statuta ante peccatum tanquam pœna peccati, & eadem perseuerat post peccatum & peccati remissionem, vt patet Gen. 4. *Quacunq; die comederis, morte morieris.* Et Rom. 5. *Per vnũ hominem peccatum in hunc mundũ intrauit, & per peccatũ mors, in quo omnes peccauerunt.* Et Rom. 6. *Stipendium peccati mors.* Et Caluinus ipse lib. 2. Instit. ca. 1. §. 8. apertè confitetur, mortem veram esse peccati pœnam; deniq; quomodo potest esse mors flagellum paternum ad peccatum cauendum institutum? Qui enim moritur, non potest amplius emendari.

Præter mortem istam communem, quæ est pœna peccati originalis, habemus alia exempla in Scriptura eorum, qui puniti sunt morte violenta, cùm eis remissum esset peccatum,

tum, cùm tamen mors non possit esse paterna castigatio in remedium peccati futuri; nam Exod. 32. Deus pepercerat populo orante Moyse, & tamen Moyses in vindictam peccati iussit occidi multa millia de populo sine vllo delectu. & similiter Num. 14. Cùm populus murmurasset, & Deus placatus à Moyse fuisset, plurimi tamen in deserto perierunt. Incredibile est autem ex tot millibus nullum fuisse quem delicti pœnituerit. 3. Reg. 13. Propheta Domini quia inobediens fuit voci Domini, à leone extinguitur, iuxta quod ei ab altero Propheta prædictum fuerat, & tamen vt intelligeremus ei culpam antea remissam fuisse, & sanctè illum obiisse, neque eius cadauer, neque iumentum, quo vectus fuerat, leo tetigit, sed vtrumque potius custodiuit, donec venerunt, qui eum sepelirent; denique 1. Cor. 11. dicitur: *Ideo inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi.* vbi, vt exponunt Ambrosius & alij, Apostolus indicat in primitiua Ecclesia multos eorum qui indignè communicabant morte à Deo punitos fuisse, quibus tamē culpam antea remissam patet ex eo quod Apostolus subiungit: *A Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.*

His accedant duo clarissima B. AVGVSTINI testimonia. Primum est tract. 124. in Ioan. *Cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quamuis vt in eam veniret miseriam primum fuerit caussa peccatum; productior est enim pœna quàm culpa, ne parua putaretur culpa si cum illa finiretur & pœna: ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.* Secundum est in Psal. 50. *Veritatem,* inquit, *dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum etiam quibus ignoscis non dimisisti, sic prærogasti misericordiam vt seruares & veritatem, ignoscis confitenti, ignoscis, sed seipsum punienti, sic seruatur misericordia, & veritas.*

Probatur iam assumptio huius argumenti; nam multi qui plurima peccata commiserunt, in articulo mortis conuertuntur, quando nullam possunt agere pœnitentiam; ex quo certè illud sequitur, vt post hanc vitam satisfacere debeant. Respondent in morte deleri omnia. CONTRA; nam mors est pœna peccati originalis, & ideo communis omnibus etiam infantibus, ergo pro actualibus debet inueniri

alia pœna. Præterea Deus iniustè ageret, nec videretur habere prouidentiam rerum nostrarum, si vna & eadem pœna, id est, naturali morte puniret peccata magna, & parua, multa, & pauca.

TERTIA ratio sumitur à communi opinione omnium Gentium: id enim confitentur Hebræi, Mahumetani, Gentiles, iique tam Philosophi, quàm Poëtæ. De HEBRAEIS patet ex lib. 2. Machabæorum, cap. 12. nam saltem fides adhibenda est ei libro quæ adhibetur Liuio; præterea Iosephus filius Gorionis in lib. de bello Iudaico, cap. 91. indicat Iudæos consueuisse orare pro mortuis, non tamen pro illis qui se interimunt.

De MAHVMETANIS patet de Alcorano, vbi Purgatorium disertè confitentur. De ETHNIOIS patet ex Platone in Gorgia, & in Phædone; ex Cicerone in somnio Scipionis in fine; & Virg. 6. Æneid. *Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum supplicia expendunt.* & ex Claudiano lib. 2. in Ruffinum circa finem:

Quos vbi per varios amnes, per mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine, &c.

Neque dicat aliquis hoc potius argumentum esse erroris, & fabularum, quandoquidem id sentiunt Ethnici, & Mahumetani; nam illa in quibus omnes ferè nationes conueniunt, vix possunt aliunde prouenire, quàm à naturali lumine omnibus hominibus communi. quæ enim sunt excogitata & conficta ab hominibus, varia sunt, & diuersa pro Gentium varietate. sicut ergo Deum esse, in quo omnes nationes conueniunt, dicimus verissimum esse, nec tamen recipimus in particulari Deos varios & multiplices, quos sibi quælibet natio fabricauit; & sicut post hanc vitam esse pœnas, & præmia, in quo etiam conueniunt omnes, recipimus vt verum, nec tamen recipimus varias fabulas, quibus hoc explicant (nam esse pœnas, & præmia post hanc vitam docuit omnes homines cognitio diuinæ prouidentiæ, fabulas autem ex se finxerunt) ita etiam Purgatorij confessionem, in qua omnes ferè Gentes conueniunt, oportet dicere esse confessionem luminis naturalis; eiusdem enim prouidentiæ diuinæ cognitio docuit Purgatorium, quæ docuit infernum, & paradisum, saltem generali & confuso quodam modo, quia nimirum videmus pœnas, & præmia ita distribui in hac vita,

vt plura bona habeant mali, & plura mala boni vt plurimum; inde iudicamus diuinam prouidentiam in aliam vitam distulisse iudicium, & veram distributionem præmiorum, & pœnarum.

Rursum videmus ex iis, qui migrant ex hac vita, alios esse valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos, & mediocriter malos; quocirca iudicamus naturali lumine esse post hanc vitam pœnas æternas pro valde malis, præmia æterna pro valde bonis, ac pœnas temporarias, & per eas transitum ad præmia pro iis qui sunt mediocriter mali, vel boni. hanc rationem sequutus est Plato, & alij, qui solo lumine naturali præditi Purgatorium esse confessi sunt.

QVARTA ratio sumitur ab apparitionibus animarum, quæ se in Purgatorio esse renunciauerunt, atque opem à viuis implorauerunt, quas apparitiones cùm viri grauissimi retulerint, non immeritò veras fuisse credimus, rideant licet Lutherus, & Magdeburgenses. S. GREGORIVS lib. 4. Dialog. cap. 40. scribit de anima Paschasij, quæ in Thermis Puteolanis apparuit S. Germano Episcopo, & eius precibus liberata est. & cap. 55. scribit aliud simile exemplum; & prætereà de quodam Monacho suo, pro quo triginta Missas ipsemet Gregorius dici iussit, & ex eius apparitione didicit liberatum.

Gregorius TVRONICVS lib. de gloria Confess. ca. 5. scribit, B. Martino S. virginem quandam nomine Vitalinam iam defunctam significasse se adhuc in Purgatorio degere ob leue quoddam peccatum, ac paulò pòst precibus eiusdem S. Martini liberatam.

Petrus DAMIANI in epist. ad Desiderium scribit, B. Seuerinum Coloniensem Episcopum apparuisse cuidam Presbytero eiusdem Ecclesiæ, eique significasse se in Purgatorio grauiter torqueri, quòd horas canonicas non distinctis temporibus persoluisset, sed mane omnes horas simul coaceruasset, vt tota die negotiis Imperialibus liberiùs vacare posset.

BEDA lib. 3. hist. Anglorum, cap. 19. scribit, beatum Furseum à mortuis resurgentem narrasse multa quæ vidit de purgatoriis pœnis, & lib. 5. cap. 13. refert mirabilem visionem cuiusdam Diethelmi, qui similiter mortuus, & postea reuiuiscens

ſcens mira narrauit de inferno, purgatorio, & paradiſo, & vita eius ſequens, ac fructus ſpiritualis, quem in aliis multis operatus eſt, teſtabatur veram fuiſſe viſionem.

D. Bernardvs in vita B. Malachiæ refert, B. Malachiæ ſororem eius defunctam non ſemel apparuiſſe cùm adhuc in purgatoriis pœnis degeret, & tandem, frequenti Euchariſtiæ ad Deum oblatione liberatam. Et lib. 1. vitæ B. Bernardi, cap. 10. refert Gulielmus Abbas, qui vitam S. Bernardi ſcripſit, ipſo adhuc viuente, apparuiſſe aliquando B. Bernardo vnum ex defunctis Monachis, in Purgatorio laborantem, & precibus, ac ſacrificiis viri ſancti paulò pòſt liberatum. quod exemplum ipſum B. Bernardum narrare ſolitum ſcribit auctor eius vitæ.

Libro primo vitæ B. Anſelmi ſimiliter legimus, beatum Anſelmum annum integrum inſtitiſſe ſacrificiis quotidianis, & tandem apparente ſibi amico defuncto, pro quo tamdiu orauerat, didiciſſe eum de Purgatorio liberatum. plura ſimilia legi poſſunt apud Vincentium lib. 23. ſpeculi hiſtorialis, in reuelationibus S. Brigittæ, & in vita Chriſtinæ mirabilis: ſed quæ attulimus ſunt magis authentica.

Reſpondent Magdeburgenſes, eſſe fabulas. At nec eſt credibile, tam ſanctos viros decipere voluiſſe, neque etiam ipſos deceptos fuiſſe, cùm haberent ſpiritum diſcretionis, & eſſent amici Dei ſingulariſſimi.

Vltima ratio eſſe poteſt, quia iſta opinio, quæ tollit Purgatorium, non ſolùm eſt falſa, ſed etiam pernicioſa: ſiquidem homines ſocordes facit in peccatis cauendis, & bonis operibus faciendis. Qui enim cogitat nullum eſſe Purgatorium, ſed omnia peccata per mortem aboleri in iis qui moriuntur cum fide, facilè dicit apud ſe; Quorſum ego laboro in ieiuniis, precibus, cõtinentia, eleemoſynis? Cur fraudo cor meum deliciis & voluptatibus? quandoquidem in morte ſiue pauca, ſiue multa peccata habuero, omnia delebuntur. At qui cogitat remanere præter Gehennam, ignem acerrimum Purgatorij, & quidquid hîc deletum non fuerit per debitæ pœnitentiæ opera ibi diluendum, certè diligentior, cautiorque euadit.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Soluuntur argumenta ex Scripturis.

SVPEREST argumenta aduersariorũ soluere, quæ partim ex Scriptura, partim ex Patribus, partim ex naturali ratione sumuntur.

PRIMA obiectio, Psal. 126. *Cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini:* non igitur Purgatorium intercedit inter mortem fidelium, & cœlestis hæreditatis consequutionem.

RESPONDEO, tractat Psalmus de generali resurrectione, vt S. Augustinus rectè exponit: & hic est sensus eorum verborum; Cùm dederit dilectis suis somnũ, id est, cùm dormierint per corporalem mortem omnes electi, ecce hæreditas Domini, id est, continuò tunc apparebit hæreditas Christi, resurgentibus in gloria omnibus eius electis, quæ hæreditas est etiam merces eiusdem Christi, qui passione & morte sua nos acquisiuit. Itaq; idem est hæreditas, & merces, idem filij, & fructus ventris; filij enim Dei per adoptionem sunt hęreditas Domini; & iidem filij, qui & fructus ventris appellantur, sunt eiusdem Domini merces. Adde quod in textu Hebraico, quem aduersarij Latino præferunt, non habetur, cùm dederit, sed sic dabit כֵּן יִתֵּן. proinde ruit vis tota argumenti, non enim exprimitur quando adueniet hæreditas Domini.

SECVNDA obiectio, Ecclesiastæ 9. *Quodcunq; facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Videtur enim sapiens his verbis significare voluisse, nullum esse remedium in alio seculo.

RESPONDENT aliqui, hæc dici à Salomone in persona impiorum, qui non modò Purgatorium, sed etiam Gehennam tollunt, & nihil omnino esse credunt præter hanc vitam. Alij docent, Salomonem ad eos loqui, qui otiosè & flagitiosè viuunt, & ad Gehennam rectà proficiscuntur: quo in loco verissimum est, nullum esse remedium vel solatium. vtramque expositionem attingit S. Hieronymus in commentario. At S. Gregorius lib. 4. Dialog. ca. 39. accommodat hæc omnia satis aptè ad eos etiã, qui ad Purgatoriũ deducuntur; nam soli illi purgari possunt, & precibus viuentium iuuari,

qui dum hîc viuerent, id meruerunt bonis suis operibus, vt in alia vita iuuari possent; quare omnes debent in hac vita quidquid possunt boni peragere, quia in alia vita non iuuabuntur, nisi per ea quæ hîc gesserunt meruerint, vt iuuari possent.

TERTIA obiectio Ecclesiastæ 11. *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Non igitur, inquiunt, datur tertius locus, id est, Purgatorium, vnde aliquando exeundum sit.

RESPONDEO, ad literam Sapientem loqui de morte corporali, ac velle dicere, ita homines necessariò morituros, & cùm mortui fuerint, per se nunquam surrecturos, quemadmodum lignum tandem aliquando cadit, & ibi manet, ac putrescit, vbi cecidit. si tamen velimus hæc ad statum animæ accommodare, tum dicendum erit, eos qui ad Purgatorium pertinent, ad austrum cecidisse, id est, ad statum salutis æternæ, & in eo statu salutis perpetuò permansuros: vel certè dici poterit per austrum gloriam cœlestem, per aquilonem Gehennam intelligi; sed non omnes cadere ad austrum, aut ad aquilonem. PORRO, hunc locum nihil officere assertioni Purgatorij, ex eo etiam intelligi potest, quod si Purgatorij assertioni officeret, officeret etiam assertioni eius loci, ad quem sancti Patres ante Christi aduentum descendebant, siue is locus sinus Abrahæ, siue limbus Patrum, siue infernus nominetur; constat enim Patres in eo loco non mansisse perpetuò. Vide Hieronymum in commentario, & Bernardum serm. 49. ex paruis.

QVARTA obiectio, Ezechielis 18. *Cùm auersus fuerit impius ab impietate sua, omnium iniquitatum eius nõ recordabor.* At quomodo, inquit Petrus Martyr, non recordetur Deus iniquitatum amicorum suorum, si eas tam seuerè in Purgatorio punit?

RESPONDEO dupliciter. PRIMO, non recordari iniquitatum, nihil aliud esse, quàm non seruare inimicitiam cum eo qui peccauit; nam si recordari iniquitatum, esset punire mala merita, recordari iustitiarum esset remunerare bona merita. At non concedunt aduersarij, recordari iustitiarum, esse remunerare bona merita, ne videlicet merita iustorum admittere cogantur, igitur neque debent concedere, recordari iniquitatum esse punire iniquitates; nam

nam Ezechiel eodem modo de iustitia & de iniquitate loquitur.

SECVNDO, responderi potest, recordari iniquitatum esse quidem punire, sed punire in æternum; nam cùm ibidem legimus, si iustus auerterit se à iustitia, omnes iustitiæ eius non recordabuntur: cogimur ita exponere, vt dicantur iustitiæ tradi obliuioni, non quod non remunerentur temporali aliquo præmio, sed quod non liberent hominem à Gehenna, nec remunerentur pręmio sempiterno; nam alioqui opera bona impiorum non fraudari temporali mercede, docent Patres, Chrysostomus hom. 67. ad populum Antiochenum, Hieronymus in cap. 29. Ezechielis, Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 15. & Gregorius hom. 40. in Euangelia, & colligitur ex illis verbis Luc. 16. *Recepisti bona in vita tua.*

QVINTA obiectio, Matth. 25. Duo solùm ordines hominum inueniuntur. aliis enim dicitur: *Venite benedicti.* Aliis: *Ite maledicti.* Item Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Deniq; Ioan. 3. *Qui credit, non iudicatur; qui non credit, iam iudicatus est: Non igitur,* inquit Brentius, *locus vllus remanet Purgatorio, cùm duo solùm sint loca post hanc vitam.*

RESPONDEO, in extremo iudicio, de quo agitur Matth. 25. rectè duos tantùm fieri ordines, quia tunc Purgatorium finem accipiet, ac deinceps duo tantùm loca remanebunt, Paradisus, & Gehenna. Porrò, qui credit, saluus erit, & non iudicatur, id est, non condemnatur, modò etiam addat cetera quæ requiruntur; fides enim ex se iustificat, & saluat, si aliunde non sit impedimentum. quemadmodum dicere solemus, ex hoc semine nascetur arbor, si videlicet non desint calor solis, humor aquarum, & si qua alia requiruntur; neq; continuò qui saluus erit per fidem, sine Purgatorio saluus erit; multi enim saluantur, sic tamen quasi per ignem, vt suprà ex Apostolo demonstrauimus.

SEXTA obiectio, Lucæ 23. Latroni in extrema hora conuerso dicitur à Christo: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Non ergo, inquiunt Petrus Martyr, & Bernardinus Ochinus, remanet Purgatorium pro iis, qui in hac vita non egerunt pœnitentiam. RESPONDEO, mortem illam durissimam patientissimo animo toleratam, & confessionem tam admirandam eo tempore, quo Christum Apostoli ipsi negabant,

potuisse iustè in plenam satisfactionẽ reputari. Adde, quòd priuilegia paucorum legem non faciunt.

Septima obiectio, Rom. 8. Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesv.

Respondeo, Paulum eo loco disputare de concupiscentia, ac velle dicere, iis qui sunt in Christo Iesv, & eius gratia muniti, non consentiunt motibus carnis suæ, nihil peccati contrahere ex eiusmodi motibus. Itaque hic locus non Purgatorium oppugnat, sed hæresim aduersariorum, qui vera peccata esse volunt eos etiam motus, quos interdum iustus sentit, licet eis non consentiat.

Octava obiectio, 2. Cor. 5. *Si domus terrena nostra habitationis dissoluitur, habemus domum non manufactam, æternam in cœlis*; rectà igitur post mortem sine vllo Purgatorio pij homines transferuntur in cœlum.

Respondeo, B. Paulum id solùm asserere, patere domum cœlestem post mortem, non patere ante mortem: quod autem continuò omnes pij transferantur ad cœlum post mortem, ipsum non dicere, sed contrarium potius indicare, cùm ait: *Si tamen vestiti & non nudi inueniamur*. Significat enim his verbis eos, qui meritis & virtutibus vestiti sunt, ac proinde perfectam pœnitentiam in hac vita egerunt, mox in domum cœlestem deduci; alios autem saluari quidem, sed sic tamen, quasi per ignem, vt ipse idem ait, 1. ad Corinth. 3.

Nona obiectio, 2. Corinth. 5. *Omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum.* At si post hanc vitam peccata remitterentur, & locus esset purgationi, certè non reciperet vnusquisque prout gessit in corpore.

Respondeo, verissimam esse B. Pauli sententiam; nam etiam illi, qui remissionis & purgationis locum inueniunt in futuro seculo, nihil recipiunt, nisi quod gesserunt in corpore; id enim meruerunt perseuerando in fide & caritate vsque ad mortem, vt etiam post mortem purgari & iuuari possent; qua ratione etiam sancti viri post mortem, etsi nihil propriè mereantur, tamen impetrant à Domino quidquid postulant, quoniam id meruerunt in hac vita rectè viuendo, vt etiam post hanc vitam à Domino exaudirentur. Vide hoc ipsum quod nos docemus, apud Dionysium libro de Eccle-

ſiaſtica hierarch.cap.vlt.parte 3.apud Auguſtinum libro Enchiridij, cap.110. & libro de cura pro mortuis, cap.1. & apud Gregorium li.4.Dialogorum, cap.39. Atque ad eundem modum intelligenda ſunt illa: *Reddet vnicuique ſecundum opera ſua*, Rom.2. Et illa: *Vnuſquiſque onus ſuum portabit*. Et: *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet*, Galat.6.

Decima obiectio, Apocal.14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos*. At pij omnes in Domino moriuntur, omnes igitur pij poſt mortem requieſcunt, neq; vllus eſt qui in Purgatorio torqueatur.

Respondeo cum S. Anſelmo, in commentario huius loci, illud, *amodo*, non ſignificare à morte vniuſcuiuſque, ſed ab extremo iudicio, de quo in toto eo capite S. Ioannes loquitur, Itaque hic erit ſenſus; Beati mortui, qui in Domino moriuntur; amodo enim, id eſt, à fine huius iudicij, de quo nunc loquor, in æternum requieſcent à laboribus ſuis; vel ſi id minus alicui probetur, reſpondere poſſumus cum Richardo de S. Victore, & Haymone in hunc locum, loqui B. Ioannem de viris perfectis, ac præſertim de ſanctis Martyribus, (eos enim eo loco conſolari volebat) qui ſimpliciter moriuntur in Domino, neque aliquid purgandum ſecum ferunt; nam qui decedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito pœnæ alicuius temporalis, ij, non ſimpliciter moriuntur in Domino, ſed partim in Domino ratione caritatis, quam ſecum ferunt, partim non in Domino ratione peccatorum, quæ nihilominus ſecum ferunt. Neque mirum videbitur, quòd aliquos dicamus mori partim in Domino, partim non in Domino, ſi legatur S. Auguſtinus lib.3. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap.3. vbi eoſdem homines in hac vita partim eſſe dicit filios Dei, partim filios huius ſeculi. Atque hæc de Scripturis.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

EX PATRIBVS profert Brentius primò Cyprianum, qui tract.1. contra Demetrianum, ait in fine: *Quando isthinc excessum fuerit, nullus iam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus.*

RESPONDEO, loqui eum de satisfactione pro culpa, quę præcedit iustificationem; Patres enim disertè duplicem ponunt satisfactionem. VNAM ante iustificationem, qua Deus placatur de congruo, & inclinatur ad culpæ remissionem; de qua Daniel 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* ALTERAM post iustificationem, qua Deo ex condigno satis fit pro pœna. Quod hîc CYPRIANVS de priore loquatur, patet ex præcedentibus, vbi ait: *Hortamur,* inquit, *dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere, & ad veræ religionis candidam lucem de profundo tenebrosæ superstitionis emergere.* Item ex sequentibus; nam post verba citata à Brentio, immediatè sequitur: *Hic vita aut amittitur, aut tenetur.*

SECVNDO, profert Chrysostomum homil.2. de Lazaro, vbi sic dicitur: *Cùm hinc discesserimus, non est in nobis situm pœnitere, neq; commissa diluere.* Et rursum: *Neq; enim qui in præsenti vita peccata non abluerunt, postea consolationem aliquam inuenturi sunt.*

RESPONDEO, loqui eum de remissione mortalium; nam exemplo Epulonis, qui in Gehenna cruciabatur, monet, ne differamus conuersionem in aliam vitam. Nemo autem Catholicorum docet, culpas letales remitti in Purgatorio.

TERTIO, proferunt Ambrosium libro de bono mortis, cap.2. *Qui enim,* inquit, *hîc non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit, nimirum in patria beatorum.*

RESPONDEO, loqui Ambrosium de remissione mortalium; nam subiungit explicans: *Non erit autem, quia ad vitam æternam non potuerit peruenire, quia vita æterna remissio peccatorum est*; vbi vitam æternam vocat gratiam iustificationis, quæ est vita quædam æterna inchoata; nisi enim hîc vitam æternam inchoemus, nunquam ad gloriam beatorum veniemus.

QVAR-

QVARTO, obiicit Petrus Martyr eundem Ambroſium, qui in caput 23. Lucæ, & ſerm. 46. ait: *Lacrymas Petri lego, ſatisfactionem non lego.*

RESPONDEO, appellari ſatisfactionem eo loco excuſationem. ſolemus enim vulgò dicere; Ego ſatisfaciam illi, id eſt, purgabo verbis crimen obiectum, & oſtendam me iniuſtè accuſari. laudat igitur ibi Ambroſius Petrum, quod non excuſauerit peccatum ſuum, quomodo Adam fecit, ſed lacrymis potius confeſſus fuerit, & accuſauerit. ſic enim ſubiungit: *Rectè planè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt.* Et ſuprà dixerat: *Inuenio quod fleuerit, non inuenio quid dixerit, quia nimirum nihil Petrus dixerat in ſui purgationem.*

QVINTO, obiicit Caluinus Auguſtinum tractatu 49. in Ioan. *Habent,* inquit, *omnes animæ, cùm de ſeculo exierint, diuerſas receptiones ſuas, habent gaudium boni, & mali tormenta, ſed cùm facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur.* Et infrà de gaudio bonorum loquens: *Requiem,* inquit, *quæ continuò poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cùm moritur.*

RESPONDEO, gaudium & requiem dari ſtatim à morte omnibus, qui in caritate decedunt; nam mox omnes certi fiunt ſuæ æternæ ſalutis, quod ingens gaudium affert; tamen non eodem modo datur iſtud gaudium, ſed diuerſimodè, pro meritorum diuerſitate; quibuſdam enim datur ſine admixtione doloris, quibuſdam non ſine temporalium admixtione pœnarum, vt idem B. Auguſtinus ſæpiſſimè docet.

SEXTO, obiiciunt Auguſtinum lib. 5. Hypognoſtici vltra medium: *Primum,* inquit, *locum fides Catholicorum diuina auctoritate credit, regnum eſſe cœlorum; ſecundum, Gehennam, vbi omnis apoſtata, vel à fide Chriſti alienus, æterna ſupplicia experietur; tertium penitus ignoramus, immò nec eſſe in Scripturis ſanctis inueniemus.* Idem habet ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, & lib. 1. cap. 28. de peccatorum meritis & remiſſione.

RESPONDEO, loquitur de locis æternis. Scribit enim contra Pelagium, qui inuenerat tertium locum pro paruulis non baptizatis, quos volebat fore beatos quadam naturali beatitudine extra infernum, & extra regnum cœlorum.

Quod autem non negauerit Augustinus, aut quicunq; fuit auctor Hypognostici, tertium locum temporarium post hanc vitam; ex eo potest intelligi, quod fides Catholica docet præter cœlum & infernum fuisse ante Christi passionem sinum Abrahæ, vbi degebant animæ sanctorum Patrum, Lucæ 16. ineptè igitur Erasmus ponit in margine ad illa verba, tertium penitus ignoramus, PVRGATORIVM, quasi dicat, Purgatorium est locus tertius, quem ignorat fides Catholica.

SEPTIMO, Petrus Martyr obiicit eundem Augustinum, exponentem illud Psal.31. Beati quorum tecta sunt peccata, vbi sic ait: *Si texit peccata, noluit aduertere; si noluit aduertere, noluit animaduertere; si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere*. RESPONDEO, loqui eum de pœna æterna; nam de temporali, quod eam requirat Deus, patet ex locis suprà citatis ex eodem Augustino, tract.124. in Ioan. & in Psal.50.

OCTAVO, proferunt Augustinum in epist.54. ad Macedonium, vbi dicit, post hanc vitam non esse locum morum corrigendorum. RESPONDEO, nihil hoc facit ad rem; nam etsi non erit post hanc vitam locus, vbi flagitiosi conuertantur, & mores suos corrigant; erit tamen, vbi peccata leuia iustorum, quæ flagitia dici non possunt, purgentur, & pro criminibus iam dimissis pœna temporalis lui possit.

NONO, obiiciunt eundem Augustinum in epistol.80. ad Hesichium: *In quo*, inquit, *quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis in die isto quisq; moritur, talis in die illo iudicabitur*. RESPONDEO, significat Augustinus post hanc vitam non crescere merita vel demerita, & ideo iudicandos omnes ad gloriam, vel ad Gehennam, & ad maiora vel minora præmia vel tormenta, prout erunt opera facta ante mortem.

Obiiciunt DECIMO Theophylactum, qui in cap.8. Matthæi, sic ait: *Anima egressa, in mundo non errat, iustorum enim animæ in manu Dei sunt, peccatorum verò & ipsæ hinc adducuntur, vt anima diuitis*. RESPONDEO, indicat Theophylactus, non vagari liberè animas per mundum, vt dæmones faciunt, sed clausas esse in suis receptaculis, & quanquam non meminit nisi duorum locorum, tamen non excludit alia. Possumus autem animas, quæ ad Purgatorium deducuntur,

reuocare ad quodlibet eorum duorum, quæ ipse ponit; nam quia iustæ sunt, rectè possunt dici esse in manu Dei, licet non sint in regno; & similiter dici possunt esse in inferno, quia Purgatorium pars est inferni, vel certè locus vicinus.

VNDECIMO, Hieronymum obiiciunt, qui sic in caput 9. Amos loquitur: *Quando anima vinculis laxata corporeis, volandi quò velit, siue quò ire compellitur, habuerit libertatem, aut ad inferna ducetur, de quibus scriptum est; In inferno quis confitebitur tibi? aut certè ad cælestia subleuabitur.*

RESPONDEO, non loqui Hieronymum de morte naturali, sed de solutione animæ à corpore per speculationem; nam disputat eo loco de anima impia, quæ quocunq; se verterit cogitatione, ibi Deum vltorem inueniet. Itaque cùm dixisset: *Aut certè ad cælestia subleuabitur.* subiungit: *Vbi sunt spiritualia nequitiæ in cælestibus, & si sibi verè circumcisionis scientiam voluerit vendicare, & humilitate concepta habitare in montibus, & ibi scrutantem manum Dei euadere non valebit; quod si desperans salutem oculos Domini vitare tentauerit, & in vltimos salsorum fluctuum terminos peruenire, etiam ibi mandabit Dominus serpenti tortuoso, & antiquo, qui est inimicus, & vltor, & mordebit eam. Capta quoque vitiis atque peccatis gladio Domini percutietur, vt per cruciatus, atque supplicia ad Dominum reuertatur.*

CAPVT DECIMVM.

Soluuntur obiectiones ex ratione depromptæ.

VLTIMO, argumenta sumunt à rationibus. PRIMA ratio; Post remissam culpam nulla remanet pœna; nam remissio culpæ fit per meritum passionis Christi, quod est infinitum & sufficientissimum ad tollendum omnem culpam & pœnam; nihil igitur purgandum superest post iustificationem.

RESPONDEO, primùm retorquendo argumentum; nam si Christus satisfecit pro omni culpa, & pœna nostra, cur post remissam culpam adhuc tam multa patimur, & tandem etiam morimur? & ne dicant esse paternas castigationes in remedium futuri peccati, cur infantes baptizati ægrotant, qui non sunt capaces peccati actualis? Dico igitur Christi meritum sufficere ad omnem culpam, & pœnam tollen-

tollendam, ſed debere applicari, vt ſit efficax, alioqui omnes homines ſaluarentur.

Porrò applicatio fit per actus noſtros & Sacramenta. Voluit autem Deus, vt poſt Baptiſmum per contritionẽ & confeſſionem, cum abſolutione Sacerdotis, applicetur meritum Chriſti ad tollendam culpam; per opera autem ſatisfactoria applicetur ad tollendam pœnam temporalem; nam pœna æterna commutatur in temporalem, quando remittitur culpa; quia cùm remittitur culpa, redditur amicitia, & datur conſequenter ius ad gloriam, ac proinde non debet puniri in ęternum, quia eo modo nunquam ad gloriam perueniret, & tamen iuſtitia exigit, vt peccatum puniatur aliquo modo, ideò mutatur pœna æterna in temporalem; de qua re dictum eſt aliquid ſuprà, & plura dicentur in diſputatione, de ſatisfactione.

SECVNDA ratio; In Baptiſmo remittitur omnis culpa & pœna, ſed Pœnitentia eſt quædam Baptiſmi commemoratio, immò eſt Baptiſmus quidam; nihil igitur poſt pœnitentiam remanet purgandum.

RESPONDEO; ſi Sacramentum Pœnitentiæ accipiatur Catholicè & integrè, vt comprehendit contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, poteſt admitti totum argumentum; ſi autem accipiatur pro ſola abſolutione, in qua præcipuè Sacramentum conſiſtit, negatur conſequentia: Nam maximum diſcrimen eſt inter Sacramentum ablutionis, & Sacramentum abſolutionis, cuius ignoratio cauſſa eſt omnium errorum de ſatisfactione, de clauibus, de indulgentiis, de Purgatorio.

Dicimus ergo, in Sacramento Baptiſmi, Deum liberaliſſimè agere, & applicare Chriſti meritum per vnam illam actionem ablutionis, ad tollendam omnem culpam, & pœnam futuri ſeculi, id eſt, tam Gehennæ, quàm Purgatorij; nam pœnas temporales huius vitæ, ne Baptiſmus quidem aufert, vt patet in pueris baptizatis ægrotantibus, & morientibus. At in Sacramento abſolutionis Deum contrahere nonnihil manum, & applicare Chriſti meritum ad tollendam culpam, & pœnam æternam; tamen adhuc requirere opera pœnitentiæ, quibus redimamus temporales pœnas. id quod patet ex cap. 6. ad Hebræos, vbi dicit Apoſtolus: *Impoſſibile eſſe eos, qui ſemel ſunt illuminati*, id eſt, baptizati,

iterum

iterum renouari ad pœnitentiam, nimirum baptismalem, quia Deus semel tantùm vtitur ea liberalitate. Et cap.10. *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis*, id est, post illuminationem Baptismi, *non relinquitur hostia pro peccato*, id est, non relinquitur alius Christus patiens, & moriens, cui possimus rursum commori per Baptismum; Sic enim exponunt hæc duo loca omnes veteres Græci, & Latini.

Ex quo habetur argumentum insigne pro Purgatorio; Nam statim ponitur aduersatiua particula, sed *terribilis expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.* Si enim iste ignis significaret solum ignem Gehennæ, sequeretur, omnes qui peccant post Baptismum necessariò damnandos, vel certè Paulum ineptè loqui. Nec enim rectè dicimus, peccanti post Baptismum, nō relinquitur alius Baptismus, sed Gehenna, si præter Baptismum sunt alia remedia, vt reuera sunt.

Oportet ergo dicere, beatum Paulum per ignem intelligere ignem in genere, siue Gehennæ, siue Purgatorij, ita vt hic sit sensus; Peccanti post Baptismum, non relinquitur alius Baptismus, neque aliquod remedium æquiualens, id est, æquè facile, quod mox liberet ab omni pœna; sed relinquitur ignis necessariò, aut perpetuus, si homo non conuertatur, aut temporalis, si conuertatur, qui tamen ignis temporalis Purgatorij erit in alio seculo, nisi afflictionis ignis voluntariè assumptus purgauerit hominem in hac vita, & hæc est quam vocamus satisfactionem. IDEM patet ex Patribus, qui propterea Baptismum aquæ vocant Baptismum facilem, & comparant naui, qua facilè traiiciuntur flumina; At pœnitentiam vocant Baptismum laboriosum, lacrymarum, ignis, & secundam tabulam post naufragium. DENIQVE ratio idem suadet; nam post primam recōciliationem qui peccat, tantò grauius peccat, quantò est magis ingratus, & maius lumen, & auxilium habuit. Vide Gregorium Nazianzenum oratione in sancta lumina, & Theodoretum in Epitome diuinorum decretorum, capite penultimo, & Damascenum lib.4.cap.10.

TERTIA ratio; Christi honor debet illibatus manere, ipse enim solus est liberator, & redemptor noster. At si nos satisfacimus, iam diuidimus cum Christo honorem; sumus

enim & nos ex parte aliqua redemptores nostri, nec totam salutem nostram, sed solùm partem Christo debebimus.

RESPONDEO, si de verbis agitur, Scriptura apertè dicit, Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Et Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operemini.* vbi homo sui ipsius redemptor & saluator appellatur; nec propterea vlla fit Christo iniuria, siquidem tota virtus operum & satisfactionis nostræ à Christi sanguine pendet, & si redimimus peccata, vel operamur salutem, id facimus per eius spiritum nobis donatum, vel potius ipse Christi spiritus in nobis ista operatur. sicut nihil detrahitur Deo, quod per secundas caussas operetur; immò potius additur ad gloriam eius, quia hinc apparet magis potentia & efficacitas Dei, cùm non solùm operari possit, sed etiam dare aliis rebus vim operandi.

QVARTA ratio; Si applicatur nobis per nostra opera Christi satisfactio, vel sunt duæ satisfactiones simul iunctæ, vna Christi, altera nostra, vel vna tantùm; si duæ, ergo bis punitur eadem culpa, & duæ pœnæ respondent vni culpæ; si vna tantùm, vel illa est Christi, & tunc nos non satisfacimus; vel nostra, & tunc excluditur Christus, aut verè diuidemus cum Christo honorem; nam ille soluet pro culpa, nos pro pœna.

RESPONDEO, tres esse modos dicendi. PRIMVS quorundam est, qui asserunt esse vnam tantùm, & illam Christi esse, ac nos propriè non satisfacere, sed solùm facere aliquid, cuius intuitu Deus applicat nobis Christi satisfactionem, quod est dicere, nostra opera non esse nisi conditiones, sine quibus non applicaretur nobis Christi satisfactio, vel ad summum, esse dispositiones. Ita Michaël Baius libro de Indulgentiis, capite vltimo, quæ sententia erronea mihi videtur; nam Scriptura & Patres passim vocant nostra opera satisfactiones, & peccatorum redemptiones. Deinde si potest homo iustus suis operibus mereri de condigno vitam æternam, cur non satisfacere pro pœna temporali, quod est minus?

SECVNDVS est aliorum, quòd sint duæ, sed vna ab altera pendens, qui modus non videtur mihi improbabilis; nam etiamsi vna sufficeret, tamen ad maiorem gloriam Dei, cui satis fit, & maiorem honorem hominis satisfacientis, placuit

Christo

Christo coniungere nostram suæ. quomodo vna gutta sanguinis Christi sufficiebat redimere mundum, & tamen voluit totum sanguinem effundere, vt esset copiosissima redemptio; quomodo etiam homo iustus adultus, duplici titulo ius habet ad eandem gloriam, vno ex meritis Christi sibi communicatis per gratiam, altero ex meritis propriis.

TERTIVS tamen modus videtur probabilior, quòd vna tantùm sit actualis satisfactio, & ea sit nostra; neque hinc excluditur Christus, vel satisfactio eius; nam per eius satisfactionem habemus gratiam, vnde satisfacimus, & hoc modo dicitur applicari nobis Christi satisfactio, non quòd immediatè ipsa eius satisfactio tollat pœnam temporalem nobis debitam, sed quòd mediatè eam tollat, quatenus videlicet ab ea gratiam habemus, sine qua nihil valeret nostra satisfactio.

Præter has hæreticorum obiectiones discutiemus etiam duas alias obiectiones, quas Theologi proponere solent, vt rei veritas clarius elucescat. Sit igitur

QVINTA ratio; In Purgatorio non est meritum, ergo nec satisfactio, nam idem requiritur ad merendum, & satisfaciendum, & omnis satisfactio est meritoria.

RESPONDEO, negandum esse consequentiam; nam requiruntur quidem communia quædam ad meritum, & satisfactionem, sed etiam quædam propria, ex quorum defectu aliquod est meritum sine satisfactione, & è contrario. Requiritur ad vtrumq; gratia inhabitans, sed hoc non sufficit; Nam ad satisfactionem requiritur, vt opus, quod fit, sit pœnale, quod non requiritur ad meritum. Ad meritum requiritur libertas, quam sequitur laus; id quod non requiritur ad satisfactionem; qui enim à iudice cogitur soluere debitum, verè satisfacit, etiamsi coactus; requiritur præterea ad merendum status viæ. Deus enim Agonotheta noster stadij tempus, præsentem vitam esse voluit; hinc igitur animæ, quæ degunt in Purgatorio, quia mediæ sunt, quoad statum inter viatores & beatos, vel damnatos; nam sunt confirmatæ in bono, & tamen adhuc retardantur à consequutione summi boni; ideo possunt satisfacere, non mereri, cùm nos vtrumque possimus, beati & damnati neutrum.

SEXTA ratio; Purgatorium constituitur partim ad remissionem culpæ venialis, partim ad satisfaciendum pro pœna,

ſed neutrum habet locum poſt hanc vitam; nam eius eſt à culpa reſurgere, cuius eſt in culpam incidere, ſed poſt hanc vitam non poſſunt animæ committere venialia peccata. Præterea peccata omnia remittuntur per pœnitentiam, ſed poſt hanc vitam non eſt pœnitentia; nam idem eſt hominibus mors, quod Angelis caſus, vt Damaſcenus dicit lib. 2. cap. 4. Sed Angeli per caſum facti ſunt immobiles in malo. Denique in hac vita, ſicut poteſt homo iuſtus mereri gratiæ augmentum, ita etiam remiſſionem venialium offenſarum. At poſt hanc vitam nullum eſt meritum. De pœna autem probatur ſic: Pœna eſt propter culpam, & creſcente culpa, creſcit pœna; decreſcente culpa, decreſcit pœna: ergo remota culpa, remouetur pœna.

Respondeo, non defuerunt, qui propter hæc argumenta negarent peccatum veniale poſt hanc vitam poſſe remitti, vt B. Thomas refert in 4. d. 21. q. 1. art. 2. Sed dicebant remitti omnia venialia in ipſa morte per gratiam finalem; At errabant, quia Scripturæ & Patres diſertè docent, poſt hanc vitam remitti peccata leuia, neque fundamentum eorum eſt ſolidum; nam gratia finalis nō poteſt remittere peccatum, quod actu placet, immò quod non diſplicet aliquo modo; At poteſt quis mori in complacentia peccati venialis vel certè ſine vllo actu, vt ſi moriatur repentè, vel phreneticus, vel dormiens.

Alii, vt Scotus in 4. d. 21. q. 1. dicunt, peccatum relinquere ſolùm in homine, poſtquam actus tranſiit, reatum pœnæ, & ideò peccatum veniale dici remitti in Purgatorio, quia totaliter ibi punitur; mortale autem non dici remitti poſt hanc vitam, quia non punitur vnquam ibi totaliter; niſi enim in hoc mundo mutetur reatus pœnæ æternæ, in reatum pœnæ temporalis, & ſic incipiat hîc remiſſio; non poterit ibi purgari. Hæc ſententia falſa eſt, tum quia ſine vllo dubio peccatum relinquit in homine præter reatum pœnæ, etiam maculam, aut aliquid ſimile, per quod dicatur homo formaliter peccator, & dignus pœna, tum etiam, quia hoc modo reuera peccata venialia non poſſent dici remitti in Purgatorio, non enim remittitur, quod totaliter punitur; remiſſio enim ſonat condonationem.

Alia eſt opinio eiuſdem Scoti ibidem, peccata venialia remitti in primo inſtanti ſeparationis animæ à corpore, re-

mitti autem per merita præcedentia. Dicit enim ipse, omne opus bonum quod magis placet Deo, quàm displiceat veniale peccatum, remittere venialia peccata; ceterum dum homo viuit, non remitti omnia venialia per huiusmodi opera bona, quia est impedimentum ipsius complacentiæ peccati, quo impedimento sublato, quod fit in primo instanti post mortem, mox remitti peccatum. NON placet, quia non est probabile per omne opus bonum remitti venialia, nisi adsit displicentia saltem virtualis illorum peccatorum. DEINDE, quia sequeretur post hanc vitam nunquam remitti nisi vnum peccatum, nimirum illud, cuius actus continuatur vsque ad mortem, id quod ipse admittit, sed est contra Scripturas & Patres, vt ex dictis patet. TERTIO, quia non esset opus orare pro defunctis, vt à culpis venialibus soluerentur, vt Ecclesia orat, vt patet apud Dionysium, cap. vlt. Eccles. hierarch. & ex orationibus Ecclesiæ, quibus petimus, vt dimittantur eis, quæ humana fragilitate contraxerunt.

Est ergo opinio vera B. Thomæ in 4. d. 21. q. 1. art. 2. dimitti in Purgatorio culpas veniales, per actum dilectionis & patientiæ; illa enim acceptatio pœnæ à Deo inflictæ, cùm ex caritate prodeat, dici potest virtualis quædam pœnitentia, & licet non sit propriè meritoria, quia non meretur gloriæ vel gratiæ augmentum, tamen est remissoria peccati.

Ad PRIMVM negatur maior vniuersaliter; nam habet locum solùm in mortalibus peccatis; quod enim ad venialia attinet, potest in Purgatorio anima liberari à veniali, quia habet media conuenientia, id est, actum dilectionis peccato contrarium, non tamen potest cadere in peccatum veniale, quia caret fomite, & præterea quia est in bono confirmata.

Ad SECVNDVM dico, post hanc vitam non esse pœnitentiam de mortalibus, quia damnati sunt obfirmati in malo, & hoc sibi vult Damascenus, tamen in animabus Purgatorij benè potest esse displicentia peccati, eaq; ex caritate, & proinde vtilis.

Ad TERTIVM dico, animas Purgatorij non esse omnino in via, & propterea non posse mereri augmentum gratiæ: tamen neque esse omnino in termino, & ideo posse aliquid facere, quod pertineat ad peccati venialis remissionem.

Ad alteram partem argumenti respondeo, pœnam pendere à culpa in fieri, nõ in esse, & ideo illud (decrescente culpa, decrescit pœna) si intelligatur quòd quò minor est culpa, eò minorem generat pœnam, verum est, alioqui est falsum; nam etiam ob culpam præteritam debetur pœna.

CAPVT XI.

Purgatorij confessionem ad fidem Catholicam pertinere.

SVPEREST nunc, vt Petri Martyris sententiam discutiamus, qui in commentario, cap. 3. prioris ad Corinth. contendit, Purgatorium esse, non posse ad dogma fidei vllo modo pertinere; quę fuit prima Lutheri opinio, siue primus eius error. Rationes eius sunt quinque.

PRIMA, quia Scriptura tacuit Purgatorium in iis locis, vbi maxima fuit occasio de eo loquendi. Nam in Genesi, ca. 4. describuntur funera Abraham, Isaac, Iacob, Saræ, Rachelis, diligentissimè, & tamen ne verbum quidem de Purgatorio. Item in Leuitico instituuntur sacrificia plurimorum generum pro variis rebus, & nullum ibi instituitur pro defunctis. Denique, Paulus in priori epist. ad Thessal. ca. 4. cùm ex professo de mortuis agat, nihil dicit de Purgatorio, sed solùm asserit eos resurrecturos, & concludit: *Consolamini inuicem in verbis istis.*

SECVNDA ratio est, quia Ecclesia Græca, quæ est altera pars Ecclesiæ, diu restitit huic dogmati in Concilio Florentino, ergo si vsque ad nostra ferè tempora media pars Ecclesiæ non credidit Purgatorium, quomodo est articulus fidei?

TERTIA ratio est, quia Dionysius, capite vltimo Ecclesiasticæ hierarchiæ, quęstionem proponit; Cur Antistes in sepultura fidelium oret pro defunctis, & Purgatorij non meminit, sed anxiè laborat, vt quæstionem soluat. At si Purgatorium esset dogma fidei, potuisset statim facillimè respondere, orare pro defunctis, vt à Purgatorio liberentur.

QVARTA ratio est, quia beatus Augustinus disertis verbis asserit, se habere opinione tantùm incerta, non certa fide Pur-

Purgatorium esse, in Enchiridio, cap. 69. *Tale*, inquit, *aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, & vtrum ita sit, quæri potest, & aut inueniri, aut latere nonnullos fideles, per ignem quendam purgatorium, quantò magis, minúsue bona pereuntia dilexerunt, tantò tardiùs citiúsue saluari.* In lib. de octo quæstionibus Dulcitij, quæst. 1. *Siue ergo*, inquit, *in hac vita tantùm homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non abhorret quantum arbitror a ratione veritatis iste intellectus huius sententiæ.* Idem habet libro de fide & operibus, cap. 16. Denique, lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 26. ait: *Post istius sanè corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis, & remunerationis vltimus dies, si hoc temporis interuallo spiritus defunctorum eiusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores, & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna, fœnum, & stipula consumantur: alij verò sentiant, qui eiusmodi secum ædificia portauerunt, siue ibi tantùm, siue hic, & ibi, siue ideo hic, vt non ibi, secularia, quamuis à damnatione venialia, concremantem ignem transitoria tribulationis inueniant, non redarguo, quia forsitan verum est.*

QVINTA ratio est, quia Scriptura apertè repugnat, Ioan. 5. Luc. 23. Apoc. 14. vt suprà attulimus, & refutauimus.

Hæc sunt ipsius firmamenta, quæ adeo nos nihil mouent, vt constanter iterum asseramus, dogma esse fidei Purgatorium, adeo, vt qui non credit Purgatorium esse, ad illud nunquam sit peruenturus, sed in Gehenna sempiterno incendio cruciandus. Nam dogmata fidei quatuor modis probari solent.

PRIMO, ex testimonio expresso Scripturæ cum Ecclesiæ declaratione, quomodo probamus, Christũ esse ὁμοούσιον Patri, ex illo Ioannis decimo: *Ego & Pater vnum sumus*, addita Nicæni Concilij declaratione; nam alioqui nunquam lis cum Arianis finiri potuisset, cùm eum locum, & omnia alia, quæ afferri solent, ipsi aliter exponerent.

SECVNDO, per euidentem deductionem ex iis, quæ habentur expresse in Scriptura; quomodo probamus, Christum habere duas voluntates, diuinam & humanam, quia secundum Scripturas Deus & homo est, addita Concilij sexti declaratione.

TERTIO, ex verbo Dei per Apostolos non scripto, sed tradito, quomodo probamus Euangelia & epistolas Pauli esse diuinas Scripturas.

QVARTO, per euidentem deductionem ex verbo Dei tradito; quomodo beatus Augustinus passim probat, peccatum originale esse in pueris necessariò credendum, etiamsi in Scripturis non haberetur, quia deducitur euidenter ex traditione Apostolica de Baptismo paruulorum. Sufficientia horum quatuor modorum inde patet, quia id solum est de fide, quod est à Deo reuelatum mediatè, vel immediatè; reuelationes autem diuinæ partim scriptæ sunt, partim non scriptæ. Itaque decreta Conciliorum, & Pontificum, & Doctorum consensus, & alia omnia ad ista quatuor deducuntur; tunc enim solum faciunt rem de fide, cùm explicant verbum Dei, aut inde aliquid deducunt.

Iam verò his omnibus modis probatur Purgatorium. Nam de PRIMO modo patet ex viginti locis Scripturæ, quæ attulimus, quorum aliqua à tota Ecclesia exponuntur de Purgatorio, vt patet ex Conciliis & Patribus, quos citauimus.

De SECVNDO modo patet ex duabus primis rationibus, quas fecimus.

De TERTIO modo perspicuum est ex eo, quòd non inuenimus initium huius dogmatis, sed omnes veteres Græci & Latini ab ipso tempore Apostolorum constanter docuerunt Purgatorium esse. Talia enim ad Apostolicam traditionem referenda esse, B. Augustinus affirmat li. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 24.

De QVARTO modo patet ex Clemente, Tertulliano, Epiphanio, & Chrysostomo suprà citatis, qui asserunt, orationem pro defunctis esse Apostolicam traditionem; & nulli vnquam veterum contrarium dixerunt. Hinc enim euidenter colligitur Purgatorium esse. Nam si traditio est Apostolica, orandum esse pro defunctis, quis non aduertat, continuò inde sequi, vt animæ post hanc vitam egeant auxilio, & proinde sint in pœnis non sempiternis, sed temporalibus. Neque argumenta Petri Martyris difficulter solui possunt.

Ad PRIMVM ergo respondeo, primò non esse necesse, vt Scriptura vbique omnia dicat.

Dico

Dico SECVNDO ad illud de Geneſi, in Geneſi non fuiſſe occaſionem ponendi doctrinam de Purgatorio. Nam Geneſis non eſt liber dogmatum, ſed hiſtoria quædam Patriarcharum. Porrò doctrina eo tempore non Scriptura, ſed traditione conſeruabatur. Nam alioqui dicemus, ante Abrahæ tempora neminem fuiſſe iuſtificatum, quia Scriptura non tradit, quomodo iuſtificarentur homines tempore Adæ, Henoch, Noë.

Dico VLTIMO, implicitè ſaltem contineri in Geneſi mentionem Purgatorij; quando enim dicitur Geneſ.23. *Et ſurrexit Abraham ab officio funeris.* Quis prohibet per illud, *Officium*, intelligere non ſolùm lacrymas, ſed etiam orationem & ieiunium? Et cur, quæſo, Iacob & Ioſeph in Ægypto morientes, cupierunt oſſa ſua deferri in terram promiſſionis, niſi quia ibi ſolùm ſacrificia pro defunctis facienda eſſe nouerant?

Ad illud de Leuitico, nego non fuiſſe in Leuitico inſtituta ſacrificia pro defunctis, quandoquidem illa, quæ inſtituta ſunt pro peccatis, intelligebantur pro peccatis tam viuorum, quàm mortuorum, vt patet ex lib.2.Machab.cap.12.

Ad illud ex Paulo, dico, Paulum in eo loco ſolùm voluiſſe dicere, non eſſe mortuos immoderatè deflendos, quomodo Ethnici faciebant. Ad hoc autem propoſitum non ſolùm non proderat, ſed etiam oberat mentio Purgatorij. Dicere enim, animas propinquorum grauiſſimè torqueri in Purgatorio, non eſt adferre materiam conſolationis, ſed maioris luctus; Paulus autem conſolari volebat eos, vt patet, & ideo meminit reſurrectionis & gloriæ; & concludit: *Itaq; conſolamini inuicem in verbis iſtis.* In aliis autem locis, vt in 1.epiſt.ad Corint.cap.3. & 15. & ad Hebr.10. diſertè Paulus ponit ignem Purgatorij, & Baptiſmum laborioſum pro mortuis ſuſceptum.

Ad SECVNDVM dico, Eccleſiam Græcam nunquam dubitaſſe de Purgatorio, vt patet ex Patribus citatis; Dionyſio Areopagita, Origene, Athanaſio, Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Niſſeno, Ephræm, Chryſoſtomo, Cyrillo, Epiphanio, Theodoreto, Oecumenio, Theophylacto, Damaſceno, & ex ipſo Concilio Florentino. Nam quod Petrus Martyr dicit, in eo Concilio Patres Græcos diu reſtitiſſe, mendacium eſt; ſiquidem in prima ſeſſione, & rurſum in vlti-

ma, affirmant, se perpetuò Purgatorium credidisse, & orationem pro defunctis, sed solùm ambigere de qualitate pœnæ; An sit videlicet ignis, an aliquid aliud. Quod ergo de Græcis iactatur, quòd Purgatorium negent, de particularibus hominibus intelligendum est.

In TERTIO argumento miror Petrum Martyrem; nam etsi Dionysius non nominat Purgatorium, tamen expressè dicit, orari pro defunctis, vt à peccatis liberentur. Sic enim ait cap. 7. part. 3. *Precibus*, inquit, *à diuina benignitate contendit, Vt omnia peccata, quæ humana fragilitate admissa sunt ei, qui excessit è Vita, remittat.* Deinde quærit, cur oretur pro defunctis, vt eis peccata remittantur, cùm scriptum sit omnes accepturos, prout in corpore gesserint? Et respondet, ideo orari, quia illi per merita huius vitæ digni facti sunt, quibus preces viuentium prodessent. Nisi ergo S. Dionysius secum ipse pugnauerit, non potuit Purgatorium ignorare, aut negare, cùm tam apertè orationem afferat pro defunctorum peccatis.

Ad QVARTVM, opponimus alia loca S. Augustini. Nam in eodem Enchiridio cap. 110. asserit, orationes & sacrificia prodesse animabus, & similiter quæst. 2. ad Dulcitium, & lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 24. dicit, constare, animas purgari post hanc vitam. & cap. 1. de cura pro mortuis agenda, dicit: *Non dubium est, prodesse orationem defunctis.*

RESPONDET Petrus Martyr, debere hæc loca exponi per illa, in quibus dubitat. At quomodo, quæso, exponemus; constat, & non dubium est, per illa; Incredibile non est, &; Forsan verum est? Necesse est igitur dicere, Augustinum aliquid de Purgatorio certa fide tenuisse, & de aliqua re dubitasse. quid sit de quo dubitauit, nos facilè exponemus. At non ita poterit ille exponere, quid sit, de quo non dubitauit; nihil enim minus dari potest, quàm eum non dubitasse de Purgatorio in genere, id est, quòd sit aliquod Purgatorium post hanc vitam. Cum qua fide certa, potest consistere dubitatio de qualitate pœnæ, quæ infligitur; de qualitate peccati, quod punitur; de loco, tempore, &c. At cum dubitatione de Purgatorio in genere, non potest consistere vlla certa fides circa Purgatorium, quam tamen Augustinus habere se dicit.

Dico igitur, Augustinum in illis quatuor locis dubitare solùm de genere peccati, quod punitur; An videlicet, sicut in hac vita immoderatus amor erga temporalia, purgatur à Deo variis afflictionibus, vt mortibus vxoris, liberorum, &c. ita etiam credibile sit, post hanc vitam adhuc remanere in anima separata aliquas reliquias talium affectionum actualium, quæ purgari debeant tribulationibus, & molestiis. Etsi enim animæ corpore vacantes, non videntur posse tangi eiusmodi affectionibus corporalibus, tamẽ cùm sint formæ corporum, & in corpore diu fuerint, & rursum appetant coniungi corpori, non est incredibile, eas recordari adhuc voluptatum, quas per instrumenta corporea perceperunt, & earum desiderio aliquo teneri. Quia verò res ista difficillima est, ideo rectè Augustinus dicit, posse quæri, & nunquam fortè inueniri, &c.

Ad QVINTVM suprà responsum est.

LIBER SECVNDVS DE CIRCVMSTANTIIS Purgatorij.

CAPVT PRIMVM.

De personis quibus Purgatorium conuenit.

DEMONSTRAVIMVS HACTENVS PVRGATORIVM esse; nunc de circumstantiis Purgatorij, id est, de personis, loco, tempore, pœnis, suffragiis, aliisque id genus differendum est.

PRIMA igitur illa quæstio occurrit: *Quibus personis purgatio post hanc vitam conueniat?* Multi autem exstiterunt errores de eiusmodi personis.

PRIMVS fuit, purgari debere post hanc vitam tam bonos, quàm malos, vno Christo excepto. Hæc sententia solet tribui Alcuino, sed videtur esse non eius solùm, sed multorum Patrum. ORIGENES enim homil. 14. in Lucam: *Ego*, inquit, *puto, quia & post resurrectionem ex mortuis indigeamus Sacramento eluente nos atq; purgante; nemo enim absque sordibus resurgere poterit, nec vllam posse animam reperiri, quæ vniuersis statim vitiis careat.* Et in Psal. 36. *Omnes nos venire necesse est ad illum ignem, etiamsi Paulus sit aliquis, vel Petrus.*

AMBROSIVS in Psal. 36. *Igne ergo*, inquit, *purgabuntur filij Leui, igne Ezechiel, igne Daniel.* Et in Psal. 118. serm. 20. adducens illud Genes. 4. *Posuit ante paradisum flammeum gladium,* dicit, illum gladium igneum, esse ignem purgatorium, per quem necessariò transit, quicunque in paradisum intrat: *Omnes*, inquit, *oportet transire per flammas, siue ille Ioannes sit, siue Petrus, etc.* Et infrà: *Vnus ignem illum sentire non potuit, qui est iustitia Dei Christus.*

Idem videtur sensisse HILARIVS in illa verba Psal. 118. *Concupiuit anima mea desiderare iudicia iustitiæ tuæ.* Vbi insinuat etiam B. MARIAM transire debuisse per illum ignem. Idem LACTANTIVS li.7.cap.21.diuinarum institutionum, & Hieronymus in caput 7. Amos in illa verba: *Ecce vocabit ignem ad iudicium.* Denique Rupertus lib.3.in Genes.cap.32. explicans flammeum gladium.

Hæc sententia accepta, vt sonat, manifestum errorem continet. Nam in Concilio Florentino sess. vlt. definitum est, aliquas animas in infernum, aliquas in purgatorium, aliquas in cœlum mox recipi; deinde Ecclesia semper credidit eos, qui mox à Baptismo moriuntur, nullam Purgatorij pœnam sentire posse, vt constanter Augustinus docet lib.21. de ciuitate Dei, cap.16. & similiter eos, qui baptizantur in sanguine suo, vt Cyprianus lib.4. epist.2. dicit; omnia enim peccata passione purgari affirmat, & ideo Martyres statim ad præmium peruenire.

Adde, quòd Patres adducti (Origene excepto, cuius verba in hom.14. in Lucam, non patiuntur commodam expositionem) videntur sano modo intelligi posse: Nam aliqui eorum per ignem non intelligunt ignem purgatorium, sed ignem diuini iudicij, quomodo loquitur Paulus in 1. epist. ad Corinth. cap.3. cùm ait: *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.* Et hoc modo fatendum est, omnes Sanctos, Christo excepto, per ignem transire. ita videntur de igne loqui Hilarius & Hieronymus, & in loco posteriore Ambrosius.

Aliqui verò videntur intelligere per ignem verum ignem Purgatorij, per quem tamen dicunt transire Sanctos sine vlla læsione, ita vt transeant per Purgatorium materialiter, non formaliter. Ita videntur loqui Lactantius, Ambrosius, & Rupertus. LACTANTIVS enim sic ait: *Sed & iustos cùm iudicauerit Deus, etiam igne eos examinabit: tum quorum peccata vel pondere, vel numero præualuerint, perstringentur igni atq; amburentur: quos autem plena iustitia & maturitas virtutis decoxerit, ignem illum non sentient, habent enim aliquid in se Dei, quod vim flammæ repellat.* Sic etiam Ambrosius in Psal.36. vbi dixerat, omnes transituros per ignem, subiungit, quosdam mansuros in illo igne perpetuo, quosdam vrendos, non tamen exurendos, quibusdam, id est, Sanctis instar roris futurum, vt quondam tribus pueris in Babylonis fornace.

Conformis est huic sententiæ visio B. Fursæi, quam describit Beda lib.3. hist. cap.19. Ille enim vidit in via ad cœlum maximos ignes, per quos necessariò transeundum erat, sed vidit simul eos, qui nihil haberent combustibile, id est, nullum culpę aut pœnæ reatum, illæsos transire, alios verò magis minúsue exuri, prout plus minúsue materiæ combustibilis afferebant. Sanè hanc sententiam, quæ docet omnes transituros per ignem, licet non omnes lædendi sint ab igne, nec auderem pro vera asserere, nec vt errorem improbare.

SECVNDVS error est, omnes malos, tam Dęmones, quàm homines tandem inferno penitus euacuato saluandos, & proinde omnes pœnas post hanc vitam esse purgatorias. Hic error Origenis fuit, vt referunt & refellunt Epiphanius epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, Augustinus lib.21. de ciuitate Dei, cap.17. & 23. Hieronymus in cap.3. Ionę, & Gregorius lib.9. moral. cap.45. & 46. & lib.34. cap.12. & 13. Nam Matth.25. dicitur: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.* Et ne fortè responderent, ignem esse æternum, sed non mansionem in igne, concludit Dominus: *Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Et Apocal.20. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.*

Errorem eundem tribuit S. Hieronymo Ruffinus lib.1. inuectiuarum in Hieronymum, sed iniuria; nam B. Hieronymus huius erroris hostis acerrimus fuit, vt præter locum citatum patet ex Apologia 2. contra Ruffinum, ex lib.1. contra Pelagianos, ex epistola ad Pammachium de erroribus Ioannis Hierosolymitani, & ex commentario in vltima verba Isaiæ. Quòd autem citat pro hoc errore Ruffinus ex commentariis Hieronymi in epistolam ad Ephesios, sunt dicta in persona Origenis, vt idem Hieronymus docet de similibus erroribus, in Apologia 1. contra Ruffinum. Dicitur exstare liber cuiusdam Stanislai Anabaptistæ pro hoc errore Origenis, qui inscribitur de diuina philanthropia; sed eum librum nondum videre potui.

TERTIVS error est eorum, qui non quidem Diaboli, sed tamen omnium hominum peccatorum pœnas, post hanc vitam dicebant esse temporales & purgatorias, vt Augustinus refert & refellit lib.21. de ciuitate Dei, cap.18. & 24.

QVAR-

QVARTVS error est eorum, qui id sentiebant solùm de omnibus Christianis, siue hæretici, siue Catholici essent; refert Augustinus ibidem, cap.19. & 25.

QVINTVS eorum, qui id sentiebant de solis & omnibus illis, qui aliquando fuissent Catholici. Augustinus ibidem refert cap.20. & 25. Hi errores refelluntur, tum ex Matth.25. *Ite in ignem æternum.* Et Apocal.20. *Cruciabuntur in secula seculorum*; tum etiam ex Isaiæ vlt. *Ignis eorum non extinguetur.* Et Galat.5. *Qui talia agunt, regnum Dei non poßidebunt.* Nam in his locis non soli Dæmones, nec soli homines Ethnici, aut hæretici, sed etiam flagitiosi Catholici puniendi esse dicuntur sine vllo fine.

Fundamenta errorum istorum erant quatuor. PRIMVM, quia Psal.76. dicitur: *Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* SECVNDVM, quia Rom. 11. dicitur: *Conclusit Deus omnes in infidelitate, vt omnium misereatur.* TERTIVM, quia si Sancti orabant pro inimicis, & exaudiebantur in hoc mundo, multò magis orabunt & exaudientur in die iudicij. QVARTVM, quia videmus in Scriptura supplicia à Deo absolutè intentari, & tamen postea non inferri, vt patet Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur.* Vnde intelligimus, inquiunt, cùm Deus minatur supplicia, non significari ea reuera inferenda, sed tantùm eos, quibus intentantur, dignos esse, qui ita punirentur.

Sed ad PRIMVM respondet Augustinus lib.21. de ciuitate Dei, cap.24. intelligi illa verba solùm respectu bonorum, vel si extendantur ad damnatos, sensum esse; Damnatos puniendos quidem in æternum, sed tamen citra condignum. Posset etiam dici, intelligi illa verba, in hac vita, de qua dicitur: *Ecce nunc tempus acceptabile*, nam de iudicio futuro dicitur Iacobi 2. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam.*

Ad SECVNDVM respondet Augustinus ibidem, illud: *Vt omnium misereatur,* non significare omnium hominum, sed omnium nationum, id est, tam Gentilium, quàm Iudæorum, ita vt aliqui ex Gentibus, aliqui ex Iudæis saluentur. sicut illud: *Conclusit omnes in infidelitate*, significat tam Gentes, quàm Iudæos, id est, aliquos ex Gentibus, aliquos ex Iudæis; Deus enim ante Christi aduentum permisit Gentes ingredi vias suas in infidelitate & idololatria, vt postea confusi

medi-

medicum requirerent, & inuenerint, vt factum est. Deinde Gentibus conuersis permisit infidelitatem ruere Iudæos, vt & ipsi circa finem mundi confusi & humiliati, similiter conuertantur.

Ad TERTIVM respondet, Sanctos in hoc mundo orasse, quia sciebant in hac vita tempus esse fructuosæ pœnitentiæ, at in iudicio non oraturos pro damnatis, sicut nec nunc oramus pro Diabolo, aliisque damnatis.

Ad QVARTVM respondet Augustinus, Niniuem verè fuisse euersam, vt prædictum fuerat; nam omnes de malis facti sunt boni, quæ est euersio optima, & Deo gratissima. Potest etiam responderi, supplicia à Deo intentata in hac vita, esse comminatoria, quia intelliguntur sub conditione, nisi quis egerit pœnitentiam, at post hanc vitam non est pœnitentia, saltem fructuosa; nam Ioannis cap.9. dicitur: *Operamini dum dies est, venit nox, in qua nemo potest operari.* Et Eccles.9. *Apud inferos non est opus, nec ratio, &c.*

SEXTVS error est aliorum, qui volebant, omnes, & solos Catholicos in fide perseuerantes ad Purgatorium descendere, quamuis alioqui pessimè vixissent. refert & refellit hunc errorem Augustinus lib.21. de ciuitate Dei, cap.25. & 26. Enchirid. cap.68. de fide & operibus, cap.14.15. & 16. & quæst.1. ad Dulcitium. Nam Matth.3. de fidelibus malis dicitur: *Paleas autem comburet igni inextinguibili.* Et Matth.25. fidelibus immisericordibus dicetur: *Ite in ignem æternum.* Et 1.Cor.6. scribitur fidelibus à Paulo: *Neq; ebriosi, neq; auari, neq; adulteri, neq; molles, neq; maledici regnum Dei possidebunt.* Et similia habentur ad Galat.5. & Ephes.5.

Fundamentum huius erroris erat locus ille 1.Corinth.3. *Ipse autem saluus erit quasi per ignem.* Putabant enim illi per fundamentum intelligi fidem Catholicam, per argentum & aurum omnia opera bona, per ligna, fœnum, & stipulas, omnia peccata; sed hoc suprà sufficienter refutatum est.

Est autem obseruandum, esse aliquos, qui arbitrentur B. HIERONYMVM in hoc errore fuisse, quia in vltima verba Isaiæ dicit: *Sicut Diaboli & omnium negatorum atq; impiorum, qui dixerunt in corde suo; Non est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum atq; impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, atq; purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ sententiam iudicis.* Item li.1. contra

ntra Pelagianos: *Si Origenes, inquit, omnes rationabiles eaturas dicit non esse perdendas, quid ad nos? qui & Diabolum satellites eius, omnesq; impios dicimus perire perpetuò; Chri-anos verò si in peccato præuenti fuerint, saluandos esse post pœnas.*

Videtur tamen Hieronymus in hoc errore non fuisse, quandoquidem in caput 25. Matth. vbi manifestè agitur de damnatione æterna fidelium peccatorum, ita scribit: *Prudẽs lector attende, quòd & supplicia æterna sint, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum.* Et cap. 5. ad Galatas: *Putamus*, inquit, *nos regnum Dei consequi, si à fornicatione, idololatria, veneficiis immunes simus? Ecce inimicitia, cõtentio, ira, rixa, dissensio, ebrietas quoq;, & cetera, quæ parua arbitramur, excludunt nos à regno Dei.*

In locis ergo citatis in contrarium, non vult B. Hieronymus dicere, omnes Christianos saluandos post pœnas, sed nullos saluandos post pœnas, nisi Christianos. Vnde in priore loco dicit quidem Christianos impios saluandos, sed addit conditionem restringentem, cùm dicit: *Quorum opera in igne probanda, & purganda sunt*; id est, illi soli Christiani impij saluabuntur, quorũ opera mala iam purgata, quoad culpam, purganda erunt quoad reatum pœnæ. In posteriore loco opponit impiis Christianos, qui in peccato præueniuntur morte, vt indicet se loqui solùm de piis Christianis.

SEPTIMVS error eorum est, qui existimabant, omnes illos saluandos per ignem Purgatorij, qui eleemosynas fecissent, etiamsi alioqui in sceleribus perseuerassent vsque ad mortem.

Refellit hunc errorem S. Augustinus in Enchiridio, cap. 75. & 76. & lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 22. & 27. nam Scriptura manifestissimis verbis multa requirit ad iustificationem impij præter eleemosynam. Lucæ 13. *Si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.* 1. Corinth. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Qualem autem, quæso, caritatem habet, qui Deum offendere non timet, aut postquam eum offendit, non quærit reconciliationem?

AT, inquiunt, in die iudicij examen fieri videmus solùm de eleemosyna, Matth. 25. qui enim fecerunt eleemosynam, mit-

mittuntur in regnum, qui non fecerunt, mittuntur in Gehennam.

RESPONDEO, Dominum minora posuisse, vt inde colligeremus maiora; qui enim minatur Gehennam iis, qui non dederunt sua, multò magis puniet eos, qui rapuerunt aliena; & qui promisit regnum iis, qui fecerunt eleemosynam ex pecuniis suis, multò magis coronabit eos, qui vitam pro fide ponunt. Vide, si placet, plura in disputatione nostra de eleemosyna.

His ergo erroribus confutatis, manet vltima sententia vera, & Catholica: Purgatorium pro iis tantùm esse, qui cum venialibus culpis moriuntur, de quibus agitur 1. ad Corinth. cap. 3. Illi enim sunt, qui ædificant super fundamentum ligna & stipulas, & salui erunt quasi per ignem. Et rursum pro illis, qui decedunt cum reatu pœnæ, culpis iam remissis, de quibus agitur Lucæ 12. *Non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* & aliis locis suprà citatis.

CAPVT SECVNDVM.

In Purgatorio non posse animas mereri vel peccare.

SEQVITVR altera quæstio: *An in Purgatorio sit locus merito, & peccatis.* LVTHERVS enim quando Purgatorium confitebatur, ita confitebatur, vt illud partim cum huius vitæ statu, partim cum inferno confunderet. Dicebat animas Purgatorij posse mereri, quod est vitæ huius, & rursum eas peccare continuò, ac desperare salutẽ, quæ sunt propria damnatorum. Radix horum fuit, quia existimauit eas animas ad Purgatoriũ mitti, quæ non sunt perfectæ in caritate; quæ enim nullam habent caritatem mittuntur in Gehennam, quæ habent perfectam ascendunt in cœlum. Quia verò imperfecta caritas debet augeri, & non potest augeri sine nouis meritis, ideo merendi statum posuit in Purgatorio; rursum quia perfecta caritas foràs mittit timorem, & proinde imperfecta habet admixtũ timorem, seruilem scilicet, & hunc timorem Lutherus peccatum esse existimat, inde deduxit animas peccare cõtinuò, quia continuò timent, horrent, ac refugiunt pœnas, quæ-

runt

unt quæ sua sunt, &c. Vide librum Lutheri de Purgatorio, quem Ioannes Eckius refellit.

Et quidem hanc Lutheri sententiam manifestè hæreticam esse, probatur testimoniis Scripturarum, & Patrum. PRIMVS locus, Ecclesiastæ 9. *Mortui nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem.* HIERONYMVS in hunc locum: *Donec viuunt,* inquit, *homines possunt fieri iusti, post mortem verò nulla datur boni operis occasio.* Et infrà: *Viuentes metu mortis possunt bona opera perpetrare, mortui verò nihil valēt ad id adiicere, quod semel secum tulēre de vita.* Et infrà: *Nec iustè quippe possunt agere, nec peccare, nec virtutes adiicere, nec vitia.*

SECVNDVS ibidem, ait Scriptura: *Quodcunque potest agere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quò tu properas.* Non possumus dicere in alia vita nihil agi, aut sciri, cùm Luc. 16. de Epulone legamus, eum & vidisse Lazarum in sinu Abrahæ, & primùm pro se, deinde pro fratribus opem Abrahæ implorauisse; quare loquitur de opere meritorio, vt exponit Hieronymus. Neque loquitur de inferno inferiore, sed de inferno in genere, vt complectitur omnia loca, ad quę descendebant omnes homines ante Christi resurrectionem, vt idem Hieronymus exponit.

TERTIVS locus est, Eccles. 11. *Si ceciderit lignum siue ad austrum, siue ad aquilonem, vbicunq; ceciderit, ibi erit.* Hieronymus in hunc locum, & Bernardus serm. 49. ex paruis, exponunt de immutabilitate animæ post hanc vitam, quæ non potest de bona fieri mala, nec bona de mala.

QVARTVS est, Eccles. 14. *Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum.*

QVINTVS est, Eccles. 18. *Ne vereris vsq; ad mortem iustificari.* Quare vsque ad morrem, nisi quia post mortem non erit amplius tempus?

SEXTVS, Ioan. 9. *Venit nox, in qua nemo potest operari.* Origenes in Psal. 36. Chrysostomus, Augustinus, Euthymius, & Theophylactus in hunc locum, Hieronymus in cap. 9. Eccles. & Gregorius li. 4. Dialog. cap. 39. exponunt summo consensu per noctem, tempus alterius vitæ, per operari, facere opera meritoria, significari.

SEPTIMVS est, 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, sicut*

gessit, siue bonum, siue malum. Quem locum exponens Augustinus in libro de prædest. Sanctorum, cap. 12. monet propria corporis non vocari opera corporalia, quasi spiritualia iudicanda non sint, sed vocari omnia opera, quæ fiunt dum sumus in corpore, quia post hanc vitam non superest tempus operandi, sed præmium, aut pœnas recipiendi.

Octavvs est, Gal. 6. *Quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Et infrà: *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes; ergo dum tempus habemus, operemur bonum.* Hieronymus in hunc locum docet, tempus sementis non extendi vltra hanc vitam, serere autem esse benè operari.

Nonvs est, Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris amplius villicare, &c.* Exponunt Ambrosius & Theophylactus in hunc locum, Hieronymus q. 6. ad Algasiam, Augustinus li. 21. ciuit. Dei, cap. 27. & alij omnes per depositionem à villicatione, mortem, per non posse amplius villicare, non posse amplius mereri, & lucrari.

Decimvs est, Apoc. 10. Angelus habens vnum pedem super mare, & alterum super terram, iurat per viuentem in secula seculorum, quia tempus non erit amplius, nimirum benè operandi. Denique Scripturæ hoc passim testantur, & nec vlla syllaba inuenietur pro Lutheri errore.

Probatur Secvndo ex Patribus. Cyprianvs serm. 4. qui est de mortalitate, ad hoc plurimum prodesse mortem dicit, vt eripiamur à periculis peccandi. Dum enim sumus in hac vita, in stadio pugnamus, pugnæ finem obitus affert. quem locum Cypriani adducens Avgvstinvs lib. de prædest. Sanctorum, cap. 14. inquit: *His, atque huiusmodi Doctor ille sententiis in Catholicæ fidei luce clarissima satis aperteque testatur vsque ad huius corporis depositionem peccandi pericula, tentationesque metuendas, deinceps nulla talia quenquam esse passurum, quod etsi non testaretur, quando de hac re Christianus qualiscunque dubitaret?*

Nota, Lutherum non posse vocari Christianum qualemcunque, ex sententia Augustini, sed planè Ethnicum, cùm de re dubitet, de qua dicit Augustinus, nullum Christianum dubitare posse. Idem Augustinus in Enchirid. cap. 110. *Quocirca,* inquit, *hîc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam vel grauari: nemo autem se*

ret, quod hîc neglexerit, cùm obierit apud Deum promereri. CHRYSOSTOMVS hom. 2. de Lazaro multa dicit in hanc sententiam, & hom. 37. in Matthæum: *Præsens*, inquit, *hæc vita tam rectè, quàm contra tibi viuendi tribuit potestatem; postquam verò diem tuum obieris, iudicium & pœna consequetur.* HIERONYMVS in cap. 9. Eccles. *Mortui*, inquit, *nec iustè possunt agere, nec peccare.* DAMASCENVS lib. 2. de fide Orthodoxa, cap. 4. *Quod est Angelis casus, idem hominibus mors.*

TERTIO probatur ratione: Nam Lutheri sententia secum ipsa pugnat; dicit enim Lutherus animas illas debere, & posse mereri, quia imperfectæ sunt in caritate, vt nimirum per noua merita augeatur, & perficiatur caritas. Ipse idem dicit, animas illas, quia imperfectæ sunt, timere pœnas, & timendo peccare, & quia semper timent dum imperfectæ sunt, proinde etiam semper peccare dum imperfectæ sunt.

At ista pugnant inter se; nam qui peccat, præsertim mortaliter, non potest mereri dum peccat: Animæ autem illæ semper peccant, dum sunt in Purgatorio, quia semper sunt imperfectę; ergo nunquam mereri possunt, dum sunt in Purgatorio. Præterea secundò, quia sequitur impossibile esse liberari animas de Purgatorio; nam semper peccabunt, dum timebunt; semper timebunt, dum erunt imperfectæ; semper erunt imperfectæ, donec accesserit noua caritas: noua caritas non potest accedere nisi per merita, non possunt illi mereri, dum peccant, igitur nunquam liberabuntur.

CAPVT TERTIVM.

Soluuntur obiectiones.

SVPEREST argumenta soluere. Argumentũ PRIMVM; Animæ quæ in Purgatorio degunt sunt imperfectæ in caritate, igitur proficere debent & mereri vt perficiantur. Quòd sint imperfectę probatur. PRIMO, quia si illæ animæ essent perfectæ, certè non punirentur; quorsum enim puniantur spiritus perfecti? Si dices, vt satisfaciant Deo. Contrà, quia Deo maximè satis fit per caritatem: *Caritas enim operit multitudinem peccatorum*, inquit Petrus, 1. Petri 4.

SECVNDO, quia si is qui moritur, debitor sit adhuc decem

cem dierum ieiunij, & tamen summè diligat Deum, incredibile est Deum non condonare illi decem illos dies, cùm soleat Deus libenter acceptare voluntatem, vbi non inuenit facultatem; ergo si illi non condonatur debitum, signum est non fuisse perfectum in caritate.

Tertio, quia si essent perfectæ, non timerent pœnas; nam perfecta caritas foràs mittit timorem; si non timerent pœnas, non punirentur, quia non est pœna id quod amatur & libenter recipitur, ergo nō essent in Purgatorio, nisi essent imperfectæ.

Qvarto, quia nihil esse potest perfectum extra Deum, iuxta illud 1. Corinth. 13. *Cùm venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*; ergo animæ Purgatorij, quæ beatę non sunt, necessariò imperfectæ sunt. Deinde probatur consequentia primi argumenti.

Primo, impossibile est in via stare, semper enim oportet progredi, aut regredi, vt Bernardus dicit, animæ autem Purgatorij sunt in via, nondum enim peruenerunt. Secvndo: *Virtus in infirmitate perficitur.* 2. Cor. 12. & aurum in fornace fit lucidius. Tertio, impossibile est creaturam aliquam conseruari, nisi accipiat semper amplius & amplius, donec absorbeatur in suum principium, vt patet in fluuiis, qui semper accipiunt nouam aquam donec in mare ingrediantur, vnde conseruatio dici solet continua quædā creatio. Qvarto, caritas post hanc vitam erit maior, ergo augebitur, ergo per merita.

Respondeo ad antecedens, animas Purgatorij posse dici imperfectas respectu earum quæ sunt in gloria; & etiam vnam in Purgatorio posse dici imperfectam respectu alterius, siue in Purgatorio, siue in hoc mundo existentis. Tamen absolutè omnem animam in Purgatorio existentem esse perfectam in caritate. Nulla enim est caritas simpliciter imperfecta; dicitur enim 1. Ioannis 2. *Qui seruat verbum eius, verè in hoc caritas Dei perfecta est.* Sufficit autem quilibet gradus caritatis, vt quis seruet verbum, id est, præcepta Domini.

Ad consequentiam dico, animas Purgatorij, quatenus sunt imperfectæ respectu earum, quæ sunt in cœlo, debere perfici in caritate, sed illud augmentum non requirere noua merita; nam erit præmium omnium meritorum præteritorum.

rum. Dupliciter enim augetur caritas; vno modo in genere gratiæ, vt fiat homo aptior ad magis merendum, & hoc augmentum non datur post hanc vitam; altero modo in genere gloriæ, vt remunerentur omnia merita præterita, & hoc fiet in ipsa beatitudine. pars enim præmij erit, vt Augustinus dicit lib. 2. de correp. & gratia, cap. 10. tanta copia caritatis, vt nunquam excidere possit à beatitudine, & à iustitia, qui ea copia caritatis præditus erit.

Ac vt ordine respondeamus ad singula capita huius obiectionis. Ad PRIMVM dico, per caritatem propriè non satisfieri, sed per dolorem à caritate imperatum; & quanquam potest fieri, vt dolor internus sit tantus, & à tanta caritate procedens, vt plenè satisfaciat pro omni reatu, tamen potest etiam fieri, vt non sit tantus dolor, & propterea remaneat aliquid in Purgatorio luendum; non enim repugnat perfectioni caritatis, quæ habetur extra regnum cœlorum, reatus pœnæ, pro quo satisfaciendum sit. AD verba beati Petri dico, caritatem operire multitudinem peccatorum, sed non eodem modo quoad culpam, & quoad pœnam; nam culpam delet per actum suum proprium, pœnam autem tollit per opera satisfactoria, quæ ipsa caritas imperat.

Ad SECVNDVM dico similiter, si is qui moritur, summo amore doleat de peccatis, posse eum eo modo satisfacere pro omni pœna; si autem non sit tantus dolor, debere satisfacere postea in Purgatorio. Neque obstat, quòd ille cuperet ieiunare, si superesset vita, & Deus acceptat voluntatem vbi non inuenit facultatem; nam in isto inuenitur facultas satisfaciendi, si non ieiunando, certè patiendo in Purgatorio.

Ad TERTIVM dico, animam Purgatorij non timere, sed pati reipsa pœnas; timor enim est futurorum, non præsentium. dico præterea non repugnare perfectæ caritati timorem pœnæ, alioqui Christus qui timuit pœnas, & ex eo timore sanguinem sudauit, Lucæ 23. non fuisset perfectus in caritate. Quod autem Ioannes dicit: *Perfecta caritas foras mittit timorem*, non intelligitur de timore pœnæ, sed de timore culpæ, præcipuè propter pœnam; qui enim perfectè diligit, metuit offendere Deum, præcipuè propter ipsum Deum, non propter pœnam, quæ sequitur offendentes Deum; atque ita perfecta caritas libera est ab illo metu seruili,

quo quis nō audet peccare, ne damnetur, peccaturus si non timeret damnari.

Ad QVARTVM dico, extra Deum non posse inueniri aliquid ita perfectum, quod non debeat dici imperfectum respectu perfectionis gloriæ, tamen illud ipsum erit simpliciter perfectum. vnde Paulus Philippen. 3. dicit: *Non quod iam perfectus sim: sequor autem si quo modo apprehendam.* Et infrà: *Quicunque ergo perfecti sumus.* vbi se perfectum dicit absolutè, & tamen imperfectum, comparatione facta ad beatos.

Iam ad PRIMVM in confirmationem consequentiæ, dico, animas Purgatorij non esse in via, sed in termino, quantum ad gratiæ augmentum; qui enim ad vrbem aliquam tendit, & peruenit ad eius portas nocturno tempore, dicitur iam peruenisse, & totam viam confecisse, licet portas inueniat clausas, & non possit ingredi, donec Sol oriatur. Præterea quod Bernardus ait: *In via Dei non progredi esse retrogredi*, non debet accipi mathematicè, sed moraliter; non enim vult dicere in quolibet opere nos mereri augmentum gratiæ, aut perdere aliquid gratiæ, sed eos qui non dant operam, vt proficiant facilè impelli posse à Diabolo & mundo ad casum, &c.

Ad SECVNDVM dico, inprimis Paulum ad literam loqui de virtute Dei, quæ dicitur perfici in infirmitate, quia tunc magis apparet Dei potentia, quò plura ei resistunt; habetur enim in Græco δύναμις μου, id est, virtus mea. DICO præterea, virtutem etiam nostram perfici in tribulationibus, sed in hac vita tantùm quoad verum augmentum virtutis, quia in hac vita tantùm est locus merendi; at in futura dici posse perfici in Purgatorio, non quod ei aliquid addatur, sed quod auferatur rubigo peccatorum; quomodo aurum in fornace fit lucidius, non quia illi aliquid additur, sed quia separatur à terra, & plumbo, & similibus.

Ad TERTIVM dico, falsissimum esse illud principium Lutheri in rebus permanentibus, solumque habere locum in successiuis, alioqui res permanentes nunquam essent eædem, & sic Deus nunc non puniret in inferno Iudam illum qui peccauit, sed alium quem postea creauit, nec remuneraret Petrum, qui meruit, sed alium quendam postea creatum. Quod autem dicitur, conseruationem esse continuam creationem,

tionem, est verum, sed intelligitur creari illud idem, non augeri vel fieri aliud nouum.

Ad QVARTVM iam est responsum.

SECVNDVM argumentum Lutheri; Animæ in Purgatorio continuò peccant, ergo sunt in statu merendi, & demerendi. Probat antecedens; Animæ illæ horrent pœnas, ac refugiunt & requiem quærunt, ergo peccant. antecedens probat, tum quia alioqui non punirentur, pœna enim inuoluntaria esse debet, & amara, tum etiam, quia non deberemus precari illis requiem, & liberationem à Purgatorio, si amarent ipsæ eas pœnas.

Probat deinde consequentiam. PRIMO, quia verè amanti omnes pœnæ dulcescunt, ergo animæ illæ dum refugiunt pœnas non perfectè amant, proinde peccant. SECVNDO, quia dum refugiunt pœnas, quærunt quæ sua sunt, non honorem Dei. TERTIO, quia Deum amant amore concupiscentiæ, dum cupiunt ab eo liberari. QVARTO, quia Christus dicit, qui non accipit crucem suam, non est me dignus, id est, qui non accipit spontè & libenter. At crux animarum, Purgatorium est; peccant igitur dum eam crucem refugiunt.

RESPONDEO, animas in Purgatorio horrere ac refugere pœnas, & requiem quærere, quatenus eas considerant vt malas, & naturæ contrarias, & tamen simul eas libenter admittere, & tolerare, quatenus considerant vt instrumenta, per quæ purgantur; quomodo ægrotus horret medicinam amaram, & tamen libenter sumit, quia per eam curari sperat, neque in hoc vllum peccatum esse potest. Nam Dominus qui peccare non potuit, horruit tamen pœnas, & dixit: *Pater transfer calicem hunc à me*, Matth. 26. & Dauid clamat: *Quoniam tribulor, velociter exaudi me*, Psalm. 68. Et de Petro Christus ait Ioan. vlt. *Cùm senueris alius cinget te, & ducet quò tu non vis.*

Denique S. Cyprianus ait libro de mortalitate: *Quis non tristitia carere optet? quis non ad lætitiam venire festinet?* Et B. Augustinus lib. 10. confessionis, cap. 28. de pœnis loquens: *Tolerare eas iubes non amare, nemo autem quod tolerat amat, quamuis tolerare amat.*

Ad PRIMVM ergò, quo probatur consequentia, dico, verè amanti non sic dulcescere pœnas, vt eas non sentiat, sed sic,

ſic, vt licet amaras, toleret tamen alacriter propter amatum, vt patet tum ex dictis, tum ex verbis S. Eleazari 2. Machab. 6. *Tu ſcis*, inquit, *Domine, quia cùm à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo labores; ſecundum animum verò propter timorem tuum libenter hæc patior.* Et hic fuit communis affectus Martyrum, qui reuera ſentiebant acerbiſſimos dolores, & tamen libenter eos ferebant, licet quibuſdam Deus priuilegio quodam ſenſum doloris abſtulerit per affluentiam conſolationis, vt ſcribit Ruffinus lib. 10. hiſtor. cap. 36. de Theodoro.

Ad SECVNDVM dico, eas non quærere quæ ſua ſunt, ſed honorem Dei; cupiunt enim citò liberari, vt poſſint magis, & melius Deum laudare.

Ad TERTIVM dico, eas amare Deum amore amicitiæ, quia bonum ſuum referunt in Deum.

Ad QVARTVM dico, eas accipere crucem ſuam, quia libenter patiuntur, nec petunt liberari, niſi ſecundum Dei voluntatem, & per media, quæ Deus inſtituit. & certè ſi eſſent vera quæ dicit Lutherus, id eſt, animæ illæ ſi quærerent quæ ſua ſunt, & amarent Deum amore concupiſcentiæ, nec vellent accipere crucem, non iam imperfectam caritatem, ſed nullam haberent, & non in Purgatorio, ſed in inferno eſſent.

Argumentum TERTIVM, quorundam Catholicorum. Animæ Purgatorij habent omnia neceſſaria ad meritum; nam habent gratiam, fidem, ſpem, caritatem, & liberum arbitrium ſaltem quoad exercitium; cur igitur non merentur? DEINDE beati mereri poſſunt, vt patet de Chriſto qui ſemper fuit beatus, & tamen merebatur, ergo multò magis animæ Purgatorij mereri poterunt. Item diues in inferno orauit pro ſe, & ſuis, Lucæ 16. ergo etiam animæ Purgatorij orare poſſunt; at iſta oratio procedit ſine dubio ex caritate, meretur igitur exaudiri. DENIQVE idem confirmant auctoritate S. Thomæ, qui in 4. diſt. 21. quæſt. 1. art. 3. ad quartum dicit, poſt hanc vitam non poſſe reperiri meritum reſpectu præmij eſſentialis, ſed tantùm reſpectu accidentalis.

RESPONDEO ad argumentum, deeſſe ad meritum animabus Purgatorij ſtatum viæ; Deus enim, vt ex Scripturis manifeſtè probatur, ſolùm pro tempore huius vitæ conſti-

tuit acceptare bona opera ad meritum, vel demeritum. Post hanc vitam verò bona opera erunt effectus gloriæ, & mala effectus damnationis.

Ad PRIMAM confirmationem dico, Christum simul fuisse comprehensorem, & viatorem, & ideo qua parte viator erat, mereri poterat, vnde post mortem suam, quia desiit esse viator, nihil amplius meruit.

Ad SECVNDAM dico, si animæ Purgatorij orent pro se vel nobis, de quo inferiùs in quæstione de suffragiis disseremus, non mereri, sed solùm impetrare ex meritis præteritis, quomodo nunc sancti orando pro nobis impetrant, licet nō mereantur.

Ad TERTIAM confirmationem dico, S. Thomam mutasse sententiā; nam in q.7. de malo, art. 11. disertè docet in Purgatorio nullum posse esse meritum nec essentialis, nec accidentalis præmij; quod idem docent Bonauentura, Scotus, Durandus, & alij. fortasse etiam B. Thomas in 4. nomine meriti non propriè vti voluit, sed impropriè; vocauit enim actum dilectionis in Purgatorio meritorium remissionis culpæ venialis, quia est remissorius, licet non per modum meriti propriè dicti, sed per modum contrarij tollentis suum contrarium.

CAPVT QVARTVM.

Animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute.

TERTIA quæstio nunc tractanda est. *Síntne in Purgatorio animæ certæ de sua salute, an incertæ.* Lutherus artic. 38. docet, non esse certas. Idem docent quidam Catholici, qui existimant varias esse in Purgatorio pœnas, & vnam esse omnium maximam, incertitudinem salutis, qua dicunt quasdam solùm animas mulctari, quæ licet reuera certò saluandæ sint, tamen ipsas hoc ignorare. ita videtur sentire Dionysius Carthusianus ob quasdam visiones, quas ipse refert libro de quatuor nouissimis, art. 47. IDEM docet Michaël Baij lib. 2. de mer. operum, cap. 8. vbi probare volens peccatum veniale mereri ex natura sua mortem æternam, adducit in argumentum, quia alioqui seque-

ſequeretur animas in Purgatorio certas eſſe de ſua ſalute, quod abſurdum ei eſſe videtur.

Denique idem videtur deduci ex ſententia Gerſonis lection.1.de vita ſpirituali, & Ioannis Roffenſis contra art.32. Lutheri, qui admittunt veniale peccatum non eſſe tale, niſi ex miſericordia Dei, ac proinde iuſtè poſſe puniri in æternum, ſi Deus velit. Hinc enim ſequitur, animas, quæ habent venialia peccata, non poſſe certò ſcire, an non punientur in æternum, quanquam Roffenſis in art.38. Lutheri contendit animas purgatorij eſſe certas de ſua ſalute, quod non video quomodo cohæreat cum priore ſententia.

At communis Theologorum ſententia eſt, omnes animas quæ in Purgatorio ſunt, habere certitudinem ſuæ ſalutis. Vt autem intelligatur quantam habeant certitudinem, notandum eſt, tres eſſe gradus certitudinis.

PRIMVS eſt ille, qui excludit omnem ſpem, & omnem timorem, & talis eſt beatorum, quibus beatitudo non eſt futura, ſed præſens.

SECVNDVS eſt ille, qui excludit omnem timorem, ſed non omnem ſpem, & talis eſt in Purgatorio; nam beatitudo eſt illis futura, non præſens, & ideo non tollit exſpectationem; & rurſum eſt ardua, quia per pœnas ad eam peruenient, & ideo illorum exſpectatio poteſt vocari ſpes, tamen non eſt contingens, ſed neceſſaria, quia non poſſunt amplius ab ea excidere, & ideo tollit omnem timorem.

TERTIVS eſt ille, qui neque ſpem, neque timorem excludit, & dici poteſt coniecturalis certitudinis gradus, & talis eſt noſter; nobis enim beatitudo eſt bonum futurum non præſens, arduum non facile, contingens non neceſſarium vel impoſſibile, & ideo propriiſſimè ſperamus, & timemus, ſumus enim adhuc in prælio, in ſtadio, in agone.

Nunc oſtendamus rem ita eſſe; Si animæ non haberent certitudinem ſalutis, id neceſſariò fieret propter vnam ex quatuor cauſſis, vel quia adhuc poſſunt mereri, & demereri, vel quia nondum ſunt iudicatæ, vel quia ignorant ſententiam iudicis, licet lata ſit, vel quia propter magnitudinem dolorum ita abſorbetur, & obſcuratur earum iudicium, vt non poſſint cogitare, & videre hanc certitudinem: ſed nihil horum habet locum; non primum, vt patuit; non ſecundum, quia licet iudicium vniuerſale nondum ſit factum, tamen

præter

præter illud eſt particulare, quo iudicantur animæ ſtatim à morte, vt Theologi in 4. diſt. 47. & B. Thomas 3. part. q. 59. art. 5. docent.

Adduci ſolent ad hoc iudicium particulare probandum loca duo: Vnus ex illo Ioan. 5. *Pater omne iudicium dedit filio,* cùm enim dicit, *omne iudicium*, videtur plura iudicia ſignificare, vnum videlicet particulare, & aliud vniuerſale. Alter ex illo Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori & poſt hoc iudicium.* Sed iſta loca non concludunt, vterque enim poteſt intelligi de iudicio vniuerſali; nam Ioan. 5. illud (*omne*) non neceſſariò refertur ad duo iudicia, particulare, & generale, ſed ad varios homines iudicandos, & ad varia opera, de quibus iudicandum erit, certè Auguſtinus exponit de vltimo iudicio. Alterius autem loci ex cap. 9. ad Hebræos ſenſus eſt, cùm fuerint mortui omnes homines, tunc fiet iudicium, vt Oecumenius exponit.

Efficaciter tamen probatur iudicium particulare ex illis verbis Eccleſiaſt. 11. *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere vnicuique ſecundum vias ſuas.* Item: *In fine hominis denudatio operum illius.* Et præterea idem colligitur euidenter ex alia veritate; nam de fide eſt, mox à morte impios deſcendere ad æterna ſupplicia, vt patet Lucæ 16. de diuite, & iuſtos ad æterna gaudia, vt patet Luc. 23. de latrone: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* At non eſt vllo modo credibile prius diſtribui pœnas, & præmia, quàm fiat iudicium.

Deinde Patres idem docent. CYPRIANVS ſermone de mortalitate: *Gratulari*, inquit, *oportet, & temporis munus amplecti, quòd dum noſtram fidem firmiter promimus, & labore tolerato ad Chriſtum per anguſtam Chriſti viam pergimus, præmium vitæ & fidei ipſo iudicante capiamus.* CHRYSOSTOMVS homil. 37. in Matth. *Poſtquam*, inquit, *diem tuum obieris, iudicium, & pœna conſequetur: In inferno enim, Pſalmiſta dicit, quis confitebitur tibi?* Vbi etiamſi non additur ſtatim, tamen neceſſariò ſubintelligitur. Nam refellit Chryſoſtomus illorum errorem, qui putabant Chriſtum poſt mortem prædicaturum, & ad pœnitentiam adducturum defunctos.

Vtitur autem hoc argumento; Poſt mortem ſequitur iudicium, & poſt iudicium pœna inferni, in inferno autem nemo poteſt confiteri Domino; igitur poſt mortem non eſt locus pœnitentiæ; quòd ſi Chryſoſtomus non vellet dicere,

ſtatim

statim à morte impios iudicari, & trudi in infernum, sed differri hæc omnia in diem nouissimum, nihil valeret argumentum eius. Responderetur enim, hoc medio tempore prædicari posse defunctis, dum iudicium vniuersale differtur. AVGVSTINVS lib. 2. de origine animæ, cap. 4. *Iam illud*, inquit, *rectissimè, & valde salubriter credit, iudicari animas cùm de corporibus exierint, antequam veniant ad illud iudicium, quo eas oportet, iam redditis corporibus, iudicari.*

His accedant exempla eorum, qui se iudicatos testati sunt. Scribit B. GREGORIVS lib. 4. Dialogorum, cap. 36. de quodam Stephano, qui cùm esset mortuus, & iudici oblatus, audiuit iudicem dicentem; non hunc sed Stephanum Ferrarium vocari iussi, atque ita ille reuixit, & simul Stephanus Ferrarius, qui in vicinia morabatur, obiit. cui simile narrat S. Augustinus libro de cura pro mortuis, cap. 12. de quodam Curma. Addit autem Gregorius hæc non fieri vero errore, sed vt per istum quasi errorem, qui mortuus fuerat, reuiuisceret, & narraret viuentibus tormenta, & iudicium quod manet impios post hanc vitam. Ibidem cap. 38. narrat exemplum de quodam Crisorio, qui in articulo mortis positus, adhuc viuens vidit sententiam suæ damnationis.

Duo similia narrat Beda lib. 5. hist. cap. 14. & 15. de duobus, qui desperantes mortui sunt, quia iam viderant iudicium suum peractum, & sententiam latam. Simile narrat Ioannes Climacus in sua scala, gra. 7. de quodam eremita, qui in articulo mortis audiebatur quasi in iudicio positus respondere accusationibus, & interdum dicere, falsum est, non feci; interdum, feci, sed pœnitentiam egi; interdum, verum dicitis, nec habeo quod respondeam.

DENIQVE exstat memorabile exemplum in vita S. Brunonis, de quodam Parisiensi Doctore, qui in ipsa Ecclesia, dum exequiæ fierent, sublato capite ex feretro clamauit; Iusto Dei iudicio accusatus sum, & sequenti die iterum clamauit, iusto Dei iudicio iudicatus sum, & tertio die, iusto Dei iudicio damnatus sum. Est autem notādum circa hæc exempla, tam iudicium illorum, quod ante mortem peractum est, quàm istius Parisiensis, quod in triduum post mortem dilatum fuit, pertinere ad particularem quandam, & extraordinariam prouidentiam, qua Deus vtitur ad nos siue instruendos, siue terrendos, alioqui regulariter credendum est iudi-

cium fieri statim à morte; nam ordinariè tempus pœnitentię vtile durat vsque ad extremum spiritum, vt apertè docet Leo epist.90.ad Rusticum; nec est ratio cur post mortem retardetur iudicium, cùm Deus non egeat testibus, nec allegationibus, sed in instanti possit iudicare.

Est etiam obseruandum, non posse certò definiri, an animæ deferantur ad iudicem, an ibi iudicentur vbi corpus relinquunt, & similiter an iudicentur immediatè à Christo in forma humana sententiam proferente, an solùm diuina virtute, quæ vbique præsens est, an verò per Angelos sententia manifestetur. Quod enim Scripturæ passim dicunt, Christum hominem esse iudicem viuorum & mortuorum, intelligitur de nouissimo generali iudicio; nam etiam ante Christi incarnationem iudicium particulare exercebatur; vnde non solùm non est certum, sed nec admodum probabile, quod Innocentius III. affirmat li.2.cap.vlt.de contemptu mundi, Christum in forma crucifixi apparere omnibus morientibus, tam bonis, quàm malis.

Quantum ad TERTIVM, quòd sententia iudicis lateat animas quæ iudicantur, & falsum est, & impertinens; falsum quidem, quia iudicium particulare præcipuè fit ad hoc, vt innotescat sententia ei qui iudicatur; nam propter alios erit generale iudicium; propter Deum non est necessarium iudicium, ipse enim omnia nouit, ergo solùm fit, vt innotescat ipsi animæ quæ iudicatur; & idem colligitur ex visionibus suprà citatis. Est etiam impertinens; nam etiamsi non eis innotesceret sententia iudicis, tamen facilè possent per se cognoscere qualis sit, ab effectu, quia videbunt se statim in inferno, aut in cœlo, aut in purgatorio.

AT poterunt, inquies, dubitare, an sint in inferno, vel in purgatorio. Non ita est; nam in inferno blasphematur Deus; in purgatorio laudatur; in inferno non est fides infusa, neq; vlla spes, aut caritas Dei: in purgatorio hęc omnia reperiuntur; ergo anima, quæ videbit se sperare in Deo, laudare, & diligere Deum, euidenter cognoscet se in inferno non esse.

AT poterit, inquiunt, metuere ne in infernum mittatur, licet ibi adhuc non sit: sed neque hoc dici potest; nam eadem fides manet in illa, quam hîc habuit; hîc autem credidit secundum clarissima Scripturarum testimonia; post mortem non posse fieri vllos de bonis malos, nec de malis bonos, & nullum

nullum niſi malum in infernum eſſe mittendum; cùm ergo videat ſe diligere Deum, & proinde ſe eſſe bonam, non metuet damnationem.

Dices; Nos hîc videmus nos diligere Deum, & tamen non ſumus certi, an ſimus iuſti, ergo etiam animæ illæ non certò colligent ex dilectione ſua iuſtitiam ſuam.

Respondeo; Nos non videmus habitum caritatis infuſum, quo iuſtificamur, ſed ex coniecturis fallibilibus colligimus eum in nobis eſſe; at animæ ſeparatæ ſicut ſeipſas perſpicuè intuentur; nec enim pendent ibi à phantaſmatibus, ita etiam vident omnia quæ in ſe habent, ac proinde vident, an habeant verum habitum caritatis, an non; præterea ſciunt animas eſſe immobiles tam in bono, quàm in malo, ergo etiamſi non viderent habitum ſuum infuſum caritatis, tamen ſcirent nunquam ſe Deum blaſphematuras, nec odio habituras, ac proinde nunquam in infernum mittendas. Denique ex fide nouerunt animas impiorum mox à morte corporis detrudi in infernum, nec differri vlterius eorum ſupplicia, id enim omnes Catholici credunt ex cap. 16. Lucæ, ergo animæ quæ ſe vident extra infernum, credunt firmiter ſe in eum nunquam mittendas.

Quantum ad Qvartvm, quòd animæ illæ propter nimios dolores impediantur à cognitione ſui ſtatus, & proinde putent ſe eſſe in inferno, & in quadam turbatione & deſperatione verſentur, vt Lutherus dicit, falſiſſimum eſt. Nam Primo, anima diuitis in inferno Lucæ 16. non impediebatur à cognitione ſui ſtatus, quantò minus ergo impedientur animæ, quæ ſunt in Purgatorio?

Secvndo, quòd in hoc mundo impediantur homines à recto iudicio ex intenſione dolorum, prouenit ex læſione organi corporei, at ibi eſt pura mens ſpiritualis, & incorruptibilis.

Tertio, quia Eccleſia in canone Miſſæ dicit: *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, quæ nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis.* Vbi Eccleſia orat pro animabus Purgatorij; nam ſubdit, ipſis Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus, locum refrigerij, lucis, & pacis, vt indulgeas deprecamur. At certè quę dormire dicuntur in ſomno pacis, non ſunt anxiæ, nec deſperant, ſed potius

habent

habent admixtam cum summis cruciatibus incredibilem consolationem propter certam spem salutis.

QVARTO, quia si crederent se damnatas, non peterent suffragia viuorum, nec dicerent se breui liberandas si pro eis oretur, vt patet apud Gregorium lib.4. Dialogorum, cap.40. & exemplis allatis in prima quæstione.

CAPVT QVINTVM.

Soluuntur obiectiones.

OBIICIVNT primò testimonia quædam Scripturarum, quibus vtitur Ecclesia in officio defunctorum, dum pro animabus, quæ degunt in Purgatorio, orare cupit. Psalm.6. *Anima mea turbata est valde.* Et ibidem: *Sana animam meam, quoniam conturbata sunt ossa mea.* Et Psal.114. *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.* Certè ista tanta perturbatio & anxietas non potest nasci ex solis pœnis, sed ex incertitudine, & metu æternæ damnationis; nam si animæ illæ perfectæ essent in caritate, & certæ essent de sua salute, non ita timerent, cùm scriptum sit Prouerb.12. non contristabit iustum quidquid acciderit ei.

RESPONDEO, stultum esse, ex eo quod Ecclesia vtitur aliquo Psalmo in officio defunctorũ, velle omnia verba eius Psalmi intelligere ad literam de defunctis; quomodo enim intelligemus de defunctis illa verba eiusdem 6. Psalmi: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo?* Itaque Ecclesia propter vnam aut alteram sententiam, quę ad rem pręsentem facit, totum aliquem locum Scripturæ legere solet, etiamsi maior pars illius loci ad rem præsentem non faciat. Sic in dedicatione Ecclesiæ legitur Euangelium de Zachæo, quia illa vltima verba: *Hodie salus huic domui facta est*, conueniunt aliquo modo dedicationi, & consecrationi Ecclesiæ. sic in Assumptione B. Virginis legitur Euangelium de Martha, & Magdalena propter illa verba: *Marta optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Sic denique (vt omittam cetera) in officio defunctorum propter illa verba Psal.6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.*

Et propter illa Psal. 114. *Placebo Domino in regione viuorum*, leguntur integri illi Psalmi.

Adde, quod falsum etiam est, quod in argumento assumitur, turbationem, & tristitiam non nasci ex dolore, sed ex incertitudine, aut desperatione salutis; nam Dominus ipse Ioan. 12. cap. de se ait: *Nunc anima mea turbata est*. Et Matth. 26. cœpit contristari & mœstus esse, & tamen nec incertitudo, nec desperatio in Dominum cadere poterat. locus autem Prouerbiorum non debet accipi de quauis tristitia, sed de tristitia deiiciente, ac deprimente, quæ mortem operatur, quam B. Paulus 2. Cor. 7. vocat tristitiam huius seculi.

Altera obiectio sumitur ex illa oratione, quæ post Euangelium in Missa de mortuis recitatur: *Libera Domine animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum, &c.*

Respondent aliqui, Ecclesiam orare pro agonizantibus, ne damnentur ad inferos, sed repugnat illud; Libera animas omnium fidelium defunctorum, non enim agonizantes dicuntur animæ defunctorum. Deinde vsus Ecclesiæ habet, vt hæc oratio dicatur etiam in anniuersariis defunctorum pro iis animabus, quæ ante multos annos migrarunt à corpore. Alii dicunt, hanc orationem fundi pro iis, qui sunt in Gehenna, quas interdum liberari contingit, vt fertur de Traiano: sed, vt omittam improbabilem esse illam Traiani historiam, qui in Gehenna sunt iam ceciderunt in obscurum, atq; absorpti sunt à tartaro. quid igitur pro illis Ecclesia orat ne cadant in obscurum, néue absorbeantur à tartaro? Deinde Ecclesia pro fidelibus tantùm orat: *Libera*, inquit, *animas fidelium defunctorum*. Non autem sunt fideles, qui damnati sunt ad inferos.

Duæ igitur solutiones aliæ dari possunt. Vna est, quòd Ecclesia oret pro animabus, quæ in Purgatorio degunt, ne damnentur ad pœnas Gehennæ sempiternas, non quidem quòd certum non sit eas non damnandas ad eas pœnas, sed quia vult Deus nos orare etiam pro iis rebus, quas certò accepturi sumus.

Sed aduersus hanc responsionem obiici potest, quia etsi Ecclesia interdum oret pro iis rebus, quas certò est acceptura, non

ta, non tamen orat pro iis rebus, quas iam accepit: porrò iam accepit ne animæ illæ damnentur, cùm certam ſententiam illæ habuerint, & ſecuriſſimæ ſint, deinde mens fidelium, qui pro defunctis orant vel orari cupiunt, certè eò fertur, vt animas illas iuuent, & expediant à præſentibus pœnis Purgatorij.

Verùm iſtæ obiectiones facilè diluuntur; nam etſi animæ Purgatorij iam acceperint primam ſententiam in iudicio particulari, eaq; ſententia liberæ ſint à Gehenna: tamen adhuc ſupereſt iudicium generale, in quo ſecundam ſententiam accepturæ ſunt. Quocirca Eccleſia orans, ne in iudicio extremo animę illę cadant in obſcurum, néue abſorbeantur à tartaro, non orat pro ea re quam accepit, ſed pro ea quam acceptura eſt.

Ad illud verò de intentione fidelium, reſpondeo, etiam illi intentioni ſatisfieri; nam in illa oratione vtrumque petitur, nimirum, vt liberentur animæ illæ de pœnis inferni, id eſt, Purgatorij, quas in præſenti patiuntur, & poſtea liberentur à ſententia damnationis in extremo iudicio ferenda.

Altera ſolutio eſt, quod Eccleſia verè orat quantum ad intentionem ſuam, vt animæ liberentur à pœnis Purgatorij, tamen vtatur eo modo loquendi, quaſi animæ tunc migrarent à corpore, & in periculo eſſent æternæ ſalutis, quia commemorat, & repræſentat diem depoſitionis ſiue obitus; vt enim in celebritatibus feſtorum Incarnationis, Natalis, Apparitionis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini Eccleſia ita orat, ac ſi tunc deberet Chriſtus, vel incarnari, vel naſci, &c. quia repræſentat illa myſteria vt præſentia, & tamen non intendit ad literam precari, vt verbum carnem aſſumat, aut naſcatur de virgine, &c. ſed vt nobis applicetur fructus eorum myſteriorum: ita quoque in ſacrificio pro defunctis, quia commemoratur dies obitus illorum, Eccleſia ita pro illis orat, ac ſi tunc morerentur; & tamen intendit orare, vt liberentur ab inferno eo modo, quo liberari poſſunt, id eſt, vt nõ detineantur diutiùs in illis pœnis, vel vt refrigerium aliquod doloribus miſceatur. Denique, quomodo non eſt abſurdum, nunc poſt mille & quingentos annos in aduentu Domini dicere: *Rorate cœli deſuper,*

& nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem. & alia multa id genus, ita non est absurdum pro defunctis dicere: *Libera eas de ore leonis, ne cadant in obscurum, &c.*

CAPVT SEXTVM.

De loco Purgatorij.

SEQVITVR quæstio quarta: *Vbi sit Purgatorium?* De qua quæstione nihil Ecclesia definiuit: sunt autem multæ opiniones.

PRIMA quorundam, qui putant ibi animas purgari, vbi peccauerunt, id est, variis in locis. & quidem quod variis in locis animæ purgentur, satis probabiliter colligitur ex Gregorio lib. 4. Dialogorum, cap. 40. & cap. 55. qui refert animam Paschasij, & cuiusdam alterius in balneis quibusdam purgatas. Necnon ex epistola Petri Damiani de miraculis sui temporis, vbi describit visionem de purgatione animę sancti Seuerini in quodam flumine. At quòd omnes ibi puniantur, vbi peccauerunt, non est probabile; nam contingit aliquem in multis locis peccasse, nec est verisimile in omnibus illis purgandum. Præterea visiones prædictæ contrarium ostendunt; nam Paschasius Diaconus peccauerat Romæ in electione Pontificis, purgabatur autem in thermis Puteolanis, & S. Seuerinus peccauerat in Palatio Imperatoris, & purgabatur in flumine.

SECVNDA opinio, loca animarum non esse corporalia. ita Augustinus lib. 12. de Genesi, cap. 33. sed retractauit lib. 2. retract. cap. 24.

TERTIA, loca pœnalia animarum esse hunc mundum, in quo animæ manent in corpore tanquam in carcere. Hanc refert, & refellit Irenæus in fine li. 5. nam Scriptura dicit, animas post hanc vitam descendere in infernum, vt patet Lucæ 16. & alibi.

QVARTA, infernum & purgatorium animæ, nihil esse aliud præter conscientiam accusantem & punientem peccata. ita Philo in libro de congressu quærendæ eruditionis gratia, & Origenes, vt refert Hieronymus in epistola ad Auitum. Hæc refellitur; nam si ista opinio esset vera, non minus essemus nunc in inferno vel purgatorio, quàm post mortem.

QVIN-

Qvinta est, infernum, & proinde purgatorium (sunt enim loca vicina) fore in valle Iosaphat. ita refert Chrysostomus sensisse veteres aliquos homil. de præmiis beatorum, tomo 3. similem sententiam refert Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 42. fortè argumentum istorum fuit, quia Christus passim infernum vocat Gehennam; Gehenna autem est vallis quædam adeo coniuncta cum valle Iosaphat, vt pars eius esse videatur, de quo nomine infrà dicemus.

Sexta opinio est, infernum esse statum animæ extra corpus; nam dum est in corpore in luce versatur, vt ex operibus apparet: cùm de corpore exit, nihil amplius videre potest nisi beata sit, & istæ sunt tenebræ exteriores. ita refert Theophylactus in cap. 16. Luc.

Septima est, locum pœnalem animarum non esse terram, sed aërem istum caliginosum vbi Dæmones versantur. Ita Gregorius Nyssenus in libro de anima, & resurrectione, Chrysostomus homil. de præmiis beatorum, & Auctor operis imperfecti in Matth. homil. 53. cui sententiæ fauet historia S. Fursæi apud Bedam lib. 3. historię Anglorum, cap. 19. illo enim defuncto cùm ab Angelis in cœlum deduceretur, ostensi sunt maximi ignes supra aërem, qui seruabantur (vt Angelus dicebat) ad mundi conflagrationem, & interim examinabantur ibi hominum opera.

Octava est communis Scholasticorum, Purgatorium esse infra viscera terræ, inferno ipsi vicinum. Constituunt enim Scholastici communi consensu intra terram quatuor sinus, siue vnum in quatuor partes diuisum, vnum pro damnatis, alterum pro purgandis, tertium pro infantibus sine Baptismo abeuntibus, quartum pro iustis, qui moriebantur ante Christi passionem, qui nunc vacuus remanet; quorum sufficientia sumitur penes genera pœnarum, sunt enim hæc omnia loca pœnalia; omnis autem pœna, aut est tantùm damni, aut etiam sensus; & rursus aut æterna, aut temporalis: pro pœna ergo solius damni æterna, est limbus puerorum; pro pœna solius damni temporali, erat limbus patrum; pro pœna damni, & sensus æterna, est infernus; pro pœna damni & sensus temporali, est Purgatorium.

Quia verò hæc omnia fabulas esse Caluinus dicit lib. 2. Institut. cap. 16. §. 9. & similiter discipulus eius Beza in cap. 2.

Actor. & Magister eius Bucerus in cap. 27. Matth. de singulis probandum est. Ac PRIMVM, quod intra viscera terræ sit locus aliquis animarum, qui generali vocabulo vocatur infernus, demonstratum est à nobis lib. 4. de Christo, cap. 9. inde petat Lector si velit plenè cognoscere, quæ ad hunc locum pertinent.

PORRO ad argumenta, quæ tunc attulimus, accedant variæ eruptiones ignis, quæ in terra apparent, quas non temerè B. Gregorius putat esse indicia quædam inferni, intra viscera terræ existentis, libro 4. Dialogorum, cap. 35. nam in eodem libro cap. 30. scribit se certa relatione cognouisse, eadem ipsa hora, qua obiit Rex Theodoricus Arianus, visam fuisse animam eius iactari in foueam Vulcani, quæ est in Sicilia, & Laurentius Surius in historia anni M. D. XXXVII. scribit circa montem Heclam Insulæ Islandiæ, vnde erumpunt flammæ, & audiuntur quædam quasi tonitrua horribilia, sæpe apparere animas, quæ dicant se mitti ad illum montem. Hæc de inferis in genere.

Nunc de singulis locis. Ac primùm quòd infernus damnatorum sit in profundissimis terræ partibus, probatur PRIMO, quia intra viscera terræ est infernus, vt iam probauimus, sed Luc. 16. anima diuitis Epulonis dicitur fuisse in inferno, & non solùm in inferno, sed etiam in loco profundissimo, quandoquidem vt videret Lazarum, qui etiam tunc erat in locis subterraneis, sursum versus aspicere debuit. PRAETEREA ratio ipsa dictat, vt si locus beatorum est in summo cœlo, locus damnatorum sit in loco remotissimo à cœlo, nihil autem remotius centro terræ.

DEINDE, quòd Purgatorium sit etiam sub terra, & inferno damnatorum vicinum, probatur PRIMO ex illis verbis Actor. 2. *Solutis doloribus inferni*, quæ intelliguntur ab Augustino epist. 99. de pœnis Purgatorij, vnde etiam Ecclesia in Missa de defunctis dicit: *Libera animas defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu.* SECVNDO, id confirmatur ex visione, quam refert Beda libro 5. capite 13. historiæ, vbi apertè visum est Purgatorium inferno damnatorum contiguum. DENIQVE, Theologi ferè omnes docent eodem in loco esse, & eodem igne torqueri damnatos, & animas Purgatorij.

Quod

Quod autem limbus puerorum sit in inferno, probatur; nam Concilium Florentinum sessione vltima disertè definit tam eos qui moriuntur cum peccato mortali, quàm eos qui cum solo originali, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendos; & B. Augustinus lib. 1. de Baptismo paruulorum, cap. 28. & lib. 5. hypognostici dicit fidem Catholicam non nosse nisi duo loca, vbi homines sint futuri perpetuò, cœlum beatorum & infernum damnatorum. Est tamen communis opinio Scholasticorum, limbum puerorum esse in loco inferni altiore, quàm sit Purgatorium, ita vt ad eum ignis non perueniat; quam sequutus est Innocentius III. capite Maiores, extra de Baptismo. sed de hac re alibi disputandum est.

Quod denique limbus Patrum sit in inferno, sed in parte suprema, probatum est satis accuratè in li. 4. de Christo, cap. 10. Vnum solum argumentum repetemus, quod in eo loco nimis breuiter tractatum fuit. Igitur li. 1. Reg. cap. 28. anima Samuelis de locis subterraneis ascendere visa est: *Vidi*, inquit Pythonissa, *Deos ascendentes de terra*.

Respondebunt aduersarij illum non fuisse verè Samuelem, sed Diabolum in forma eius, vt docent Tertullianus libro de anima prope finem, Auctor quæstionum apud Iustinum quæst. 52. & Auctor quæstionum veteris Testamenti quæst. 27. apud Augustinum, & Auctor librorum de mirabilibus sacræ Scripturæ lib. 2. cap. 11. Procopius & Eucherius in hunc locum libri Regum, & Isidorus lib. 8. etymologiarum, cap. 9. qui his rationibus mouentur.

Primo, quia non est credibile Samuelem subiectum fuisse Pythonissæ, nec etiam spontè venisse; quia artem magicam confirmasset. Secvndo, quia Samuel non se adorari passus fuisset, vt illa vmbra fecit. Tertio, quia non dixisset Sauli: *Cras tu, & filij tui mecum eritis*. Nec enim Saulis anima ad limbum Patrum, sed ad Gehennam descensura erat. Qvarto, quia Deus negauit Sauli responsum per Prophetas, per oracula & per somnia, vt in eo capite dicitur; ergo non est credibile responsurum postea fuisse per Pythonissam.

At his non obstantibus, tenendum est, verè Samuelis animam fuisse eam, quæ apparuit, & proinde vehementer confirmari sententiam nostram de loco subterraneo animarum.

Nam inprimis auctores citati sunt omnes aut incerti, aut obscuri; at qui contrarium docent, certi & clarissimi sunt, nimirum Iosephus lib. 6. antiquit. cap. 15. Iustinus in Dialogo cum Triphone vltra medium, Basilius epistola 80. ad Eustathium medicum, Ambrosius in cap. 1. Lucæ, Hieronymus in cap. 7. Isaiæ, & Augustinus libro de cura pro mortuis, cap. 15. Neque obstat quod Augustinus lib. 2. ad Simplicianum q. 3. dubitauerit, an fuerit illa anima, nec ne; nam librum de cura pro mortuis scripsit posterius, & re diligentius considerata. Præter hos veteres idem docent recentiores in hunc locum, Lyranus, Abulensis, Dionysius Carthusianus, & Caietanus.

Sunt etiam pro hac sententia fortissimæ rationes. PRIMA, quia Scriptura perpetuò vocat Samuelem, eum, qui apparuit: *Cùm vidisset*, inquit, *mulier Samuelem.* Et rursum: *Dixit Samuel ad Saul*, &, *intellexit ergo Saul quòd Samuel esset.* At certè non diceret, intellexit, sed cogitauit, vel putauit, si id non esset verum.

SECVNDA, quia Eccles. 46. ponitur in laudibus Samuelis, quòd mortuus prophetauerit, & annunciauerit Regi quę ventura erant. At quænam laus est quod Diabolus alicuius speciem assumat, & decipiat? & hoc est argumentum propter quod Augustinus libro de cura pro mortuis asserit, verè fuisse Samuelem illum, qui apparuit, cuius testimonij non meminerat cùm scriberet ad Simplicianum.

TERTIA, quia prædixit Sauli futura, quæ Diabolus scire non poterat, nimirum sequenti die eum cum filiis periturum, exercitum dissipandum, Dauidem regnaturum, &c.

VLTIMO, quia rationes contrariæ nihil concludunt.

Ad PRIMVM dico, Samuelem non venisse iussu Pythonissæ, sed iussu Dei, & potius impediuisse quàm confirmasse artem magicam; præuenit enim Samuel aduentu suo effectum incantationis; & contrario modo ascendit atque alij soleant, qui per incantationem excitantur. & hæc est caussa cur Pythonissa turbata fuerit, & sibi impositum diceret. Si enim verum est, quod Rabbini scribunt, vmbrę mortuorum, quæ vi magicæ artis euocantur, capite deorsum verso ascendunt: Samuel autem recta figura ascendit, ita vt primùm caput, deinde pectus, postremò pedes è terra emergere visi sint.

Ad SECVNDVM dico, illam adorationem non fuisse latriam, sed reuerentiam debitam animæ Samuelis.

Ad TERTIVM dico, illud; *Mecum eritis*, non significare in sinu Abrahæ eritis, sed mecum eritis sub terram, id est, mortui eritis; nam cùm inter filios Saulis esset etiam Ionathas iustus, non erant descensuri ad eundem locum Saul, & Ionathas, & tamen Samuel dicit in genere, *Mecum eritis.*

Ad QVARTVM dico, Deum se iratum Sauli ostendere voluisse, idque fecisse tam non respondendo quando interrogabatur, quàm respondendo quando non interrogabatur; vtrumque enim est signum iræ. ADDE, quòd cum Saul interrogabat Deum, si Deus respondisset, potuisset Saul declinare bellum, & pœnam sibi à Deo paratam; at cùm interrogauit Pythonissam, iam erant omnia parata, & acies instructæ, & in conspectu positæ, vt nullo modo prælium detrectari posset; tunc ergo Deus, vt magis puniret Saulem, prædixit ei per Prophetam interitum suum, & filiorum, & totius exercitus.

Habemus igitur, Purgatorium, Infernum, ac limbos Patrum & puerorum, loca subterranea esse.

CAPVT SEPTIMVM.

Sitne post hanc vitam aliquis locus pro animabus iustis, præter Cælum & Purgatorium.

DE prædictis receptaculis subterraneis animarũ, duo quædam à Theologis tractari solent, quæ hîc breuiter inserere placuit, plenioris doctrinæ caussa. PRIMO, quærunt, an præter hæc loca sit aliquis alius locus, vbi retineantur animæ antequam ad regnum cœlorum perueniant. SECVNDO, an ex his locis egredi possint.

Quantum ad PRIMVM, difficultas est satis magna, quia ex vna parte omnes Theologi docent, non esse alia receptacula præter quatuor numerata, & Concilium Florentinum sessione vltima definit, animas, quæ nihil purgandum habent, mox recipi in cœlum. Ex altera parte narrat Beda lib. 5. hist.

hist.cap. 13. visionem valde probabilem, cui ipse fidem adhibere non dubitauit. fuit autem in illa ostensum cuidam animæ, quæ ad corpus postea rediit, præter infernum & purgatorium, & regnum cœlorum, quoddam quasi pratum florentissimum, lucidissimum, odoratum, amænum, in quo degebant animæ quæ nihil patiebantur, sed tamen ibi manebant, quia nondum idoneæ erant visioni beatæ. cui reuelationi multas alias conformes adducit Dionysius Carthusianus in Dialogo de iudicio particulari, art. 31. & Gregorius li. 4. Dialogorum, cap. 36.

Videtur mihi dicendum, non esse improbabile talem aliquem locum reperiri, ceterùm eiusmodi locum ad Purgatorium pertinere, etsi enim ibi nulla sit pœna sensus, tamen est pœna damni, pœna autem non conuenit nisi animæ, quæ nondum plenè purgata est. itaque erit locus ille mitissimum Purgatorium, & quasi carcer quidam senatorius, atque honoratus.

CAPVT OCTAVVM.

Num ex receptaculis suis animæ defunctorum egredi valeant.

ALTERIVS autem quæstionis triplex esse potest sensus. PRIMVS, an possint exire nunquam redituræ, quia nimirum transferantur de vno receptaculo ad aliud. SECVNDVS, an possint exire, vt rursum redeant ad suum locum. TERTIVS, an possint ita egredi, vt hîc nobiscum iterum viuant.

Quantum ad PRIMVM sensum, facilè responderi potest, ex inferno damnatorum, limboque puerorum non dari regressum; ex Purgatorio, limboque Patrum dari; sunt enim animæ impiorum damnatæ ad perpetuos carceres, & ignes Gehennæ, & similiter animæ puerorum ad perpetuum exilium, & tenebras. Animæ autem sanctorum Patrum damnatæ erant ad exilium temporale, & animæ Purgatorij ad carceres temporales. ratio est, quia caussa carceris, vel exilij damnatorum est culpa mortalis actualis, vel originalis, quæ nunquam remittetur; caussa autem exilij Pa-

trum

tum fuit debitum temporale contractum ex peccato primi parentis; ille enim suo peccato cœlum clauserat, quod aperiri non potuit, nisi Christi sanguine reipsa effuso; caussa verò Purgatorij est reatus temporalis pœnæ, quæ necessariò finem habet.

Contra hoc tamen est auctoritas Ioannis Damasceni, qui in oratione de mortuis dicit, orationibus S. Theclę liberatam de inferno animam Falconillæ cuiusdam fœminę paganæ, & orationibus S. Gregorij Papæ animam Traiani Imperatoris.

Respondeo, si hæc historia defendi debeat, oportere dicere, Traianum non fuisse damnatum absolutè ad inferos, sed solùm punitum in inferno secundum præsentia eius demerita, & suspensam sententiam propter præuisas beati Gregorij preces; & præterea non immediatè ex inferno ad cœlum transisse, sed prius corpori vnitum, & tunc baptizatum, & pœnitentiam in hac vita egisse; ista enim est communis solutio B. Thomæ, Durandi, Richardi, & aliorum in 4. dist. 45. Quia tamen Traianum resurrexisse, sine teste dicitur, nec enim vllus veterum huius rei meminit, & repugnat hoc sententiæ Damasceni, qui satis apertè docet de inferno ad cœlum transisse, non autem ad hanc vitam rediisse Traianum, etsi pœnitentiam egit, in inferno illam egisse: Cùm tamen solius Damasceni auctoritate nitantur auctores citati, ideo magis propendeo in sententiam Melchioris Cani, qui lib. 11. de locis, cap. 2. simpliciter improbat hanc historiam vt confictam, & Dominici à Soto, qui in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. dicit, hanc historiam sibi creditu durissimam esse, non obstante Apologia Alphonsi Ciaconis, pro hac historia ante hoc triennium edita. Rationes autem quibus moueor sunt quatuor:

Prima, quia quotquot hanc historiam admiserunt, id fecerunt propter Damasceni auctoritatem; at librum illum non esse Damasceni facilè probari potest; nam in eo libro auctor non solùm dicit Traianum, & Falconillam ab inferno damnatorum ad regnum cœlorum transiuisse, sed etiam multos alios, qui in infernum descenderant, quia fide diuina caruerint, à Christo conuersos, & saluatos quando ad inferos descendit: quod & per se erroneum est, &

con-

contrarium verbis Damasceni lib. 2. de fide, cap. 4. vbi dicit hominibus id esse mortem, quod fuit Angelis casus.

SECVNDA ratio est, quia nullus auctor Latinus historiæ eius meminit, vt Paulus Diaconus, Anastasius Bibliothecarius, Marianus Scotus, Ado, ac ne ipse quidem Beda, qui B. Gregorij studiosissimus fuit; immò in ipsa Romana Ecclesia, & eius archiuis nulla huius rei memoria exstabat, quando Ioannes Diaconus vitam B. Gregorij scripsit; ipse enim vitam B. Gregorij ex archiuis Romanis diligentissimè collegit, & tamen lib. 2. cap. 44. dicit, hanc historiam de Traiano repertam in Ecclesia quadam Anglorum, nec fidem certam illi habitam à Romanis.

TERTIA, quia B. Gregorius lib. 34. mor. cap. 13. disertè docet, non posse orari pro infidelibus defunctis, quemadmodum nec pro Diabolo, quandoquidem in eadem æterna, & irreuocabili damnatione sunt; quomodo ergo credibile est eum id fecisse? Respondet Abulensis quæstion. 57. in 4. li. Regum, ideo Gregorium peccasse mortaliter orando pro Traiano; sed absurdissimum est & ferè blasphemum, cùm constet Gregorium virum fuisse non modò sanctissimum, verùm etiam prudentissimum. Deinde si peccauit mortaliter orando, quomodo fuit exauditus? Num Deus placatur, quando offenditur? Respondet Ciaconus, non peccasse Gregorium orando, sed meruisse potius, quia licet ordinariè non liceat orare pro damnatis, tamen licet ex peculiari instinctu diuino.

AT CONTRA. Eadem historia refert Gregorium propter hoc peccatum punitum fuisse perpetuò dolore stomachi, & pedum. Respondet ipse, hunc dolorem non datum Gregorio in pœnam, sed ne elatio illi subreperet. At contrà; nam Petrus Diaconus, quem ipse citat ex libro quodam bibliothecæ Vaticanæ, dicit, Gregorio ab Angelo dictum fuisse, quòd quia præsumpserat hoc petere, laboraret vsq; ad mortem dolore, &c. ergo in pœnam peccati; nam præsumptio peccatum est.

QVARTA ratio est, quia argumenta Ciaconis non concludunt; ipse enim nititur præcipuè his testibus. PRIMO, testimonio Petri & Ioannis Diaconorum Gregorij, quod exstare dicit in bibliotheca Vaticana. SECVNDO, testimonio

inno-

nominati auctoris, qui scripsit vitam B. Gregorij, quæ præponitur operibus eius impressis Basileæ anno M. D. LXIV. qui auctor videtur vixisse tempore ipsius Gregorij. TERTIO, testimonio Damasceni. QVARTO, testimonio Ioan. Diaconi lib. 2. cap. 44. vitæ B. Gregorij. QVINTO, testimonio S. Thomæ. SEXTO, testimonio S. Birgittæ. SEPTIMO, testimonio Mechtildis.

PRIMVM testimonium mihi valde suspectum est; nam si illud esset verè Petri Diaconi, non diceret Ioannes Diaconus, historiam hanc non exstare in Romana Ecclesia, sed solùm apud Anglos. præterea iste Petrus dicit, Gregorium à Deo petiuisse, vt quotquot sepelirentur in Ecclesia S. Andreę in cliuo Scauri, non possent damnari, dummodò fidem tenuerint Christianam, & impetrauisse. At certè Gregorius vir prudentissimus nunquam ita orasset; nam vel intelligit de fide informi, vel de formata; si de informi, ergo voluisset saluari homines morientes sine caritate, quod quis credat? si de formata, non erat opus id petere; nam vbicunque sepeliatur, qui moritur cum caritate, damnari non potest. ADDE, quòd totum illud fragmentum redolet nouitatem, & proinde suppositium videtur: vocat enim Gregorium diuum, quod nomen eo tempore erat inusitatum. Item anteponit Cardinales Episcopis; quod repugnat Ioanni Diacono, qui in vita S. Gregorij scribit, ex Cardinalibus consueuisse promoueri à Gregorio multos ad Episcopatum, vt ad gradum altiorem, alia quoque habet non pauca signa nouitatis.

TERTIVM testimonium iam est reiectum.

QVARTVM est contra ipsum Ciaconum; nam Ioannes Diaconus dicit, animam Traiani non esse liberatam de inferno, sed solùm id obtinuisse, vt in inferno existens non pateretur pœnam ignis, Ciaconus autem vult eam esse in cœlo beatam.

QVINTVM est etiam contra ipsum; nam B. Thomas vbi ex professo hoc tractat, nimirum in 4. d. 45. q. 2. probabilissimum putat animam Traiani liberatam solùm à pœnis inferni vsque ad diem iudicij, ac deinceps cruciandam cum ceteris.

SEXTVM est valde obscurum; nam S. Birgitta non dicit Traianum esse saluum, sed solùm eleuatum ad gradum altio-

altiorem, vbi indicat in inferno aliquid salutis recepisse.

SEPTIMVM est expressè contra ipsum; nam Mechtildis dicit, se petiuisse à Domino quid egerit cum animabus Sampsonis, Salomonis, Origenis, & Traiani. & responsum esse, Deum velle esse omnibus incognitum, quid sua liberalitas cum illis egerit. si ergo Deus vult esse incognitum, non est credendum auctoribus, qui asserunt Traianũ esse in cœlo. Adde, quòd Deus in hac reuelatione coniungit Traianum cum Origene: At in prato spirituali, quod citatur à VII. Synodo, & à Ioanne Diacono lib. 2. cap. 45. vitæ B. Gregorij, narratur alia reuelatio, qua Origenes visus est in Gehenna ignis cum Ario, & Nestorio, & V. Synodus, cap. 11. dicit anathema Origeni sicut Ario, Nestorio, & ceteris hæreticis.

Quantum ad SECVNDVM, quidam existimant animas non posse vnquam de suis receptaculis egredi, sed omnes apparitiones esse Dæmonum, qui fingunt se esse animas de Purgatorio exeuntes, & suffragia postulantes. ita Tertullianus libro de anima circa finem, & Auctor quæstionum ad Antiochum quæst. 11. & 13. idem videntur dicere Chrysostomus hom. 29. in Matth. & homil. 2. & 4. de Lazaro, & Theophylactus in cap. 8. Matthæi, quanquam hi duo, si bene legantur, non dicunt, nullo modo posse animas egredi ad nos, sed non posse egredi pro arbitrio suo, nec verti in Dæmones, nec vagari inter nos more Dæmonum. Hæretici huius temporis omnes apparitiones animarum rident, tanquam Dæmonum illusiones, præcipuè Magdeburgenses.

Verissima tamen est Augustini sententia libro de cura pro mortuis, cap. 15. & 16. nimiæ impudentię esse negare animas interdum ad nos redire Deo iubente vel permittente; habemus enim testimonia grauissimorum auctorum, de regressu animarum ex omnibus receptaculis, præterquam ex limbo puerorũ. Nam quod ex cœlo animæ beatæ ad nos aliquando veniant, sunt exempla certissima apud Eusebium lib. 6. hist. cap. 5. Augustinum de cura pro mortuis, ca. 16. Sulpitium in vita Martini, Paulinum in vita Ambrosij, Theodoretum lib. 5. hist. cap. 24. Gregorium lib. 3. Dialogorum, cap. 24. & 25. & in VII. Synodo action. 4.

Quòd ex limbo Patrum apparuerint animę probat Augu-

ſtinus libro de cura pro mortuis, ca.15.& 16. ex lib.1. Regum, cap. 28. vbi Samuelis anima apparuit Sauli, & ex Matth. 17. vbi Moſes apparuit cum Helia in monte Thabor. quamuis enim Hilarius in hunc locum, & Ambroſius lib. 1. de Cain, cap. 2. dicunt, Moſem adhuc viuere, tamen contrarium expreſsè habetur Deuteron. vltimo, & Ioſue 1.

Quòd ex Purgatorio apparuerint, ſunt exempla apud Gregorium lib. 4. Dialog. cap. 40. & 55. & alios auctores ſuprà citatos. Quòd denique ex inferno, probat multis exemplis Auctor librorum de proprietatibus apum, & idem apparet ex illa apparitione Doctoris Pariſienſis in vita B. Brunonis, qui poſt triduum à morte dixit ſe condemnatum. Credibile eſt, animam illam mox à morte in infernum deſcendiſſe, ſed tamen ter apparuiſſe; & PRIMO, manifeſtaſſe ſuam accuſationem. SECVNDO, ſuum iudicium. TERTIO, ſuam damnationem, vt hoc modo pluribus innoteſceret hoc exemplum.

Quantum ad TERTIVM, quòd aliqui ex Purgatorio vel limbo Patrum fuerint ad vitam reuocati, nulli dubium eſſe poteſt. Nam mortui, quos excitarunt Helias, Heliſæus, Dominus Chriſtus, & Petrus, & Paulus, cùm fideles fuerint, creduntur fuiſſe in Purgatorio, aut in limbo, neq; vllum ſequitur inconueniens, ſi ex his locis aliqui reſurgant, ſiquidem hoc nihil aliud eſt, quàm mutare illis exilium, vel carcerem.

DICES; at iam erant, certi de ſua ſalute, & per reſurrectionem fient incerti. RESPONDET bene Abulenſis quæſt. 57. in 4. Regum, omnes eos, qui ex Purgatorio aut limbo Patrum in vitam reuocati fuerunt, ſine dubio confirmatos fuiſſe in gratia, vt nullo modo perire potuerint, quia alioqui iniuria illis facta fuiſſet.

Quòd autem ex cœlo, aut inferno damnatorum reuocari poſſent ad vitam, videretur incredibile, niſi exſtarent exempla, quæ negari non poſſunt. Nam B. Gregorius libro 1. Dialog. ca. 9. ſcribit, à S. Fortunato excitatum fuiſſe Marcellum quendam virũ ſanctum, qui ab Angelis in optimum locum ductus fuerat. Et c. 12. ſcribit, à S. Seuero excitatũ quendam virũ peſſimum, qui à Dæmonibus in infernum deducebatur. Egeſippus ſcribit li. 3. ca. 2. B. Petrum excitaſſe affinem quendã Cæſaris Ethnicũ à morte. Nec dubitari poteſt, quin

Apo-

Apostoli aliquos Ethnicos excitarint. Maximus serm. 2. de sancta Agnete, dicit, ab ea excitatum filium præfecti, qui in peccato mortali obierat. Et Euodius lib. 1. de miraculis S. Stephani, dicit, puerulum mortuum ante Baptismum, ad reliquias S. Stephani excitatum.

Dico igitur, beatos iam existentes non posse reuocari ad vitam; siquidem beatitudo includit certitudinem de non amittenda vnquam felicitate, vt B. Augustinus docet de correp. & gratia, cap. 10. & ratio est manifesta, quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; non habet autem omnia bona, qui non habet illam certitudinem. Si igitur aliqui sancti viri redierunt ad corpus, non fuerunt beati, sed Deus præuidens eorum excitationem, distulit eorum beatificationem, & interim detinuit eos in optimo aliquo loco, vt accidit Marcello illi, de quo Gregorius loquitur.

De damnatis similiter dico, damnatum absolutè ad pœnas æternas, non posse reuocari ad vitam, quoniam alioqui fieret incerta impiorum damnatio; & sanè B. Augustinus lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 24. nimiæ præsumptionis esse dicit asserere, eos non mansuros perpetuò in igne, quibus Veritas dicit: *Ite in ignem æternum*; dicit autem hoc Veritas omnibus, quos damnat tam in particulari, quàm in vniuersali iudicio. Præterea nullus esset damnatorum, qui non posset sperare salutem, & pro quo non possemus orare. nunc enim non oramus pro infidelibus damnatis, quia secũdum fidem credimus eos non posse saluari; at si possunt saltem ex priuilegio saluari, certè pro illis orandum esset, sicut in hoc mundo oramus pro obstinatis in malo, vt Deus det illis gratiam efficacem, quæ certè non datur, nisi ex priuilegio.

Sed obiicit Abulensis quęst. 57. in 4. librum Regum, ei, qui excitatur ab inferno damnatorum, non remittitur neq; culpa, neq; pœna per ipsam excitationem, neq; aliud miraculum hîc necessarium est, quàm simplex mortui resuscitatio, ergo fieri potest, vt tales redeant. Respondeo, non remitti culpam, neq; pœnam, sed dari beneficium æquiualens, quia ponitur in statu, in quo poterit à culpa & pœna liberari; ex quo sequuntur omnia absurda suprà dicta, quòd non erit

certa

certa impiorum damnatio: quòd illi sperare poterunt: quòd licebit pro eis orare.

Ad illa exempla, quæ adferuntur, respondet Sotus in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 2. omnes Ethnicos, quos Apostoli excitarunt, laborasse ignorantia inuincibili fidei, & proinde in Purgatorio fuisse.

At quid respondebit Sotus Ambrosio, qui serm. 90. & Maximo, qui serm. 2. dicunt, beatam Agnetem excitasse filium præfecti, quem Diabolus necauerat, cùm voluisset ipsam virginem sanctam stuprare? Igitur dico, eos qui sunt excitati, cùm mererentur pœnas æternas, nõ fuisse damnatos, sed suspensam eorum sententiam, & interim punitos secundum præsentem iniustitiam, vt B. Thomas docet in 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2. quomodo etiam respondent Richardus, Durandus, & alij ibidem.

CAPVT NONVM.

De tempore, quo durat Purgatorium.

IAM VERO de tempore, quo Purgatorium permanebit, duo sunt errores extremi. PRIMVS error est Origenis, qui extendit tempora Purgatorij vltra diem resurrectionis; ita enim habet hom. 14. in Lucam: *Ego puto,* inquit, *quòd & post resurrectionem ex mortuis indigeamus Sacramento eluente nos, atque purgante, nemo enim absque sordibus resurgere poterit.* Hic tamen est error exploratus; nam B. Augustinus lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 16. *Purgatorias pœnas,* inquit, *nullas futuras opinetur, nisi ante illud vltimum tremendumque iudiciũ.* Et ratio est, quia Dominus Matthæi 25. in iudicio solùm duos ordines hominum dicit futuros; vnum beatorum; alterum damnatorum.

DICES; Anima non peccauit sola, sed simul cum corpore, igitur simul cum corpore purgari debet; proinde post resurrectionem homines purgabuntur. RESPONDEO, si argumentum concluderet, probaret etiam, animam separatam non posse puniri in inferno, nec voluptatibus in cœlo frui, contra Euangelium Lucæ 16. *Crucior in hac flamma.* Et Lucæ 23. *Hodie mecum eris in paradiso.*

Dico igitur, meritò puniri animam etiam solam, quia ipsa

eſt ſubiectum & cauſſa efficiens peccati; nam ſunt quædam opera hominum, quæ non poſſunt fieri niſi à toto compoſito, nec recipi, niſi in totum compoſitum, vt illa omnia quæ fiunt à potentiis organicis, vt loqui, videre, audire &c. & talia diſſoluto compoſito non inueniuntur amplius; & ſi quidem tale eſſet peccatum, argumentum planè concluderet. at non ita eſt; peccatum enim eſt actus liberi arbitrij, & ideò à ſola voluntate propriè fieri dicitur, & in ſola voluntate formaliter inuenitur; diſſoluto ergo homine, peccatum integrè, & ſolùm reperitur in voluntate, & per illam in anima, nō autem in carne mortua: ibi autem puniri vel purgari debet, vbi inuenitur.

Adde etiam, quòd caro ſuo modo quoque punitur; nam, vt anima ſeparata punitur pœna damni, quia caret viſione Dei, & pœna ſenſus, quia torquetur igne; ita caro punitur pœna damni, quia caret vita, & pœna ſenſus, licet impropriè, quia paulatim putrefit, & in cineres redigitur: tamen prior ſolutio eſt melior; nam etiam corpora Sanctorum hæc patiuntur, qui tamen purgatione non egent.

ALTER error eſt Lutheri, qui è contrario nimis breue efficit Purgatorium. Vult enim, omnes peccati reliquias dolore mortis purgari in iis, qui in fide moriuntur, & ideò nullum aliud eſſe Purgatorium, præter mortem.

Hic error facilè refelli poteſt; nam per reliquias peccatorum vel intelligitur fomes, vel mali habitus contracti, vel reatus pœnæ temporalis, vel peccata venialia; hæc enim ſola & omnia remanere poſſunt in homine iuſtificato ex iis, quæ ad peccatum pertinent, & proinde reliquiæ peccatorum dici poſſunt. Ac primùm, fomes tollitur quidem in morte, quia tunc extinguitur ſenſualitas; ſed non propter fomitem nos Purgatorium conſtituimus, alioqui etiam pueri baptizati morientes, deberent purgatorias pœnas pati, cùm Baptiſmus eis non abſtulerit fomitem. At Auguſtinus lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 16. diſertè docet, eiuſmodi pueros nullas pati purgatorias pœnas. Mali autem habitus, qui in voluntate exiſtunt, non neceſſariò extinguuntur per mortem, quandoquidem ſunt in potentiis, quæ organo non ſunt alligatæ, vt patet. Nec tamen propter huiuſmodi habitus conſtituimus Purgatorium; nam alioqui ſequeretur, adultos, qui poſt

multos

multos malos habitus cōtractos baptizantur, & statim moriuntur, vel certè ꝓ Christo occiduntur, non posse saluari nisi per Purgatoriū, quia nec Baptismus, nec Martyrium dissoluit eiusmodi habitus. Videmus enim baptizatos adhuc habere valdē malas propensiones, quas antea habebant, & oportere eos paulatim actibus contrariis eiusmodi habitus tollere.

Credibile igitur est, omnes istos habitus tolli per primum actum contrarium animæ separatæ, quem statim à separatione elicit. Etsi enim hîc non possit vno actu destrui habitus contractus per multos actus, tamen ibi poterit, quia actus ille multò vehementior erit, cùm anima tunc sit potentior, quantum ad actus spirituales, nec habeat fomitem contrarium & resistentem, vt hîc habet.

Restat ergo reatus pœnæ, & peccata venialia, quæ propriè dici possunt reliquiæ peccatorum, ob quas est Purgatorium. Has autem reliquias aliquando certum est in morte purgari, aliquando certum est non purgari, aliquando dubium est quid fiat, & probabilissimum est, partim purgari, partim non purgari.

Probo singula. Ac PRIMVM quidem, quia mors violenta pro Christo suscepta, quæ dicitur martyrium, sine dubio purgat omnes huiusmodi reliquias; Cyprianus enim lib. 4. epist. 2. clarè dicit, peccata omnia passione purgari: & quòd non loquatur de culpis mortalibus, patet, quia ibidem dicit, sine caritate nec martyrium quidquam prodesse; quod ante Cyprianum docuerat beatus Paulus in priori epistola ad Corinthios, cap. 13. Itaque Ecclesia nunquam orat pro Martyribus, quia, vt Augustinus dicit serm. 17. de verbis Apostoli: *Iniuria est orare pro Martyre, cuius nos debemus potius orationibus commendari.*

SECVNDVM probo; nam qui moriuntur inuiti, vel sine vsu rationis, vt amentes & dormientes, & quos repentini casus opprimunt, non possunt ea morte vllo modo purgari; nam vel ipsa mors per se absolutè purgat, vel ratione alicuius voluntarij actus ipsam concomitantis. Non primum, quia mors secundum se est quid naturale, saltem post primi parentis peccatum; vnde communis est bonis & malis, immò hominibus & iumentis; at per naturalia, quæ necessariò eueniunt, non meremur, nec demeremur, nec possumus

dissoluere debita voluntariè contracta;igitur si mors purgat, id fit ratione voluntarij actus concomitantis; at nos loquimur hoc loco de illis,qui sine vllo eiusmodi actu moriuntur. Præterea, videmus sæpe optimos viros pati mortem durissimam, & minus bonos leuissimam. at si in morte deberent purgari reliquiæ peccatorum, necessariò contrarium fieri deberet.

TERTIVM probo; nam multi sunt, qui æquo animo mortem tolerant propter sua peccata, quorum patientia sine dubio iuuat ad satisfaciendum, sed vtrum æquiualeant debita contracta per peccata, nemo certò scire potest.

Præter hos errores fuit opinio Dominici à Soto in 4. sent. dist. 19. q. 3. art. 2. neminem in Purgatorio manere ad decem annos; & ratio eius est, quia si hîc in terris aliquibus pœnis breui tempore liberari possumus ab omni pœna, quare non multò citiùs in Purgatorio, cùm illæ pœnæ sint pœnæ in infinitum grauiores, & intensiores istis? Præterea, hîc sunt prolixæ pœnæ, quia non possunt esse multùm intensæ, nam subiectum destruerent; at post hanc vitam possunt esse intensissimæ, quia subiectum est incorruptibile: ergo credibile est, Deum illas animas ad gloriam anhelantes breuissimo tempore per intensissimas pœnas purgare. sed istæ rationes non concludunt.

Ad PRIMAM dici potest, hîc esse tempus misericordiæ, illic iustitiæ.

Ad SECVNDAM dico, Deum posse compensare extensionem intensione, sed nolle, alioqui sequeretur, animas non manere in Purgatorio ad vnam horam, quia potest Deus augendo intensionem, redigere pœnas decem annorum ad vnã horam.

Præterea, repugnant huic sententiæ probatissimæ visiones Sanctorum. Scribit enim Beda lib. 5. hist. cap. 13. cuidam ostensas fuisse Purgatorij pœnas, dictumq́; illi esse, animas quæ in Purgatorio degunt, saluandas omnes in die iudicij, licet aliquæ orationibus & eleemosynis viuentium, & præcipuè altaris sacrificio, iuuentur, vt etiam ante diem iudicij liberentur; vbi clarè indicat, aliquos iã defunctos vsq; ad diem iudicij mansuros in Purgatorio. Similes visiones multas afferre possemus ex Dionysio Carthusiano, & ex aliis.

Repu-

Repugnat etiam Ecclesiæ consuetudo, quæ anniuersaria sacra celebrat pro defunctis, etiamsi cōstet eos ante centum vel ducentos annos esse mortuos, quod certè non fieret, si Ecclesia crederet, non puniri animas vltra decem annos. Res igitur est incertissima, & non, nisi temerè, definiri potest.

CAPVT DECIMVM.

Qualis sit Purgatorij pœna.

DE POENA Purgatorij quædam sunt certa, & quædam dubia. PRIMO, certum est, Purgatorij pœnam non esse desperationem & metum Gehennæ, vt Lutherus sentit; id enim iam refutatum est.

SECVNDO, certum est etiam, vnam Purgatorij pœnam esse carentiam diuinæ visionis; non enim possunt animæ illæ non dolere, quòd videant se propter suas culpas impediri à fruitione summi boni; quæ vocatur pœna damni.

Certum est TERTIO, præter hanc pœnam esse etiam aliquam aliam pœnam, quam Theologi vocant pœnam sensus, quæ cōsistit in aliquo dolore proueniente aliunde, quàm ex carentia visionis Dei; vt enim qui peccat, auertit se à summo bono, & cōuertit inordinatè ad creaturas, ita postea puniri debet non solùm carentia summi boni, sed etiam afflictione inflicta ab aliquo alio creato obiecto.

Certum est QVARTO, in Purgatorio, sicut etiam in inferno, esse pœnam ignis, siue iste ignis accipiatur propriè, siue metaphoricè, & siue significet pœnam sensus, siue damni, vt quidam volunt. Quòd enim aliquis ignis sit in Purgatorio & inferno, patet tum ex illis verbis B. Pauli 1. Cor. 3. *Saluus erit quasi per ignem.* Et Matth. 25. *Ite in ignem æternum.* tum ex testimoniis Patrum citatis in primo libro; omnes enim ignem appellabant Purgatorij pœnam.

His certis positis, & in quibus omnes conueniunt, dubium est. PRIMO; An ille ignis sit propriè dictus ignis, an metaphoricè? SECVNDO, si sit propriè dictus, quomodo possit agere in animas separatas? TERTIO, à quibus ministrentur istæ pœnæ, à Dæmonibus ne, an ab Angelis bonis, an per se agant? QVARTO, an ista pœna sit maior omnibus pœnis huius vitæ?

CAPVT XI.

Ignem Purgatorij eſſe corporeum.

QVANTVM ad PRIMVM, communis ſententia Theologorum eſt, verum & proprium eſſe ignem, & eiuſdem ſpeciei cum noſtro elementari. Quæ ſententia non eſt quidem de fide, quia nuſquam ab Eccleſia definita eſt, immò in Concilio Florentino Græci apertè profeſſi fuerant, ſe non ponere ignem in Purgatorio, & tamen in definitione facta ſeſſione vltima, definitur Purgatorium eſſe, nulla mentione ignis habita. Tamen eſt ſententia probabiliſſima.

PRIMO, propter conſenſum Scholaſticorum, qui non poteſt niſi temerè contemni.

SECVNDO, propter Gregorij auctoritatem lib. 4. Dialogorum, cap. 29. vbi diſertè aſſerit, ignem, quo puniuntur animæ, eſſe corporeum. Neque obſtat, quod lib. 15. cap. 14. moralium dicit, ignem Gehennæ eſſe incorporeum; eſt enim mendum ſcriptorum, qui poſuerunt (incorporeum) pro (corporeum) vt patet ex ſequentibus, dicit enim ſtatim corporaliter vrere.

TERTIO, propter Auguſtinum, qui in eandem ſententiam propendet lib. 21. cap. 10. de ciuit. Dei.

QVARTO, quia in Scriptura paſſim pœna impiorum vocatur ignis; & regula Theologorum eſt, vt verba Scripturarum accipiantur propriè, quando nihil abſurdi ſequitur.

QVINTO, quia corpora damnatorum punientur igne poſt reſurrectionem, vt patet Matth. 25. *Ite in ignem æternum*; at corpora non poſſunt vri, niſi igne corporeo. Eſt autem idem ignis corporum damnatorum, & ſpirituum corpore vacantium; nam ibidem dicitur: *Qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.*

SEXTO, quia Sap. 11. dicitur; Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur; ſed homines peccant ſæpe ſenſibilia oblectamenta inordinatè cupiendo, ergo puniri debent ſenſibilibus obiectis; ignis igitur quo puniuntur, ſenſibilis eſt.

SEPTIMO, id confirmatur ex eruptionibus ignis in monte Æthna, aliiſque locis, de quibus diximus, cap. 6.

CAPVT

CAPVT XII.

Sciri non poſſe, quomodo ignis corporeus animas vrat.

DE SECVNDO, veriſſima ſententia eſt, non poſſe in hac vita ſciri, quomodo ignis corporeus agat in animam incorpoream; id enim ingenuè confitetur Durandus in 4. diſt. 44. quæſt. vlt. & ante Durandum B. Auguſtinus lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 10. vbi dicit, animas torqueri ab igne miris, ſed veris modis; & B. Gregorius, cùm lib. 4. Dialogorum, cap. 29. dicit, ex igne viſibili inuiſibilem pœnam animas trahere; vocat enim inuiſibilem pœnam, quia occulta & incognita eſt nobis. Sed licet non ſciamus quomodo id fiat, poſſe tamen fieri, docet Auguſtinus ex alio ſimili; videmus enim animam incorpoream vniri corpori humano, & ei vitam dare, & cum illo ſimul gaudere & pati, cùm tamen modus huius vnionis ſit planè ineffabilis? Quis capiat, quomodo ſpiritus ſit forma corporis, cùm inter corpus & ſpiritum nulla ſit proportio? Sicut ergo potuit vniri ſpiritus carni, vt illi vitam communicaret, ita poteſt vniri ſpiritus igni, vt ab illo pœnam trahat, licet modus vtriuſque vnionis ſit prorſus incognitus.

CAPVT XIII.

An in Purgatorio torqueantur animæ à Dæmonibus.

DE TERTIO dubio res eſt omnino incerta; nam quòd non torqueantur à Dæmonibus, nec ab Angelis, ſed à ſolo igne, docent Scholaſtici, vt D. Thomas in 4. diſt. 20. art. 5. & rationem reddunt, quia omnes animæ Purgatorij in vltimo conflictu Diabolum ſuperarunt, ideò non decet iuſtitiam diuinam, vt ſinat eas ab hoſte deuicto vexari. Deinde, hîc in terris etiam perfectos viros Dæmones vexant, quia ſperant ſe poſſe eos ad peccatum pertrahere; at animas Purgatorij ſciunt in gratia confirmatas non poſſe cadere, & vexationem illis

necessariò profuturam ad celeriorem purgationem; nō igitur credibile est, Dæmonum opera animas illas cruciari.

Ex altera parte, quòd à Dæmonibus torqueantur animæ Purgatorij, docent multæ reuelationes, vt illa beati Fursæi apud Bedam lib. 3. hist. cap. 19. & apud Dionysium Carthusianum lib. de quatuor nouissimis, & lib. 1. vitę B. Bernardi, cap. 10. Maneat igitur & hoc inter secreta, quæ suo tempore nobis aperientur.

CAPVT XIV.

De grauitate pœnarum.

DE QVARTO, pœnas Purgatorij esse atrocissimas, & cum illis nullas pœnas huius vitæ comparandas docent constanter Patres. AVGVSTINVS in Psal. 37. *Quamuis*, inquit, *salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quidquid potest homo pati in hac vita.* GREGORIVS in Psal. 3. pœnitentialem: *Illum*, inquit, *transitorium ignem omni tribulatione præsenti existimo intollerabiliorem.* BEDA in eundem Psalmum dicit, nulla esse supplicia martyrum, vel latronum cum illis purgatoriis pœnis conferenda. Idem habet B. Anselmus in 1. Cor. 3. & B. Bernardus sermon. de obitu Humberti.

Idem probant omnes reuelationes, quæ apud Bedam lib. 3. & 5. historiæ, apud S. Birgittam, apud Dionysium Carthusianum, & in vita Christinæ mirabilis habentur.

Idem probat ratio, saltem de pœna sensus. nam tam ad dolorem, quàm ad gaudium tria concurrunt; potentia, obiectum, & coniunctio vnius cum altero. Iam quantum ad potentiam, sine comparatione capacior est doloris potentia rationalis, quàm animalis; nam quantū ad apprehensionem intellectus, est veluti fons, sensus veluti riuulus; quantum ad appetitum, voluntas est veluti fons, appetitus inferior est veluti riuulus. cùm ergo anima ipsa nuda immediatè torqueatur, maximus debet esse ille dolor ex parte patientis; nunc enim non tam anima, quàm corpus torquetur, & per corpus aliquis etiam dolor ad animam transit.

Quantum ad obiectum, si ibi est verus ignis, erit omnino acerrimus; cùm ad hoc solùm sit institutus, vt sit instrumentum

tum iustitiæ diuinæ; si non sit ignis verus, erit aliquid multò horribilius, quale Deus parare potuit, qui potentiam suam in hoc ostendere voluit.

Quantum ad coniunctionem, maxima erit; nam hîc vbi sunt omnia corporalia, non fit coniunctio, nisi per contactum extremitatum, & superficierum, at ibi animam ipsam intimè pœna illa penetrabit.

Quamuis autem aliquo modo omnes admittant, pœnas Purgatorij esse maiores pœnis huius vitæ, tamen dubium est, quomodo hoc intelligatur; nam B. Thomas in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 2. docet duo. PRIMO, pœnam damni esse maximam pœnarum, tam quæ in Purgatorio, quàm quæ in hac vita reperiri possint. SECVNDO, dicit, minimam pœnam Purgatorij esse maiorem maxima pœna huius vitæ.

PRIMVM probat, quia sicut possessio desiderati boni gignit gaudium, ita absentia desiderati boni gignit dolorem: Sed bonum, quod animæ Purgatorij desiderant, est summum, & desiderium etiam est maximum; intellectus enim clariùs cognoscit, quàm magnum bonum sit videre Deum, & appetitus tum naturalis, tum etiam infusæ caritatis exerit vires, & intensissimus est, nec impeditur à mole corporea, & sensibilibus delectationibus; vt in hac vita exempla dari possunt, vt si quis vehementissima fame vexaretur, vel arderet siti intolerabili, & videret ante se mensam instructam optimis cibis, dulcissimoque vino, nec posset quidquam attingere, & tamen sciret alioqui sibi parata illa omnia fuisse.

Probat deinde SECVNDVM D. Thomas, quia omnis, qui in Purgatorio degit, cruciatur saltem hac pœna damni, quæ est omnium maxima; ergo minima pœna Purgatorij est maior, quàm sit maxima pœna huius vitæ.

At B. Bonauentura in 4. dist. 20. art. 1. quæst. 2. docet PRIMO, pœnam damni in Purgatorio non esse maiorem omni pœna, siue Purgatorij, siue huius vitę. SECVNDO docet, Purgatorij pœnas esse maiores pœnis huius vitæ, solùm in hoc sensu, quia maxima pœna Purgatorij est maior, quàm sit maxima pœna huius vitæ, licet aliqua pœna Purgatorij reperiatur minor aliqua pœna huius vitæ. Quæ sententia mihi placet; nam licet absentia summi boni ex se generet in

amante summam tristitiam, tamen in Purgatorio mitigatur hæc tristitia, & leuatur magna ex parte propter certam spem illius boni acquirendi; ista enim certissima spes affert incredibile gaudium, & quò magis propinquat finis illius exilij, tantò magis gaudium crescit. Itaque solùm in inferno pœna damni est summa, quia est annexa desperationi certissimæ, & de hac loquitur Chrysostomus homil. 24. in Matthæum, cùm mille Gehennas dicit nihil esse, si conferantur cum amissione diuini conspectus; & Augustinus, qui in Enchiridio, capite 112. dicit, minimam pœnam damni, si tamen æterna sit, maiorem esse omnibus pœnis huius vitæ.

Dices; At damnati non diligunt Deum, ergo non cupiunt videre. Respondeo, non diligunt Deum propter Deum, sed tamen propter seipsos coguntur conspectum eius ardentissimè diligere, quia intelligunt in visione Dei consistere suum summum bonum.

Confirmatur hoc argumentum. Primo, quia si pœna damni esset grauissima, etiam in Purgatorio, sequeretur, Patres in limbo passos fuisse grauissimam pœnam: quod adeò falsum est, vt Lucæ 16. dicat Abraham diuiti damnato de Lazaro: *Tu cruciaris, hic verò consolatur.* Et B. Augustinus epist. 99. negat, posse intelligi de S. Patribus illud Actor. 2. *Solutis doloribus inferni*, quia nimirum non in doloribus, sed in requie illos Christus inuenerit. Et B. Gregorius lib. 13. moral. cap. 22. dicit, Patres in inferno non tormenta vlla, sed requiem habuisse.

Confirmatur Secvndo, quia Augustinus, Gregorius, Beda, Anselmus, & Bernardus, cùm dicunt, pœnam Purgatorij esse maiorem omni pœna huius vitæ, disertè loquuntur de pœna ignis, per quam intelligunt omnes pœnam sensus, non damni.

Alterum dictum Bonauenturę, probatur Primo, quia ex certis reuelationibus constat, aliquorum pœnam esse tam exiguam, vt nihil pati videantur, quales sunt illi, qui albis vestibus induti, visi sunt in locis amœnis & lucidis, apud Bedam lib. 5. hist. cap. 13.

Secvndo probatur, quia potest fieri, vt quis moriatur, nullum debitum secum ferens, nisi vnius verbi otiosi: at incredi-

credibile videtur, propter vnum solum otiosum verbum pati debere aliquem supplicia grauiora omnibus pœnis huius vitæ.

TERTIO, quia licet sit quæstio; An pœnæ Purgatorij semper crucient æquè grauiter, ab initio vsque ad finem purgationis? An verò paulatim minuantur, donec finem accipiant? tamen probabilior sententia est, paulatim remitti; hinc autem sequitur, non quamlibet Purgatorij pœnam esse maiorem maxima pœna huius vitæ; nam pœna illa Purgatorij, quę est prope finem, debet esse adeò remissa, vt ampliùs remitti non possit; hîc autem pœnæ inueniuntur intensissimæ, quæ plurimùm remitti possent.

Quòd autem pœna Purgatorij paulatim remittatur, probatur; nam S. Bernardus in vita S. Malachiæ scribit, oranti Malachiæ pro sorore defuncta, ipsam defunctam ter apparuisse. Primò, in veste nigra, & extra Ecclesiam. Secundò, in veste subfusca, & intra limen Ecclesiæ. Tertiò, in veste alba, & ad ipsum altare cum ceteris Sanctis. Ex quibus ipse intellexit, animam sororis paulatim remittentibus se pœnis ad finem purgationis venisse. Et similes multæ visiones adferri possent.

CAPVT XV.

Suffragia Ecclesiæ defunctis prodesse.

QVATVOR explicanda sunt de suffragiis defunctorum. PRIMVM, an suffragia viuorum prosint defunctis. SECVNDVM, quot sint genera suffragiorum. TERTIVM, à quibus fieri possint. QVARTVM, quibus prosint.

De PRIMO, hæretici huius temporis omnes, & alij veteres, quos citauimus initio huius disputationis, negant, prodesse defunctis viuorum suffragia. Quòd autem prosint, probari potest Scripturis, Conciliis, Patribus, & apparitionibus animarum, quæ omnia peti debent ex prima quæstione. Quibus addenda est ratio, quam tunc non attulimus, quia præsupponebat Purgatorium esse, quod nondum erat demonstratum.

Ratio

Ratio est Petri Cluniacensis in epistola contra Petrobrusianos: Ecclesia tota est vnum corpus, cuius caput est Christus, ergo debet habere communicationem tam capitis cum membris, quàm membrorum inter se; nam, vt dicitur 1. Corinth.12. pro inuicem sollicita sunt membra, & si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Sed iusti defuncti sunt membra huius corporis; nam sunt colligati nobiscum & cum Deo in fide, spe, & caritate. vnde B. Augustinus lib.20. de ciuitate Dei, cap.9. *Neque enim*, inquit, *piorum animæ defunctorum ab Ecclesia separantur, quæ est regnum Christi*; igitur viuentes possunt ac debent iuuare defunctos, vt membra eiusdem corporis. Præterea Christus, qui caput est, profuit viuens in terris viuentibus, mortuus mortuis, viuens mortuis, & mortuus viuentibus; ergo etiam decet, vt membra inter se ita agant, vt iusti viuentes viuentibus, mortui mortuis, viuentes mortuis, & mortui viuentibus prosint.

Ac primùm, quòd Christus viuens profuerit viuentibus, patet, quia remisit peccata Magdalenæ Lucæ 7. Paralytico Matth.9. Zachæo Luc.19. Petro Luc.22. Latroni Luc.23. curauit etiam corporaliter plurimos, vt dicitur Marci 1. Actor. 10. & alibi. QVOD mortuus mortuis, patet; nam descendens ad inferos, soluit plurimos à doloribus inferni, vt dicitur Actor.2. & simul aperuit sepulcra, & multa corpora Sanctorum excitauit, Matth.27. QVOD viuens mortuis, patet; nam puellam in domo, adolescentem in via, Lazarum in sepulcro mortuos reuocauit ad vitam, Matt.9. Luc.7. Ioan.11. QVOD denique mortuus viuis, patet; nam morte sua vitam nobis æternam promeruit, & nunc in cœlo semper interpellat pro nobis, & aduocatum nostrum agit, Hebr.7. & 1. Ioan.2.

Probatur TERTIO & vltimò; nam ex quatuor membris diuisionis, tria sunt certè manifesta, ergo & quartum debet habere locum; nam quòd viuentes iuuentur à viuentibus, nemo negat, cùm videamus doceri, instrui, pasci verbo & Sacramentis alios ab aliis. & Iacobus dicit cap.5. *Orate pro inuicem vt saluemini.*

Quòd etiam mortui mortuis prosint, patet; nam Helisæus mortuus mortuum alium suscitauit, 4.Reg.13. & Abraham mortuus in sinum suum Lazarum mortuum recepit, Lucæ

Lucæ 16. Nec vlli dubium esse debet, quin Sanctorum defunctorum animæ cum Christo regnantes, orent pro Sanctorum animabus in Purgatorio laborantibus; cuius contrarium temerè asserit Dominicus à Soto lib.4. sentent. distinct. 45. quæst. 3. artic. 2. nam præter Petrum Cluniacensem loco notato, B. Augustinus libro de cura pro mortuis, cap.4. ad hoc dicit prodesse mortuis sepulturam in Basilicis Martyrum, vt qui recordatur mortui, simul recordetur Martyris, & eius precibus mortui animam commendet: & Ecclesia tota in illa oratione; Deus veniæ largitor, &c. supplicat Deo, vt B. MARIA intercedente, & omnibus Sanctis, animas defunctorum ad perpetuæ beatitudinis consortium peruenire concedat.

Quòd autem mortui prosint viuentibus, patet; nam 2. Machab.15. legimus, Oniam & Hieremiam iamdudum defunctos, visos fuisse orare pro populo Iudæorum viuentium. PORRO beneficia exhibita à sanctis defunctis, hominibus hîc viuentibus, innumerabilia & certissima sunt. Vide Augustinum lib.22. de ciuitate Dei, cap.8. & Theodoretum in libro de Martyribus. Non est incredibile, etiam animas Purgatorij pro nobis orare, & impetrare, quandoquidem anima Paschasij & S. Seuerini miracula operabantur, etiamsi in Purgatorio degerent, vt patet ex Gregorio lib. 4. Dialogorum, cap. 40. & Petro Damiano in epistola de miraculis sui temporis.

Et quanquam S. Thomas in 2.2. quæst.83. artic.3. contrarium docet, tamen ratio eius non conuincit; nam si animæ illæ non orant pro nobis, vel caussa est, quia non vident Deum, vel quia sunt in maximis tormentis, vel quia sunt nobis inferiores, sed nihil horum dici potest. Non PRIMVM, quia tempore veteris Testamenti orabant Sancti defuncti pro viuis, vt patet ex lib.2. Machab. cap. vlt. cùm tamen nec illi viderent Deum.

Non SECVNDVM, quia diues in inferno orabat pro fratribus suis, Lucæ 16. cùm esset tamen in maioribus tormentis, quàm sint animæ in Purgatorio. Præterea Martyres in hoc mundo in tormentis constituti orabant pro se, & aliis, vt patet de S. Stephano, Actor.7. Item dolor animabus non perturbat vllo modo iudicium rationis, nec impedit affe-

ctum bonum voluntatis; iſta enim nobis accidunt ratione corporalium organorum, quibus illæ carent. Denique, non videtur dubium, quin pro ſeipſis orent, non obſtantibus tormentis, ergo, &c.

Non etiam TERTIVM, quia in hoc mundo nos oramus pro Epiſcopis & ſummis Pontificibus, qui ſunt nobis ſuperiores, & etiam oramus pro illis, quos non dubitamus nobis eſſe ſanctiores, ſicut orabant Chriſtiani olim pro Apoſtolo Paulo, qui eorum orationes petebat, Rom. 15. & alibi.

Præterea, animæ Purgatorij etiamſi nobis ſunt inferiores ratione pœnarum, tamen ſuperiores ſunt ratione gratiæ & caritatis, in qua iam confirmatæ ſunt; oratio autem, quæ ex caritate procedit, hanc potiſſimùm ſuperioritatem requirit, ſi vllam requirit, ergo probabile eſt eas pro nobis orare. Sed quanquam hæc vera ſint, tamen ſuperfluum videtur ab eis petere, vt pro nobis orent: quia non poſſunt ordinariè cognoſcere quid agamus in particulari, ſed ſolùm in genere ſciunt nos in multis periculis verſari, ſicut nos de illis ſolùm in genere ſcimus eas valde torqueri; nam nec rebus noſtris interſunt, vt probat B. Auguſtinus libro de cura pro mortuis, cap. 13. nec in Deo orationes noſtras vident, cùm non ſint beatæ, nec eſt veriſimile eis reuelari ordinariè, quid agamus, vel petamus. Si ergo viui proſunt viuis, mortui mortuis, mortui viuis, cur non etiam prodeſſe poterunt viui mortuis?

Supereſt argumenta ſoluere, quæ reſtant, præter ea, quæ fecimus in prima & ſecunda quæſtione. Argumentum PRIMVM, Eccleſ. 9. *Viuentes ſciunt ſe morituros: mortui autem nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem, nec partem in hoc ſeculo in opere, quod ſub ſole geritur.*

RESPONDEO, loquitur Sapiens de bonis huius vitæ, & vult dicere, mortuos non ſcire, quid agatur de rebus, quas hìc reliquerunt, nec poſſe illis vti propria actione, vt comedendo, bibendo, eleemoſynas faciendo, &c. Ideò ſequitur: *Vade ergo, & comede in lætitia.* non tamen hinc concluditur, quin a nobis iuuari poſſint.

SECVNDO, obiicit Caluinus præfatione inſtitutionis Ambroſium, qui lib. 1. de Abraham, cap. 9. *Docemus,* inquit, *vt non diutius inhæreamus mortuis, ſed quantum ſatis eſt officij defe-*

deferamus. Hoc non faciunt, inquit Caluinus, *qui perpetuam de mortuis solicitudinem gerunt.*

Respondeo, Ambrosium hîc agere de luctu & pompa funeris, quam meritò vult esse moderatam; quòd autem non prohibeat solicitudinem orandi pro defunctis, patet ex oratione ipsius de obitu Valentiniani iunioris; nam in fine alloquens Gratianum & Valentinianum defunctos, ait: *Beati ambo, si quid meæ orationes valebunt, nulla dies vos silentio præteribit, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione transcurret, omnibus vos oblationibus frequentabo.*

Tertio, obiiciunt Hieronymum, qui in cap.6. ad Galat. exponens illud; Vnusquisque onus suum portabit: *Docemur*, inquit, *per hanc sententiolam nouum dogma, quod latitat; dum in præsenti seculo sumus, siue orationibus, siue consiliis inuicem posse nos coadiuuari: cùm autem ante tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquam, sed vnumquemq; portare onus suum.* Hæc autem Hieronymi sententia ab Ecclesia approbata videtur, quippe quæ in decretum Gratiani can. In præsenti, 13. quæst.2. iamdudum relata est.

Respondeo, Hieronymum loqui de iis, qui mortaliter peccant, & sine pœnitentia moriuntur, vt Gratianus annotauit. Vel dicendum, Hieronymum loqui de nouissimo iudicio, quando cessante Purgatorio cessabunt etiam suffragia, & solùm iudicis vltima sententia exequutioni mandabitur. Quod ita sit Hieronymus intelligendus, patet ex libro ipsius contra Vigilantium, vbi grauiter accusat Vigilantium, quòd dixisset, posse nos orare pro inuicem dum viuimus, post mortem autem nullius pro altero orationem audiendam.

Qvarto, ita ratiocinantur: Melius est per se, quàm per alium satisfacere; minus enim beatur qui per alium, quàm qui per se satisfacit, ergo non debemus orare pro defunctis, ne illis gloriam minuamus.

Respondeo, in hac vita melius est per se satisfacere, quàm per alium, quia dum satisfacimus, simul meremur gratiæ & gloriæ augmentum; at in Purgatorio, vbi animæ non possunt mereri, non est melius satisfacere per se, quàm per alium.

Qvin-

QVINTO; Nescimus, inquiunt, vbi defuncti nostri sint, & sæpe dum putamus eos in Purgatorio esse, illi sunt in inferno, vel etiam in cœlo, ergo frustrà oramus.

RESPONDET Augustinus libro de cura pro mortuis, capite vltimo, melius esse, vt supersint suffragia iis, qui non egent, quàm vt desint iis, qui egent; sicut benefacimus iniustis in hoc mundo, ne prætereantur iusti. Adde, quòd opus bonum nunquam est frustrà; nam est meritorium facienti, etiamsi nihil prodesset ei, pro quo fit.

SEXTO, Dei iustitia reddit mala pro malis, bona pro bonis, sed nemo patitur pro culpa alterius, quia non portabit pater iniquitatem filij, Ezechiel. 18. nemo igitur debet frui bonis alienis.

RESPONDEO, neminem pro culpa alterius puniri, nisi particeps sit eiusdem culpæ, vel consensu, vel imitatione. De talibus enim dicitur Exod. 20. Deus punit peccata Patrum in filiis in tertiam & quartam generationem; quod intelligitur, quando filij imitantur parentes, vt exponit Hieronymus in cap. 18. Ezechiel. Augustinus in Psal. 108. Chrysostomus homil. 29. in Genes. & Gregorius lib. 15. moral. cap. 22. ita ergo non est absurdum, aliquem frui bonis alterius, si cum vtriusque consensu & voluntate fiat, vt hoc loco; nam animæ Purgatorij cupiunt iuuari, & nos volumus eas iuuare; præterea punire vnum pro alio, iniustitia est; at acceptare bona vnius pro altero, misericordia & liberalitas est.

CAPVT XVI.

Quot sint genera suffragiorum.

QVANTVM ad SECVNDVM, tria sunt genera suffragiorum: Sacrificium Missæ, Oratio, & opera quælibet pœnalia & satisfactoria, vt eleemosyna, ieiunia, peregrinationes, & similia. Porrò distinguimus orationem ab operibus satisfactoriis, cùm tamen etiam ipsa sit satisfactoria, quia oratio duobus modis iuuat defunctorum animas; vno modo, vt opus quoddam pœnale & laboriosum, & hoc modo poterat comprehendi sub opere satisfactorio; alio modo iuuat, vt est impetratoria,

quod

quod est ipsi orationi proprium; quomodo etiam Beatorum orationes prosunt nobis, & animabus Purgatorij, licet satisfactoriæ non sint.

Ad hæc iuuantur etiam defuncti indulgentiis, sed ideò non faciunt illæ quartum genus suffragiorum, quia indulgentia nihil est aliud, quàm applicatio satisfactionum, seu pœnalium operum Christi & Sanctorum, defunctis. Nam idcirco dicuntur indulgentiæ concedi defunctis per modum suffragij, nõ per modum absolutionis; non enim potest Pontifex absoluere defunctos à pœnis, quomodo absoluit viuentes, quia illi non sunt ei subiecti, isti sunt; potest tamen tanquam summus dispensator thesauri Ecclesiæ communicare illis bona opera pœnalia, quæ in thesauro sunt. sed de hac re alibi dicendum est. vide interim Caietanum tomo 1. opusculorum, tract.16. quæst.5. & 6.

Quòd hæc ita sint, patet ex testimoniis Patrum. AMBROSIVS de sacrificio & oratione pro defunctis, sic loquitur lib. 2. epist.8. ad Faustinum de obitu sororis: *Non tam deplorandam quàm prosequendam orationibus reor, nec mœstificandam lacrymis tuis, sed orationibus animam eius Domino commendandam.* De eleemosyna autem agit in lib.2. de excessu Satyri fratris, qui inscribitur, De fide resurrectionis; hortatur enim parentes, vt portionem hæreditatis, quæ ad filios mortuos pertinebat, spiritibus ipsorum per eleemosynas pauperum transmittant.

AVGVSTINVS serm.32. de verbis Apostoli: *Orationibus,* inquit, *sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis non est dubium mortuos adiuuari.*

CHRYSOSTOMVS homil.69. ad populum: *Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis mortuorum fieret commemoratio, sciunt enim multam illis contingere vtilitatem.* Idem hom.41. in 1. ad Corint. *Iuuetur mortuus non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, eleemosynis.*

His adde Angeli testimonium apud Bedam lib.5. histor. cap.13. *Multos,* inquit, *preces viuentium, & eleemosynæ, & ieiunia, & maximè celebratio Missarum, vt ante diem iudicij liberentur, iuuant.*

VNVM hìc solum est dubium; An non etiam restitutio rei alienæ prosit defunctis, ac proinde sit quartum genus suffra-

gij. Nam sæpe dicuntur animæ apparere, ac petere, vt restitutio pro ipsis fiat earum rerum, quas ipsi aut obliti sunt, aut non potuerunt restituere. & S. Birgitta lib. 6. reuelationum, cap. 66. affirmat, animam tamdiu cruciari, donec restituatur quod iniustè ablatum est.

Respondet Dominicus à Soto in 4. distinct. 45. quæst. 2. artic. 3. eiusmodi restitutionem non iuuare, si fiat; nec obesse defuncto, si non fiat; nam Deus non punit, nisi pro culpa propria in hac vita contracta; vel ergo defunctus peccauit non restituendo, vel non peccauit; si non peccauit, quia fortè non potuit, aut bona fide possedit, non debet etiam puniri; si autem peccauit, punietur pro culpa negligentiæ illius in Purgatorio; sed posteaquam pœnas debitas dederit, saluabitur, siue res illa restituatur, siue non; ille enim iam est factus impotens simpliciter ad restituendum, neque debet pendere salus eius ab alterius voluntate, alioqui posset anima in Purgatorio manere in æternum, si nimirum hæres nunquam restitueret; quare si restitutio possit fieri, & non fiat negligentia hæredis, peccabit quidem hæres, non tamen id nocebit animæ; si verò fiat, nihil animæ illi proderit, quia restitutio non est satisfactio pro culpa; satisfactio enim est opus bonum pœnale, pœnale autem est dare suum, non restituere alienum.

Ad illas apparitiones respondeo, fortè animas non petere restitutionem, vt restitutionem, sed vt eleemosynam; licet enim non prosit animæ, si restituat rem alienam is, qui tenetur restituere, tamen bene proderit, si restituat alius, qui non tenetur; illa enim eleemosyna quædam est, & proinde satisfactoria.

CAPVT XVII.

Quis possit animas iuuare.

QVANTVM ad TERTIVM, qui potest suffragiis suis iuuare animas, est is, qui est iustus; homo enim iniustus, nõ potest pro se satisfacere, & multò minus pro aliis.

SED obiicies; Nónne Missa mali Sacerdotis prodest defuncto?

functo? Nónne etiamsi dominus iustus iubeat dari eleemosynas de suis rebus pro defunctis, & dentur postea à ministro iniusto, tamen eleemosynæ illæ proderunt? RESPONDEO, prodesse, sed non esse in his casibus ministrum iniustum, qui suffragatur, sed dominum iustum.

DICES rursum; quid si Prælatus iustus iubeat, spirituales filios orare, vel ieiunare pro defunctis, & illi filij sint iniusti?

RESPONDET Paludanus in 4. sentent. distinct. 45. quæst. 1. prodesse illa omnia. Melius id negat Sotus ibidem quæst. 2. artic. 2. Nam quando seruus de pecunia domini sui facit eleemosynam, illud opus propriè est domini, non serui, & ideò malitia ministri non vitiat opus; at dum subditus orat, vel ieiunat, opus propriè est ipsius subditi; ipse enim suo labore operatur, non labore domini sui. vnde B. Hieronymus libro contra Vigilantium, dicit, melius esse dare eleemosynam pauperi iusto, quàm iniusto, quia ille orans pro benefactore, exauditur, alter non exauditur.

CAPVT XVIII.

Quibus prosint suffragia.

QVANTVM ad QVARTVM, certum est, Ecclesiæ suffragia non prodesse beatis, nec damnatis, sed solùm iis, qui in Purgatorio degunt; quia priores non egent, posteriores non possunt iuuari; id quod docent omnes Scholastici in 4. distinct. 45. sequuti Augustinum, qui in Enchiridio, cap. 110. & de cura pro mortuis, cap. 1. dicit, Ecclesiæ suffragia pro valde bonis gratiarum actiones esse, pro non valde malis propitiationes, pro valde malis nulla esse adiumenta mortuorum, sed qualescunque viuorum consolationes.

At sunt in contrarium tres difficultates. PRIMA, de beatis. Videtur enim falsum, quòd beatis non prosint suffragia; nam Epiphanius hæresi 75. & Cyrillus catechesi 5. mystagogica, & Chrysostomus in sua liturgia, dicunt, sacrificium offerri Deo pro Apostolis, Martyribus, Prophetis, &c.

Præterea SECVNDO, Ecclesia in orationibus de Sanctis sæpe legit: *Sumpsimus, Domine, sancta mysteria, quæ sicut Sanctis tuis prosunt ad gloriam, ita nobis, quæsumus, proficiant ad medelam.* Et in antiquis Missalibus, vt testatur Innocentius III. cap. Cùm Marthæ, extra de celebratione Missarum, in die S. Leonis, dicebatur: *Annue, quæsumus, Domine, vt animæ B. Leonis hæc prosit oblatio.* Et licet hæc oratio mutata sit, tamen adhuc hodie in secreta oratione in eodem festo dicimus: *S. Leonis Confessoris tui atque Pontificis annua solennitas nos tibi reddat acceptos, vt per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet.*

Præterea CHRYSOSTOMVS homil. 33. in Matth. exhortans ad eleemosynas pro defunctis filiis: *Putas*, inquit, *eum maculis inquinatum? da illi sua, vt illis se à maculis detergat: putas in iustitia decessisse? præbe ipsi tua, ad mercedis & retributionis adiectionem.*

Ad PRIMVM facilis est responsio; sacrificatur enim pro Sanctis, non vt eis aliquid petamus, sed vt pro gloria illis collata Deo gratias agamus. id enim est, quod Augustinus dicit, pro valde bonis gratiarum actiones esse.

Ad reliqua respondet Innocentius, vbi suprà dupliciter. PRIMO, cùm Ecclesia petit gloriam Sanctis, qui regnum cœlorum iam possident, non petere, vt illi in gloria crescant, sed, vt apud nos gloria eorum crescat, id est, vt toti mundo gloria eorum innotescat, & illi vbique magis & magis glorificentur. SECVNDO dicit, non videri absurdum, si petamus illis augmentum gloriæ alicuius accidentalis. Adde TERTIO, fortasse peti gloriam corporis, quam habebunt in die resurrectionis. nam etiamsi gloriam illam certò consequentur, & debetur eorum meritis, tamen non est absurdum hoc illis desiderare & petere, vt pluribus modis debeatur. Cùm ergo Augustinus dicit serm. 17. de verbis Apostoli, iniuriam facere Martyri, qui orat pro Martyre, intelligitur de illis, qui Martyri precantur remissionem peccati, vel gloriam essentialem, quasi illa careret.

SECVNDA difficultas est de damnatis. Nam Augustinus Enchirid. cap. 110. dicit: *Quibus autem prosunt suffragia, aut ad hoc prosunt, vt plena fiat remissio aut tolerabilior sit ipsa damnatio.* Et cap. 112. sic ait: *Pœnas damnatorum certis temporum intervallis*

teruallis existiment, si hoc eis placet, aliquatenus mitigari, dummodo intelligatur in eis manere ira Dei, hoc est, ipsa damnatio.

Item CHRYSOSTOMVS homil. 3. in epistola ad Philippenses, posteaquam dixerat orandum pro defunctis, subdit: *Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abscesserunt, Catechumeni verò neque hac digni consolatione censentur, sed omni huiusmodi sunt auxilio destituti, præter vnum solum. quod autem illud? pauperibus eorum nomine dare licet, vnde eis nonnihil refrigerij accedit.*

Præterea DAMASCENVS in oratione de defunctis, non solùm refert de Traiano & Falconilla liberatis ex inferno per orationes Gregorij & Theclæ, de quibus suprà diximus, sed etiam addit ex historia Palladij ad Lausum, S. Machario aliquando percontanti cranium aridum cuiusdam idololatræ, an eis prodessent preces viuentium, responsum fuisse ex cranio: *Quando pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti sentimus.*

Præterea PRVDENTIVS in Hymno de nouo lumine Paschalis Sabbathi ait:

Sunt & spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub stige feriæ, &c.

Denique INNOCENTIVS III. cap. Cùm Marthæ, ponit quadrimembrem diuisionem; dicit enim, ex mortuis quosdam esse valde bonos, qui non egent suffragiis; quosdam valde malos, qui non possunt iuuari; quosdam mediocriter bonos, quibus suffragia prosunt ad expiationem; quosdam mediocriter malos, quibus prosunt ad propitiationem; at certè vltimum membrum non videtur conuenire, nisi pueris in limbo. Si enim valde boni sunt in cœlo, valde mali sunt in Gehenna ignis, mediocriter boni in Purgatorio: vbínam erunt mediocriter mali, nisi in limbo? ergo illis prosunt suffragia, cùm tamen in Purgatorio non sint.

Respondeo ad PRIMVM, Augustinum per tolerabiliorem damnationem intelligere mitigationem pœnarum Purgatorij, vt patet ex præcedenti trimembri diuisione.

Ad SECVNDVM dico, Augustinum ibi non agere de oratione pro defunctis, & solùm dicere, non esse erroneum concedere, damnatos puniri citra condignum, quod clariùs docet lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 24.

Ad TERTIVM, Chryſoſtomus ſolùm videtur negare orandum eſſe publicè, vel ſacrificandum pro Catechumenis, vt etiam aliquando definiuit Concilium Bracarenſe I. canon. 35.

Ad QVARTVM, B. Thomas in 4. diſt. 45. artic. 2. quæſt. 2. poſt refutatas ineptas ſolutiones Præpoſitiui, Porretani, & aliorum, reſpondet, animas damnatorum orationibus Sanctorum non percipere veram aliquam pœnarum mitigationem, ſed ſolum inane, & fallax aliquod gaudium, quòd nimirum videant ſe habere ſocios in pœnis, quale eſt gaudium Dæmonum, cùm aliquem decipiunt. At fortaſſe melius reiicerentur, vt falſa & apocrypha, quę afferuntur de illo cranio; non enim in libro Palladij tale aliquid inuenitur, nec eſt veriſimile, S. Macharium oraſſe pro infidelibus.

Ad QVINTVM nihil aliud dico, niſi more poëtico luſiſſe Prudentium.

Ad VLTIMVM, quòd multos torquere ſolet, ſuſpicor Innocentium III. memoria lapſum putaſſe diuiſionem, quę eſt apud Auguſtinum trimembris, fuiſſe quadrimembrem; nam apud Auguſtinum iidem ſunt mediocriter boni, & mediocriter mali. Innocentius autem diſtinguit hoc membrum in duo, dicens: *Alij ſunt mediocriter boni, alij mediocriter mali*; poſſumus tamen dicere, mediocriter bonos dici, qui nullam habent culpam, ſed tamen habent reatum pœnæ: mediocriter malos dici eos, qui habent culpam aliquam, ſed venialem tantùm.

TERTIA difficultas eſt de animabus Purgatorij. Nam Theologi conueniunt in duobus, & in vno non conueniunt. Conueniunt PRIMO, quòd ſuffragia omnia proſint omnibus, ſaltem quatenus adferunt nouum gaudium. id enim commune eſt omni bono operi, vt de illo gaudeant omnes boni, iuxta illud Pſalmi 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.*

SECVNDO conueniunt, quòd ſuffragia communia, quæ fiunt pro omnibus defunctis, proſint etiam omnibus animabus Purgatorij, non ſolùm in ratione gaudij, ſed etiam in ratione ſatisfactionis, nulla enim eſt cauſſa cur aliqui excludantur.

AT diſſentiunt de ſuffragiis particularibus. Nam Caietanus in tomo 1. opuſculorum tract.16.quęſt.5.docet, omnes quidem animas iuuari poſſe, & iuuari etiam communibus ſuffragiis: at particularibus, quæ pro illis fiunt, non iuuari niſi illas, quæ peculiariter meruerunt, vt ſibi talia prodeſſent; dicit autem eas peculiariter mereri, quę hîc in terris habuerunt ſpecialem deuotionem ad claues Eccleſiæ, & ſolliciti fuerunt pro animabus aliorum; & probat ex Auguſtino libro de cura pro mortuis, cap.1. & in Enchirid. cap.109.

ALII verò, quos citat B. Thomas in 4. diſt.45. quęſt.2. art. 4. dicebant ſuffragia, quæ fiunt pro vno, non ei ſolùm prodeſſe, verùm etiam omnibus aliis, nec minus aliis, quàm illi, ſicut lucerna accenſa pro domino, æqualiter illuminat ſeruos, qui in eodem loco ſunt.

Sententia communis eſt in medio, quòd nimirum ſuffragia particularia, omni & ſoli illi proſint in ratione ſatisfactionis pro quo fiunt. Quòd *omni* contra Caietanum, patet, quia fundamentum communicationis ſuffragiorum non eſt aliquod peculiare meritum, ſed ſtatus gratiæ. S. enim Auguſtinus cùm dicit ſolis illis prodeſſe ſuffragia qui meruerunt vt ſibi prodeſſe poſſint, per excluſiuam, ſolis, non excludit vllas animas Purgatorij, ſed animas damnatas. & notandum, diligenter Auguſtinum in Enchiridio non dicere ſuffragia iuuare illos defunctos qui meruerunt vt ſibi prodeſſent, ſed qui meruerunt vt ſibi prodeſſe poſſent.

Quocirca Caietanus, qui dicit omnes animas iuuari poſſe, ſed de facto non iuuari, non habet pro ſe Auguſtinum, vt ipſe arbitratur. Quod autem hæc ſuffragia particularia ſoli illi proſint, pro quo fiunt, patet; nam applicatio eiuſmodi bonorum pendet ex intẽtione applicantis, nec debent comparari iſta ſuffragia lumini lucernæ, ſed potius pecuniæ, quæ ſoluitur ab vno pro altero.

Notandus eſt etiam locus Auguſtini pro hac ſententia ex libro de cura pro mortuis, cap.4. vbi dicit ideò Eccleſiam orare interdum pro defunctis omnibus in genere, vt quibus deſunt parentes vel amici, qui pro eis orent, & proinde remanerent auxilio deſtituti, habeant ſaltem auxilium à communi matre, quæ eſt Eccleſia.

CAPVT XIX.

De funere.

DIXIMVS hactenus de spiritibus defunctorum: Nunc de sepultura corporum dicendum est. Hæretici huius temporis non reprehendunt ipsam sepulturam: reprehendunt tamen multa circa sepulturam.

PRIMO, quòd in locis sacris sepeliamus, atque ad hoc erigamus cœmiteria. Hoc reprehendunt hæretici aliqui in Boëmia apud Æneam Syluium de origine Boëmorum, cap. 35. & potest afferri argumentum, quòd nihil prosit locus sepulturæ, ex illis verbis Lucæ 12. *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quod faciant.* Item ex capite Sacris, extra de sepulturis, vbi dicitur nihil obesse hominibus piis sepulturam vilem, aut nullam. Item ex Augustino lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 12. & libro de cura pro mortuis, vbi dicit, sepulturam & funeris pompam solatia esse viuorum, non mortuorum præsidia.

SECVNDO, reprehendunt vsum cereorum, & quia in Concilio Elibertino can. 34. statutum fuit, ne cerei de die in cœmiteriis accenderentur: *Non enim spiritus defunctorum,* inquiunt Patres, *inquietandi sunt.*

TERTIO, reprehendunt anniuersaria, & tot repetitiones exequiarum die 3. 7. & 30. quia signum est diffidentiæ, easdem preces toties iterare; & præterea quia B. AMBROSIVS lib. 1. de Abraham, cap. 9. super illud Genes. 23. surrexit Abraham ab officio funeris: *Docemur,* inquit, *vt non diutiùs inhæreamus mortuis, sed quantum satis est officij deferamus.* Quem locum expendens Caluinus præfatione institut. dicit ab Ambrosio reprehēdi eos, qui nullum finem faciunt orandi pro mortuis.

QVARTO, reprehendunt quòd putemus sepulturam esse opus meritorium, & Deo gratum, cùm tamen nusquam inueniatur à Deo mandatum; immò Dominus Matthæi 25. enumerans opera misericordiæ non meminerit sepulturæ.

His

His non obstantibus asserimus, sepulturam rem esse bonam, & vtilem, & ritus omnes Ecclesiæ in sepeliendis mortuis esse antiquos, & sanctos. Quod sit res bona, & meritoria, probatur ex illo 2. Regum 2. *Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum, & nunc retribuet vobis Dominus.* Tobiæ 12. Angelus extollit inter alia opera Tobiæ quod mortuos sepelierit. Matt. 26. *Opus bonum operata est in me, mittens enim vnguentum hoc ad sepeliendum me fecit.*

Quod sit res antiqua & vtilis, facilè demonstrari potest; nam omnia quæ nunc in Ecclesia seruamus, semper in vsu Ecclesiæ fuerunt. PRIMVM, corpora mortuorum nunc lauantur, id etiam olim fiebat, vt patet Actor. 9. de Tabitha, & apud Gregorium lib. 3. Dialogorum, cap. 17. & lib. 4. cap. 16. & 27.

SECVNDO, corpora cum honore, & multitudine comitantium deferuntur ad sepulcrum. ita etiam legimus factum olim Gen. 50. & Luc. 7. & apud Gregorium Nazianzenum orat. 2. in Iulianum, Sulpitiũ in vita S. Martini, Hieronymum in vita S. Fabiolæ, & S. Paulæ, & alios.

TERTIO, corpora fidelium in templis, & locis sacris sepeliuntur; ita olim Iacob & Ioseph Patriarchæ in terra Ægypti mortui, in terra promissionis sepeliri voluerunt, vnde Christus erat nasciturus, & vbi templum Domini futurum erat, Genes. 49. & 50. DEINDE temporibus Christianorum, corpora fidelium in templis sepulta fuisse testantur Ambrosius lib. 1. de Abraham, ca. 9. Hieronymus in vita Paulæ & Fabiolæ, Gregorius lib. 3. Dialogorum, cap. 13. & Augustinus libro de cura pro mortuis, cap. 1.

QVARTO, corpora fidelium cum hymnorum, & psalmorum cantu sepelienda, testantur Gregorius Nazianzenus orat. 2. in Iulianum, Chrysostomus hom. 4. in epist. ad Heb. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ, & S. Paulæ viduæ, & S. Fabiolæ, Sulpitius in vita S. Martini, & omnium antiquissimus Dionysius Areopagita, cap. 7. de Ecclesiastica hierarchia.

QVINTO, ad funus fidelium lampades & cerei accensi adhibebantur, vt nunc etiam fit. Nyssenus epist. ad Olympiam de obitu sororis, Nazianzenus & Chrysostomus locis no-

tatis, Hieronymus in vita Paulæ, & Theodoretus lib. 5. historiæ, cap. 36. & alij.

SEXTO, sacrificium altaris pro eis offertur, ita etiam olim testibus Tertulliano lib. de corona militis, Cypriano lib. 1. epist. 9. Augustino lib. 9. Confessionum, cap. 12. Ambrosio oratione de Valentiniani obitu, & aliis.

SEPTIMO, non solùm cum sepeliuntur, sed etiam die anniuersaria ꝓ defunctis offertur, & oratur, vt patet apud Tertullianum lib. de Monogamia, & Gregorium Nazianzenum oratione in Cæsarium fratrem.

OCTAVO, non solùm die anniuersaria, sed etiam die 3. 7. & 30. vt est apud Ambrosium oratione de obitu Theodosij initio, id quod etiam nunc seruatur.

NONO, eriguntur tituli, idem olim Gen. 37. Actor. 2. 1. Machab. 13.

DECIMO, dantur eleemosynæ pauperibus, idem olim Chrysostomus hom. 32. in Matth.

At quæ sit huius rei vtilitas, paulò obscurius est. atque inprimis reiiciendi sunt duo errores, quos reiicit D. Augustinus libro de cura pro mortuis, cap. 2. VNVS, quo Ethnici putabant sepulturam esse necessariam, vt animæ requiescere possent, iuxta fabulas Virgilij 6. Æneidos. ALTER est, quo quis putare posset in corporibus defunctorum adhuc sensum aliquem inesse.

His reiectis erroribus, dicimus multiplicem esse vtilitatem sepulturæ, tam viuis, quàm defunctis: & viuis quidem quadruplicem. PRIMAM, quòd per sepulturam arcetur fœtor & horror cadauerum, quæ non parum viuis nocerent.

SECVNDAM, quòd eo studio testantur viui fidem resurrectionis, & immortalitatis animarum; nõ enim tam diligenter corpora mortuorum curaremus, nisi putaremus ea resurrectura. Neque cereos accenderemus, nisi animos viuere post mortem corporum significare vellemus.

TERTIAM, quòd admonentur propriæ mortis, vnde etiam tumuli defunctorum monimenta dicuntur.

QVARTAM, quòd eo officio satisfaciant viui aliquo modo affectui suo quo mortuos prosequebantur; si enim vestes, & anulos amicorum bene collocari volumus, certè multò

magis

magis corpora. & hoc eſt quod Auguſtinus dicit, cùm ait, ſepulturæ pompam ſolatia eſſe viuorum.

Porrò mortuis ex ſepultura, alia quadruplex accedit vtilitas. PRIMA, quòd conſulitur honori eorum, adhuc in hominum memoriis viuentium; non enim caret ignominia quadam, quòd fœditas noſtri corporis aliorum conſpectibus pateat; quocirca non leuis pœna iudicatur, cùm quis à iudice priuatur ſepultura, & iubetur in patibulo, aut rota pendens, eſſe auium eſca.

SECVNDA, quòd ſatisfit deſiderio eorum, quod dum viuerent habuerunt; nemo eſt enim qui carnem ſuam odio habeat, vt dicitur Epheſ. 5. & ideò quiſq; dum viuit cupit etiam poſt mortem corpus ſuum honeſtè tractari; immò credibile eſt, animos corpore ſolutos, etiamſi fortè neſciant quid corporibus eorum accidat, tamen cupere vt honeſtè habeantur, ſicut etiam cupiunt ad ea reuerti, vt Auguſtinus docet lib. 12. de Geneſ. ad literam, cap. 35. atque hinc videmus Prophetæ inobedienti datum in pœnam, vt non ſepeliretur cum patribus ſuis, 3. Regum 13.

TERTIA vtilitas naſcitur ex eo, quòd à multis deducuntur ad ſepulcrum; hinc enim per accidens fit, vt à multis pro eis oretur.

QVARTA, ex eo ſumitur, quòd in templis Sanctorum ſepulcrum habent; inde enim fit, vt eorum amici, cùm eorum recordantur, ſimul etiam recordentur eius Sancti, in cuius templo ſepulti ſunt, & frequenter eius patrocinio eos commendent. Hanc vtilitatem ponunt D. Auguſtinus libro de cura pro mortuis, cap. 4. & 5. & D. Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 50.

Ex his ad argumenta reſpondetur. Ad PRIMVM dico cum Auguſtino lib. 1. ciuit. Dei, ca. 12. Dominum loqui de dolore, quo affici poſſunt corpora dum viuũt. ideò enim ait: *Poſt hæc non amplius habent quid faciant*; quia corpus mortuum etiamſi ſecetur, aut lanietur, aut cremetur, nihil planè doloris ſentit. Hinc tamen non ſequitur, non eſſe aliquam eleemoſynã, ſatisfacere deſiderio hominis, quod habuit dũ viueret, & quod fortè adhuc habet, vt corpus ſuũ ſepeliatur. SECVNDO dico, loqui Pontificem in ea decretali de vtilitate ad ſalutem æternam, ac docere, nec per ſe prodeſſe ſepulturam,

nec

nec per se obesse ad salutem consequendam, quanquam per accidens prodesse potest, vt diximus, ratione precum amicorum. Tertio, idem dico, Augustinus enim solùm docet, sepulturam per se non esse præsidium mortuorum, ad vitam æternam cõsequendam, sed solatium viuorum: tamen quòd per accidens prosit, ipsemet docet ibidem.

Ad alivd ex Cõcilio Elibertino, respondeo, in eo Concilio reprehendi, & prohiberi eam cærimoniam, quia fiebat ex superstitione Gentilium, qui putabant corpora mortua sentire aliquid; illo autem errore sopito, non est malum eadem cærimonia vti ad alium finem, nimirum ad significandum animas viuere, & suo tempore etiam corpora resurrectura, & nostros defunctos esse filios lucis, non tenebrarum. Quod autem Concilium dicit, non esse inquietandos spiritus defunctorum, non significat spiritus illos reuera inquietari, sed displicere illis eiusmodi errorem; quomodo Ambrosius dicit lib. 2. epist. 8. non debere mœstificari lacrymis animam sororis defunctæ.

Ad Tertivm dico, non esse signum diffidentiæ, sed desiderij, & feruoris, repetere easdem preces; id enim fecit Paulus 2. Cor. 12. ter Dominum rogaui; & Dominus ipse Matth. 26. ter eandem orationem repetiuit.

Ad Ambrosium suprà respondimus, ca. 15. non loqui eum de orationibus, sed de fletu, & dolore; nam ipse idem oratione in Valentinianum dicit: *Beati ambo, si quid meæ orationes valebunt, nulla dies vos silentio præteribit, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione transcurret, orationibus vos & oblationibus frequentabo.*

Ad Vltimvm ex Euangelio Matth. 25. respondetur. Primo, cum Chrysostomo homil. 84. in Ioannem, vbi dicit, Dominum non addidisse, mortuus fui, & sepelistis me, quia sponte sua homines non solùm hanc eleemosynam facere solent, sed etiam nimium in ea facienda excedere; sicut enim in aliis bonis rebus, ita etiam in hac abusus quidam se admiscuit, quo diuites preciosis vestibus induti sepeliri solent; melius enim esset, & mortuis multò gratius, & vtilius, vt Chrysostomus ibidem dicit, precium illarum vestium dare pauperibus pro anima eius qui sepelitur. Dominus igitur, tum vt abusum corrigeret, tum quia necesse non videbatur

hoc

hoc officium valde commendare, hanc eleemosynam cum ceteris non numerauit.

SECVNDO, dici posset, Dominum non meminisse huius eleemosynæ, quia est omnium minima, & obscurissima, vt B. Augustinus docet libro de cura pro mortuis, capit. 3. volebat enim Dominus ostendere, se iustè remuneraturum bonos, & damnaturum malos; & ideò solùm eorum operum meminit, quæ euidenter, & omnium iudicio sunt opera misericordiæ. Atque hæc de tota hac disputatione sufficiant.

Finis sextæ Controuersiæ generalis.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI MARIÆ.

ERRATA.

Folio 15. Vers. 8. infallibili. 46.3. exeundum. 88.33. non redundat.